

7691

891-99

9-19

2003

ՎԻՐԳԻՆԷ Տ. ԳԱԼՃԵԱՆ

891.99

9-19

uf

ՓՈՒՆՁ

ԾԱՍՆ Ա.

1891-1894

1001
1328

9-

معارف نظارت جلاله سلك رخصتله طمع اولم شد

ՀԱՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈՒԽ

ՏՊԱԳՐ. ԷՆ ՎԻՍՍԱԳՐ. Գ. ՊԱՂՏԱՏԵԱՆ

Սուրբան համալս ճաշեկի, քիւ 14.

1895

2037

20Ն

Առ Մեծարոյ

Եւ

Սիրելի Ծնողս իմ

Տէր եւ Տիկին Տ. ԳԱԼՃԵԱՆ

Հանեցէք ընդունիլ, Ծրնոյք իմ սիրասուն,
Ամանորիս առթիւ, զայս նրէր իմ խօսուն.
Գիտեմ, ձեր խրնամոց փոխան է սա դոյզն ինչ,
Այլ շնորհապարս սրբիս է նրշանակ անշինջ:

1 Յունուար 1893

Դուստր Ձեր

Վ. Գ.

ԱՌ ԸՆԹԵՐՅՈՂՍ

Իմ այս փրնջիկ յօրինուած չէ
Գոյն գոյն ծաղիօք ու կանաչէ,
Զի իմ ծաղկանց գըլխուն վերել
Զէ հաննարոյ փայլած արել :

Դողդոջ սրբիս , այլ մերթ աշխոյժ ,
Խանդն է միակ ՏՐԼՈՂ ԲԻՆ , ոյժ .
Խանդըն ՏՐԼԱՆ ԼԵՂՈՒԽ մի ձայն ,
Թէպէտ գէտեմ ՏՐԿԱՐ է այն :

Արդ լինելով ես վրսահ յոյժ՝
Թէ չէ սա ծնունդ մըտքի մ'աշխոյժ ,
Մանկան մը պէս փայլիւք դողդոջ
Կուգամ ի բեմ սիրտ ի թընդոջ :

Այլ ինչպէս միտս հողն արգաւանդ
Իրեն ՏՐԵՈՒԱԾ սերմին աւանդ՝
Կուտայ սրնունդ , զօրութիւն , կար
Ու կ'ընէ զայն բոյս օգտակար .

Այնպէս ահա բնութեցողն ալ
Եթէ հանի խախոյս ինձ տալ
Ու իմ եռանդն արծարծէ վառ ,
Կ'ըլլամ քերելս պրտաւտու ծառ :

Փ Ո Ւ Ն Ջ

ՎԷՃ ԾԱՂԿԱՆՑ

ՔԱՐՆԱՆ օր մ'էր գեղազուարճ, երբ ծաղիկներ
 խումբ առ խումբ
 Դիմելով դալարուտ տեղ՝ կազմեցին հոն մի ակումբ
 Լուծելու համար խընդիրն որ էր կարի կենսական,
 Առանց որոյ չէր հընար արձակել վճիռ մը սակայն:
 Ամէն ծաղկի շըրթանց վրայ կը թըրթըռար լոկ
 այս հարց՝
 Թէ ո՛վ պիտի ընդունի մարդոց պատիւն, յարգն
 ու վարձ:
 Յառաջ եկան քաղցրաբոյր նախ Հուսամըն ու
 Անթեմ,
 Արտասանեցին մի կարճ ոտանաւոր դէմ առ դէմ.
 Ապա կանգնելով ծաղիկ մի կարմիր զանգակաձեւ՝
 Հսաւ թէ հանդիսականք որոշեր էին այս ձեւ.
 Կազմել կաճառ վեհաշուք՝ շուտով վերջ տալու համար
 Անհամ ու երկարատեւ այն վէճերուն անհամար,
 Որ զըլխու ցաւ կուտային այն ամէն քընքուշ
 ծաղկանց
 Զորս իրենց փափկութեամբ է արժան կոչել մէն
 մի գանձ.

Յարեց նաեւ թէ անոնք որ գրտնուէին յայդ
կաճառ՝
կը պարտէին խօսիլ հոն , յայտնել կարծիք
անպատճառ .
Պիտի տային ի վերջոյ անո՛ր միայն մըրցանակ՝
Ոյր ճանչէին ըստուգիւ անգիւտ փառաց չափ քանակ :

* .

Ես , ըսաւ , կանգնելով սէգ Կակաջ , խրոխտ
Դըրուիդ մը գերդ ,
Ձամէնքդ ալ գերազանցեմ իմ ցօղունով նըրբակերտ .
Թողունք մէկ կողմ բաժակիս ձեւն որ է յոյժ գեղանի ,
Ձեր նախանձը շարժելու չափ բարեձեւ անուանի ,
Քորք իմ , եղբարք սիրելի , հաւատացէք անվըրդով
Թէ կոյսեր շատ գեղեցիկ , հըրապուրիչ հոգեթով ,
Որք չունին ինծի նըման բարձր ուղիղ երկայն
հասակ ,
Ա՛հ կը քաշեն այդ բոլոր դոհարներն առ հասարակ ,
Երբ կը տեսնեն վայելուչ մէջքս կըլոր նուրբ
բարակ ,
Ո՛հ , քանի՛ բիւր հառաչներ պատուեն անոնց
կուրծքն արագ : —
Ազէ՛ , ընկեր ընդմիջեց Եղրեւանին շուտ մ'անդէն ,
Դեռ նոր ելած Կաղամբին խոնարհ ու նըւատտ
անդէն ,
Կը չըռայլես քու անձիդ այնքան պատիւ արժանիք՝
Որ կը ստիպուիմ քեզի դէմ ցոյց տալ , աւա՛ղ ,
սուր ժանիք .
Դիտցիր թէ ցցի պէս հասակ ունենալ չէ բաւական ,

Այլ պէտք է որ ինծի նման բուրեւ միշտ հոտ
պատուական .
Ի՛նչ ընեմ , մեր Դըրումն ալ ունի հասակ նեղ
բարակ ,
Բայց կ'ամընամ ըսելու թէ է տըխմար իմաստակ .
Կան որ ունին մեծ հասակ , այլ հանճարեղ միտք
չունին ,
Եւ նըմանի անոնց զլուխն անհոտ անհամ Դըրումին .
Չէ , մի՛ պարծիր դու այդքան տիտղոսներով մեծ
ու չքեղ ,
Թող խօսքը քիչ մ'ալ անո՛նց որ ունին պատիւ
ու գեղ : —
Հոգիդ սիրեմ , շատ աղէկ խօսեցար , ըսաւ Շուշան ,
Ծաղիկըն որ կ'անուանի անրծութեան խորհրդ-
դանշան .
Ճիշդ ժամ մ'է որ դա կանգնած՝ կը խօսի մեղ
երկար ճառ ,
Բորբոքելով փըրփրալով որպէս կակուղ նոր օճառ :
Եղբարք , անմիտներն են ա՛յսպէս որ ամենէն յառաջ
Խօսք կ'անոնուն՝ չընայելով ոչ անհակ եւ ոչ ալ աջ .
Չեն տեսներ զիս , ըզՇուշանս , որ միշտ մեծարուած
կարի՛
Ձարդ կը լինիմ ի ճակատ առաքինեաց քաջարի : —
Եթէ այդու կը պարծիս դու ալ , միջամըտեց Վարդ ,
Լուռ կաց դոյզն ինչ , մի վայրկեան , խընդրեմ մըտիկ
ըրէ արդ .
Ես ալ մըտայ օր մ'ահեղ արիւնալի մարտի մէջ ,
Եւ մինչ հիմա կը գրաւեմ պատմութեան փառա-
յեղ էջ .
Անշուշտ հասկցար որ խօսիմ կըռուոյն համար ընտանի

Զոր վարեցին միմեանց դէմ տունք եօրքի եւ

Լանքասդրի .

Առաջիններն ճանչէին զիս անրիժ գունով սպիտակ ,
Իսկ երկրորդն շառագոյն , բոցանըման կարմրորակ :

Աւելորդ է կարծեմ թուել հոս իմ փառքերըս
համայն .

Պիտի պատմեմ ամենէն մին եւեթ , մէկ հատ
միայն ,

Թէ ես եմ միակ նըշան գեղեցկութեան ու չնորհաց —
Ո՛վ ունի բոյրս անուշիկ , ըսաւ Ռահան ձայնով ցած
Ու լռեց . մինչ անդին շարժելով լայնփոր Մեկոնս՝
Պարզեց թերթեր կարմրերանդ եւ ցոյց տըւաւ մի
կոկոն .

Խօսեցաւ ժամ մ'անընդհատ լաւ զըրուած մի ճառ
ազգու ,

Մերթ ողորիչ շեշտերով մերթ կըծու եւ մերթ աղու .
Ըսաւ թէ ինքն իսկ էր լոկ այն ծաղիկըն շահեկան
Ոյր թեւոց տակ նընջէին դարաւոր մարդիկ ա՛յնքան ,
Թէ ծերունին Մորփէոս կըրելով միշտ զինքն
յիւր ծոց՝

Տարած էր շատ յաղթանակ , եւ ընկճած թուհա-
լից օձ .

Թէ անրզգամ սատանան որ միշտ խաբէ այր կամ կին՝
Եկած էր կընքելու դաշն ա՛աւոր հետ իւր պետին .
Բայց սա մերժած էր այդ վատ պայման՝ լինելով՝
անհոգ

Թէ ինքն անձամբ մարդկան շուրջ պիտի հըսկէր
բաց աչօք : —

Ո՞րքն թըւեմ , ա՛յնքան պէտք ցոյց տըւաւ նա՝
բարենիչ՝

Որ ծաղկունք առ հասարակ ապշած կային ակ-
նապիշ .

Միայն հոտով քաղցրաբոյր Շահօքրամ մը խայտա-
բղէտ ,

Զեփեռոյ մեղմ չընչոյն տակ ոստոստելով վէտ ի վէտ ,
Բանի մը բառ մըրըլտաց գըրգըրիչ եւ աննըպաստ ,
Տըկար ու դանդաղ կերպով , խրոպոտ ձայնով մը
շատ հաւատ :

Խըպնեցաւ իւր ամօթէն , շիկնեցաւ եղբայր Հարոնուկ
Ու բառերով կըցկըտուր ըսաւ դաշն առ Երիցուկ .
— Գուրիկ , այս խըմբակին մէջ բազմիւ է մեզ
անվայել .

Երթանք քաշուինք արդ փութով , գուցէ սկըսին
մեզ վայել :

Բայց Երիցուկն ըսպիտակ , բարկացած ու անողոր ,
Կըմկըմալով շփոթելով կը սկըսէր բառնալ բողոք ,
Երբ ծաղիկ մը հեղամիտ , կարծեմ Սըմբուլ մ'էր
այրի ,

Փակեց խօսքըն ըսելով թէ ինքըն , ծաղիկ վայրի ,
Ունկըն դնէր Մըկնականջին որ գոռար « Առ ի՛ս ,
առ ի՛ս ,

Տիկնայք եւ տեարք , խընդրեմ ես , որ կոչուիմ
Մի մոռնար զիս ,

Ծաղիկ մ'եմ միթէ այնքան չընորհագուրկ ու անպէտ՝
Որ կը փութաք զիս շուտով մոռացմամբ առնել
անհետ : —

Ընդմիջեց բանիւք հակիրճ բարեձեւ սիրուն Նարդոս՝
Գաղտագողի ակնարկներ նետելով միշտ հոն ու հոս —
Յանկարծ Յասմիկ արձակեց ձիչ եւ փարելով
վարդին՝

Յոյց տըւաւ մի պարմանի եւ մի աղջիկ քայլ
մ'անդին ,
Որք շուտաքայլ հապճեպիւ դիմէին յայն թաքըստոց
Ուր ծաղկունք քիչ յառաջ ժայթքած էին հուր
ու բոց : —
Ասոնք ահա կուտան վերջ վէճին , ըսաւ մի ծաղիկ՝
Ծաւալելով որպէս խունկ իսկոյն բուրում մ'ա-
նուշիկ :
Եկան հասան ու նըստան խոտին վըրայ քով
առ քով ,
Հազար ու մէկ սիրալիր խօսք իրարու մընչելով :
Երիտասարդն յօրինել կ'ուզէր ծաղկեայ մի պըսակ ,
Եւ պըճնել խօսեցելոյն պայծառ ճակատն անապակ :
Կ'ըսէր . Հոգիս , ըսէ ինձ , կոյս պաշտելի իմս Նըւարդ ,
Յասմիկ կ'ուզես թէ մեխակ կամ քաղցրահոտ
սիրուն վարդ ,
Շուշա՞ն անբիծ թէ մեկոն կամ կարմրագոյն նուրբ
կակաջ ,
Թէ կապոյտ թերթիկներով մեր սիրելին մընչա-
կանջ : —
Ոչ , մըրմընջեց կոյսն իսկոյն հանդարտ դիմօք նաղելի ,
Չեմ սիրեր այդ ծաղիկներ , թէպէտ ըլլան չնորօք լի .
Կարծես ամէնն ալ ունին հըպարտ կերպարան մը
սէգ ,
Կը նախընտրեմ խընկաբոյր մանուշակ մը փափուկ
հէք ,
Որ խոնարհած հեզաբար լըռիկ մընջիկ գըլխիկոր՝
Յոյց կուտայ մեզ այն անդիւտ առաքինութեան
բեկոր
Որ կոչուի Համեստութիւն : — Այսպէս քանի՛
մարդեր հոս ,

Որք ունին բարի համբաւ՝ այլ չըկրելով սիրտ գոռոզ ,
Մանուշակի նման կըքած իրենց գըլուխ ան-
տըրտունջ ,
Ամէն կըծու խօսքերու կը տոկան միշտ անմըռունչ :
Համեստն է ինձ սիրելի որպէս գողարիկ մանուշակ ,
Նա՛ թող լինի զարդ գըլխիս , ծաղիկըդ այդ անուշակ
Երիտասարդըն պսակեց այդ ծաղկով կուսին ճակատ
Դըրոյմելով հոն աննհնգ սիրոյ համբոյճ սըրտակաթ :
Եւ երբ նոքա քիչ յետոյ հեռանային յամրաքայլ՝
Ամէն ծաղկանց բերանին կարծես զըրած մէն մի գալլ ,
Միայն զալար մարգագ մէջ մեր Մանուշակ
բերկրալի
Կ'արձակէր ժըպիտ մ'անհուն եւ անձառ խնդու-
թեամբ լի . . .

24 Մայիս 91.

ԱԿՆՈՑԻՍ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Եթէ չեմ սըխալիր , հինգ տարի յառաջ թուականէս ,
Բարկենդանի մ'իրիկուն , ժամը զէպ ի տաան ու կէս ,
Յոյժ դեռահաս մի աղջիկ եւ մի կին միջակ տարւոք
Պանճէ-գարու դեղարան մը կ'այցելեն շատ բարւոք .
« Հո՞ս է , » կ'ըսեն , « ախարոյժ ծանօթ Տօքթէօրն
Աճէմեան » : —

« Այո , » կը պատասխանէր դեղարանին տէրըն այն ,
Սեւ մօրուօք միջահասակ մի բարեկիրթ ուսեալ անձ ,
Որ առաջնորդեց զանոնք ինքն անձամբ մինչ մի
նեղ անց .

Ելան ցից սանդուղներէ որ էին բաւական մօտ ,
Յաժուկ աստիճաններ թուով հագիւ տանըն եւ
կամ ութ .

Մըտան ապա սրահ մ'անձուկ , քիչ մ'երկայն ,
դեղունով ցած ,
Ուր մարդեր կային կանգուն , նըստած կամ ըն-
կողմանած .

Հուսկ ուրեմն հասան փոքրիկ մի սենեակ որ չէր
նըսեմ .

Քանի մը կիներ կային հոն չեմ կարծեր այնքան վսեմ :
Մայր եւ աղջիկ զիտէին ըլլաւ անցորդներ եւ փողոյ ,
Երբ պատանի մը բացաւ սենեկին դուռն ամուր գոյ .
Պատուիրեց ըսպասողաց երթալ ճիշդ քովի սենեակ ,
Առանց կամաւ ահամայ չեղելու աջ կամ ահեակ :
Քացին . խըցկին մէջ տիրէր լըռութիւն մահազուշակ ,

Ամէն շըրթունք եւ ամէն բերանք կային անխօս փակ .
Միայն կիներ , թուով երեք , հանէին ճիշտապէս ,
Զի բըժիշկըն զըրած էր անոնց աչաց անկիւնին
Գործիներ սուր , նորատի աղջիկըն այն դողահար
Դիտէր կիները տանջուող խեղճուկ կերպով անդադար :
« Մայր , » կ'ըսէր , « եթէ այսպէս պիտի նայի բժիշկն
երբեք »

Բուժելու համար զաւկիդ տըկարացեալ աչերն հէք ,
Ո՛հ , ոչ , ոչ , չեմ ուզեր , լաւ է թէ լինին վա-
տառես :

Քան զործիներ եւ դեղեր բըժըշկեն զայն անոնց
պէս : »

Տիկինըն լինելով մայր արդարեւ յոյժ փափկասիրտ ,
Կարի յուզուած կ'երեւէր այս բուժումէն կարի բիրտ .
Հարցուց մեղմով թէ ի՞նչ էր վատութիւն անոնց
աչաց :

Որ էին սուր ցաւերու եւ նեղութեան մատնուած :
Պատասխան տան թէ անոնց աչերուն անկիւնին մէջ
Հեղուկ մը կայ դեղնորակ որ կը կոչուի աւիշ գէջ :
Աղջկան մօքէն սեւ խովմունք կ'անցնէին արագ արագ ,
Երբ լուր տըւին թէ իրենց կը սպասէր Տէօքթէօրն
աւագ :

Երկայն չընեմ , մեր բըժիշկն հարցուց ու տեղեկացաւ
Թէ այդ աղջկան խոշոր աչերըն չուռէին ցաւ .
Տեսնէր ինքն որպէս տեսնէ վերջալուսին թըռչուն հաւ ,
Այն է թէ բաներ վաղեն , անցնին լուսոյ մէջ կարգաւ .
Բայց երեւին զանգուածներ մօտ , անորոյ ու
չըփով ,

Որք կը սահին խտուն ի խուռն երբեմն հեռուն
կամ թէ մօտ :

Փոքր աղջիկն հետ Տօթթէօրին գընաց մեծ սենեակ
մը կից ,
Ուր լամպար մը կը վառէր մեծապայծառ լուսալից .
Զըննեց աչերն ի մօտոյ , դարձուց գըլուխն աջ ու ձախ
եւ յոյս յայտնեց թէ չըկայ իւր աչերէն բընաւ վախ :
Մայրն յարեց թէ գիւրք ու գրիչ աւրած էին աչքն
աղջկան ,
Եւ լոյսն անոր ջինջ պայծառ աղօտած էր թուղթ
մեկան .
Բայց կը յայտնէր գոհ սըրտով թէ արդ թողած
վարժարան՝
Վարէ հանգիստ անխըռով կեանք հանդարտիկ եւ
անջան ,
Երբ այս խօսքերն էր լրսած Տօթթէօրն աղնիւ ու
գիրուկ ,
Տըգէտ տըխմար էր կարծած նորատի աղջիկն անշուք .
Հարցուցած էր թէ արդեօք կարէ՞ր ճանչել
թուանըջան ,
Գիտէ՞ր բնաւ Սյըը զատիկ Բենէն կամ թէ Նուէն Շան :
« Սյո , կը ճանչեմ , ըսած էր նա մեղմով , թէ եւ ուշ ,
Վըշտանալով վերջապէս թէ կարծուէր մի ապուշ :
Դարձան կրկին այն սենեակ զոր թողած էին յառաջ ,
Ուրկից ա՛լ չէր լըսուեր խինդ , ոչ իսկ լալիւն եւ
հառաչ .
Մանր ու խոշոր գրով քարտեր կային պատին
վըրայ միայն ,
Զորս մի առ մի կը թըւէր աչերն ակնոցներով լալն ,
Երբ ալ վերջին փոքրիկ գրեր կարդաց աղջիկն
հեշտ կերպով ,
Ծրարեց բըժիշկն ակնոցներ ու նըստաւ սեղանին քով .

Առաւ թըղթի մը կըտոր ու գըրելով չորս հինգ բառ՝
Տըւաւ անոր եւ ըսաւ ժըպտելով . « Դեղդ այս է , ա՛ռ : »
Քանի մը գիւրին պատուէր տուաւ նաեւ աղջկան
տըկար ,
Զորս թըւել մի առ մի հոս կը լինի շատ երկար :
Հուսկ ուրեմն երբ կ'իջնէին մայր եւ աղջիկ անխըռով ,
Զուենալով ի սըրտի անձկութիւն մի կամ վըրգով ,
Նըստած էր վարը դեղին մօրուօք բըժիշկ մը դատարկ
Լուռ ու մունջ , ունելով լոկ ծընգացը վրայ մի
գըլխարկ .
Դիտեց երկա՛ր . . . ո՛հ , արդեօք ո՛րքան բաղձար
սըրտարուխ՝
Որ լինելով ակտաժէտ յաւելուին նոր նոր ծուխ
եւ դեղագրի փոխարէն տային իրեն մէկ մէծիտ .
Ի՞նչ չուտ արդեօք պիտ' առնէր իւր ձեռօք փոքր
ու վրտիտ . . .
Բայց մեկնեցան շուտաքայլ անտարբեր մայրն ու
աղջիկ՝
Ցըրելով տէր բըժըշկին արծաթի յոյսըն քաղցրիկ :

9 Յունիս 91.

ԶԱՌՍԱՆԻՔ ԳՐԶԻ

Շատ խնտապահանջ ես դու, Հերմինէ,
Շատ ըստէպ նամակ կը խընդրես ինէ .
Բայց ինչ կ'ուզես գրեմ՝ երբ չունիմ մի նիւթ .
Չըլլամ լաւ լըռել քան յղել թուղթ մ'անհիւթ :

Ձեմ ուզեր խօսիլ քեզ բաներ տրտում,
Կան ըսելիքներ թէպէտ անհատնում,
Ինչպէս ծով, եթեր կամ դաշտ ձոր ու լեռ .
Բայց անոնք խօսուած են շատո՛նց ի վեր :

Գիտեմ կը խընդրես դու լուրեր այնպէս
Որ հաճոյ ժամեր միշտ հայթայթեն քեզ .
Քաջ գիտեմ, սիրուն աղջիկ, գիտեմ քաջ
Որ կ'ըղծաս լըսել ինէ քաղցր աւաչ :

Աւա՛ղ որ չունիմ ես ձայն անուշիկ,
Իմ չունչըս է կարճ, լեզուս համր յուշիկ .
Իսկ զըրիչըս խակ, տըհաս, իմաստակ,
Կը գըրէ մի բան՝ այլ չէ բնաւ գիտակ :

Բայց անխօս մընալ կարծըր փայտին պէս .
Ո՛հ, ամենեւին չեմ ուզեր, գիտես . . .
Թոյլ մըտքէս անա ծագեց լուր մը լաւ .
Գիտեմ «Հայրենիք» մեր կըրկին ելաւ :

Կարծեմ անտարբեր չես դու այս մասին,
Այնպէս իմացայ, ինձ այնպէս ըսին .
Մանաւանդ այժմու աշխատակիցք նոր
Պիտի գրեն եղեր բաներ թարմ աղուոր :

Այժմէն ըսկըսեալ մեր փափուկ ականջ
Կը լըսէ արդէն ձայներ բարձրագանչ .

Ոմն անուն Հըրանդ, պաշտպան պանդըխտին,
Կեանք կուտայ անոր լեզուին ու թըղթին :

Ո՛հ, ուրիշ մ'ալ կայ, չըգիտեմ ո՞վ է,
Որ գրականութեան վըրայ կը ճառէ,
Մերթ ալ նիւթ կ'առնու աղջիկ մը կամ կին,
Ու ջանայ հաշուել չափ սըրտի զարկին :

Ուրիշ անձ մ'ալ կայ, ո՛հ, յամառ դիտող,
Որ հարսին փեսին մեկնէ սըրտին ոխ .
Կ'ըսէ թէ ի՛նչպէս հարսըն ու կեսուր
Զիրար կը խոցեն խօսքերով սուր սուր :

Իսկ ասոնցմէ զատ՝ կայ Ալփասլան մ'ալ .
Երբ նա կը գըրէ, այլոց մընայ լալ .
Շատ խորերն հերկէ իւր ճարտար գըրիչ...
Բայց կը սխալիմ... գըրիչ չէ, բըրի՛չ :

Այո՛, Հերմինէ, գըրչով մ'է բըրող .
Փորէ անարգել քար, փայտ, մետաղ, հող .
Ամէն ինչ ցըրուէ սին փոշոյ նըման,
Աջ ու ձախ, հիւսիս, հարաւ գալով ման .
Ուշիւ կը կարդան իւր ամէն գըրուած,
Հեգնութեանցն առջեւ կան բերանաբաց .
Հընար չէ ընել անոր հետ կատակ...

Զի ունի միտք նուրբ, անաչառ, ատակ :
Արդարեւ կան դեռ գըրողներ շատ լաւ,
Առ այժմ այսչափին համարէ դու բաւ .
Այլ երբ դայ ձըմեռ, ես յօժար սըրտով
Պիտի գըրեմ քեզ ըստէպ եւ փութով... :

ՄԱՆՆԻԿՆ Ի ՆԻՆՁ

Օրրանին մէջ ժանեկաղարդ
Նընջէ՛ մանկիկ մը սիրասուն ,
Իւր անունն է աղսուր Նըվարդ ,
Թըռչնիկ անթեւ , դեռ անխօսուն :

Անմեղ ճակատն վըրայ փայլուն
Ոսկի են հերքն աստ անդ ցիր ցան ,
Որք մեր հոգին խընդով լընուն ,
Զերդ ծաղիկներ քաղցրիկ պարնան :

Իւր կիսախուփ աչերն դերդ հուր
Բոցեր ունին , ո՛հ , անհամար ,
Անմեղութիւն , երկնային տուր ,
Ճառագայթէ՛ դէմքըն արդար :

Փափկիկ թուշին փոռն վարդագոյն ,
Որ ժըպտի միշտ հըրեշտակայ ,
Թըւի լինել խաղաղիկ բոյն
Անճառ սիրոյ երկնասըլայ :

Իսկ բերանիկն է կիսափռակ ,
Վարդի կոկոն գեռ նոր ծըլած
Մեղմ արեւու նըշուլից ասկ ,
Որ չէ ծըծած դեռ վիշտ ու լաց :

Նընջէ՛ , մանկիկ , նընջէ՛ երկար ,
Նընջէ՛ ուրախ , հանդարտ , անհոգ ,
Մայրըդ մօտդ է զըւարթնոյ յար
Բացած քեզ սիրտն եւ խաղաղ զոգ :

Նընջէ՛ , որդեակ . այլ երբ մեծնաս ,
Օգնէ՛ մօրկանդ ժիր եւ արի ,
Որ երբ օր մ'ալ դու մայր ըլլաս ,
Օգնէ՛ եւ քեզ Աստուած բարի :

25 Օգոստոս 91.

ԾԱՆՆՐ ԶՔԵԶ

Յիշէ, ով կոյս գեղանի,
Թէ հոս ամէն ինչ կ'անցնի.
Կապոյտ երկին մըթանայ,
Խամրի ծաղիկն անխընայ.
Գարունն է՝ ամառ կ'անցնին շուտ
Կենաց ճամբէն հեղ փըշուտ.
Դու եղիր միշտ զգօն ու հեզ,
Մի՛ մոռանար, ծանի՛ր զքեզ:

Այսօր սիրես սիրտ մը թանկ,
Վաղիւ լըսես սիրոյ վանկ.
Քեզ կը ժպտի սիրուն վարդ,
Նըշմար տան քեզ լոյսեր զուարթ:
Բայց գիտցիր վարդն ունի փուշ,
Լոյսն ալ մարի վաղ կամ ուշ.
Դու եղիր միշտ զըւարթ հեզ,
Մի՛ մոռանար, ծանի՛ր զքեզ:

Ի՛նչ գեղեցիկ է աշխարհ,
Ունի վայելք անհամար
Փայլուն պայծառ շողշողուն,
Որք նըմանին արեւուն.
Բայց գիտցիր դու, ինչ որ կան
Պիտի լինին եղծական.
Դու ապրէ միշտ բարի հեզ,
Մի՛ մոռանար, ծանի՛ր զքեզ:

Յուշ քեզ, աղջիկ նորատի,
Թէ մեր կեանքն ալ կը մարի.
Կուգայ մի ժամ որ հոգին
Սլանայ թըռի դէպ յերկին.
Հոն նոր աշխարհ ջինջ ժրպտուն.
Պիտի լինի անոնց տուն.
Որ կեանքի մէջ եղան հեզ
Յիշեցին միշտ. «Ծանի՛ր զքեզ»:

11 Յունիս 92.

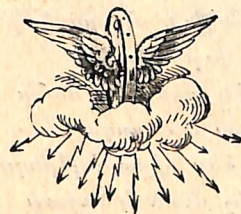

Ա. Ղ. Օ. Թ. Բ. Ը

Ի՜նչ ժամ է այն գեղեցիկ , ո՛հ ,
 Երբ թողլով մարդ խորհուրդ ու խո՛հ
 Թըռչնոց նրման թեւօք կըրկին
 Կը սրլանայ դէպ ի յերկին :
 Ինչպէս որ միշտ խունկ քաղցրահոտ
 Ծառանայ վեր կամարն աղօտ ,
 Կամ թէ որպէս մի պատարագ
 Ոյր ծուխն յերկին ելնէ արագ ,
 Նոյնպէս աղօթն ալ վերանայ
 Առաքինի սրտէն առ Նայ ,
 Որոյ ձեռներն ամենակար
 Տան բարեբաստ կեանք եւ երկար .
 Որ ի յերկնից կայ մեզ պաշտպան ,
 Աննեմդ սրբոց լըսէ ըզբան :
 Աղօ՛թք . ի՜նչ քաղցր ու սուրբ պաշտօն ,
 Ըսել սրբոն երբեմն ե՛լ , օ՛հ ,
 Մոռցիր զաշխարհ ու հեզ անդորր
 Սլացիր առ էն յուզուած ի խոր :
 Աղօ՛թք ի վեհ սըրբավայրի
 Կամ մատուցուած յանշուք այրի ,
 Աղօ՛թք հիքին ի խոր զընդան՝
 Միշտ առ Աստուած թըռին երթան ,
 Բաւ է որ սիրտ լինի մաքուր
 Եւ բարութիւն սրբոյ հանուր .
 Չըլլայ զազիր կըրից գերի ,
 Եւ չարութեան ոչ ընկերի :

Աղօ՛թք սընունդ եւ հոգւոյ հաց ,
 Աղօ՛թք մըրմունջ երկնասըլաց ,
 Նա է որ տայ ըսփոփանք , բոյժ ,
 Ցաւերու դէմ զըժընդակ յոյժ .
 Աղօթքն արցունք ի ժպիտ փոխէ ,
 Աղօթք պահէ մեր սիրտն ոխէ ,
 Ճաճանչ չողուն ու անայլայլ՝
 Մըթին ճակտից կուտայ իւր փայլ :
 Աղօթք մեր է ոսկի շըղթայ
 Որ երկրէն դէպ յերկին կ'երթայ ,
 Աղօթքն է շունչ բորբոքած հուրբ
 Որով առնունք զըրոշմըն սուրբ .
 Անով մարդիկ կը սովորին սէր ,
 Անով տածին սրբոն յոյսեր .
 Կուգայ մի՛ օր որ լուռ անբան՝
 Անով հանգչինք ի մութ դամբան .
 Օրհնե՛ալ աղօթք , բըժիշկ անխախտ ,
 Որ կը բուժէ մեր ցաւն ու ախտ :

18 Յուլիս 92.

Որրոցին մէջ կայ մի մանուկ
Որ կը նընջէ տաքուկ տաքուկ ,
Եւ նորա մօտ աչօք անքուն
Կին մը հըսկէ գուարթնոյ հանգոյն . . .

Մա՛յր մ'է այդ կին սիրով անհուն :
Պարտիզին մէջ կայ մի մանկիկ
Որ կը փորձէ իւր խակ տոտիկ ,
Կայտառ է նա , ժիր ու կարմրայտ ,
Բայց դեռ ոտներն են գայթ ի գայթ . . .

Հոգ չէ , հո՛ն է մայրիկին թաթ :
Մէկը նըստած հիւանդին դէմ
Տըժգոյն , նիհար ու դալկադէմ ,
Ժըպիտ մ' ունի արտասուալի ,
Ցաւօք հիւծած եւ եղկելի . . .

Աւա՛ղ , մա՛յր մ'է այդ պաշտելի :
Դըպրոցի տօն է մեծաշուք ,
Կին մը համեստ կայ անշըշուկ
Գամուած անկիւն մի առանձին ,
Եւ ըսպասէ իւր որդեկին

Բեմին վըրայ . . մա՛յր մ'է այդ կին :
Ծովըն գողայ անեղագոչ ,
Եւ կին մը ծեր սիրտ ի թընդոջ
Ու ակնապիշ մերձ ի ծովափ
Կայ հերարձակ եւ ուշաթափ . . .

Մա՛յր մ'է այդ կին ցաւօք անչափ :

Քահանային չըրթներն աննենդ
Երբ կը տեղան բիւր բիւր օրհնէնք
Հարսին փեսին զըլխոց կըրկին ,
Հոն կին մը կայ աչն ի յերկին . . .

Մա՛յր մի է այդ երջանիկ կին :
Եւ մեռելոց երբ շարական
Կը յօրինէ երգ լալական ,
Հոն ծընրադիր դագաղին քով
Կին մը հեծէ յորդ արտասուքով . . .
Մա՛յրն է , եղո՛ւկ , անհուն սըգով :

*
* *

Որորանէն մինչ ի տապան
Ունինք մեր քով կին մ'աննըման .
Կի՛ն . . . ո՛չ . է նա մի հըրեշտակ ,
Որ երկընքէն կուգայ շխտակ ,
Որ կը հըսկէ քայլից զողոթն .
Ինքն հետեւի սիրտ ի թընդոջ
Ամէն քայլից մեր մոլորուն ,
Եւ աղօթէ մեր օրերուն :
Համբո՛յր այդ կին հըրեշտակին ,
Համբո՛յր այդ մօր գորովագին ,
Օրհնեա՛լ լինի Աստուած յերկին ,
Օրհնեա՛լ յաւէտ մայր մեր անգին :

18 Յուլիս 92.

ԵՐԶԱՆԻԿ ԺԱՄՆ

Երջանիկ եմ ձըմբան տաքուկ խըցկին մէջ,
Երբ անցելոյն ոսկեայ օղակըն անվերջ
Կ'անցնի արագ մեր անխըռով մըտքերէն,
Քաղցր անուրջներ որ հանապազ սիրտ գերեւն... :

Երջանիկ եմ, երբ տեսնեմ շուրջ դէմքեր զուարթ
Ու ծիծաղուն, ոյց վրայ փրթթի գոգ մի վարդ
Այգուն բացուած, ցօղաթուրմիկ, ծիրանի,
Հըրճուի սիրտ իմ ի տես նոցա, ո՛հ, քանի՛... :

Երջանիկ եմ, երբ ամբան մէջ ընտանեօք,
Չունելով ամպ ի ճակատ մեր մըտահոգ,
Կ'երթանք ծրծել հեշտիկ բուրմունքն օդոց՝
Կոխոտելով մի ծաղկեղէն նուրբ օթոց... :

Երջանիկ եմ կենացըս մէջ բովանդակ.
Ազատ չե՞ սիրտն որ չէ փակուած ի վանդակ.
Իմ վիճակէս գոհ եմ, օրհնեալ է Աստուած,
Որ ինձ օրեր երանաւէտ է շնորհած... :

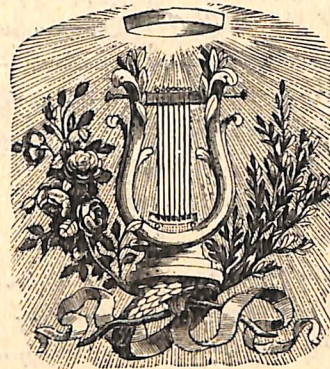
Այլ իմ կենաց ամենէն քաղցրը բոպէն
Է ժամն սյգուն եւ երեկին, երբ անդէն
Թռելով մըրմունջ խաղաղ սըրտիս ի խորէն՝
Կ'երթայ օրհնել հայրն ու Աստուածն իմ Որ էն... :

Ահա այդ ժամն ամենէն շատ սիրեմ ես,
Ձի շատ հեռի մեկնիմ ի բաց աշխարհէս.
Սեւ սեւ խոկմունք հազիւ իրենց անդօր թեւ
Ինձ բաղխելու միտին, այն ալ շատ թեթեւ... :

Թէ պակասէր երբեք աղօթք կենսատու,
Ի՞նչ պիտ' ընէր սիրտ իմ ցաւոց դէմ հատու.
Ձի աղօթքն է ճարտար բըծիչըն հոգւոյս,
Որ իմ ցաւոց ասպքինման ազդէ յոյս :

Յետ աւարտման իմ աղօթից, սըրտիս մէջ
Չըկայ բընաւ ատելութեան հուրն անչէջ.
Եթէ երբեք պատճառած է ոք ինձ վիշտ,
Աղօթքէս վերջ ինձմէ ներում գրանէ միշտ :

27 Յուլիս 92.

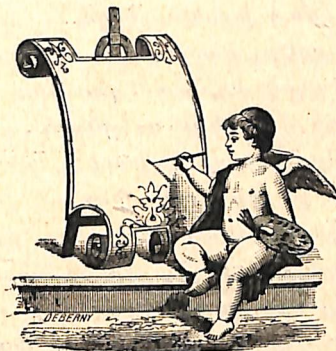

ԳՆԴԱՍԵՂԸ

Փայլուն ողորկ գետնին վրայ
Մի գընդասեղ ինկած մընայ .
Մի գընդասեղ սեւ՝ որ չիտակ
Ինձ կը նայի որոշ յըստակ ,
Կը խորհիմ ես թէ մէջ նաւուն
Այդ ասեղն է եղած որուն . . .
Արդեօք կուսի՞ մի գեղանի
Սպիտակավիզ ու հոլանի ,
Որոյ թերեւս լայն ժանեակներ
Սիրուն ձեւով վեր կը բըռնէր .
Կամ թէ կընոջ մը գոռոզ հետ
Վեր վերցընէր ճոխ շըրջագգետ .
Կամ թէ տիկնոջ մը պառաւած
Գըլխանոցին վրայէն սահած
Ինկեր էր վրայ սեւ տախտակին ,
Եւ կոխտուէր տանջէր ու ժգին ,
Խորհելով ես՝ միանգամայն
Հովանոցովս շարժէի զայն ,
Գըլորէի հոն կամ թէ հոս
Աչքըս յառած , բերանս անխօս .
Յանկարծ խորհուրդ մը գերդ փայլակ
Յունց տուաւ սըրտիս անայլալակ .
Թերեւս փոքր այդ զէնք կանացի
Որ կը ժըպտէր գոգցես ինձի՝

Ըլար կընոջ մի անպատկառ
Որ հոն նստած էր անպատճառ :
Երբ մըտածումն այս ծընաւ յիս ,
Քաշեցի ծայրն հովանոցիս .
Պէտք չէ որ մարդ երբեք դըպչի
Լըկտեաց իրին իսկ ոչընչի . . . :

30 Յուլիս 92.

ԹԷ ԻՆՉՈՒ ԿՍՇԵԱՏԻՄ

Կ'ըսեն ինծի երբեմն . Ա'ղջիկ ,
 Ինչո՞ւ այդքան յոգնութիւն ճիգ ,
 է՛ր կը մաշես աչք ու հոգի ,
 Երբ կեանք ցընդի գերդ մի շողի .
 Աղէ՛ ելիր , նայէ ծովուն ,
 Տես սա նաւեր մօտ կամ հեռուն .
 Թող ալ գըրիչ , թուղթ ու մեղան ,
 Եկ նըստէ մերձ ի պատուհան . . . : —
 Հիմայ իմս է խօսելու կարգ .
 Մըտիկ ըրէք , կանաք եւ արք :
 Ամէն ծաղիկ փրթթած դեռ նոր
 Պարտիզի մ'է գեղն ու չընորհ .
 Ամէն թըռչուն որ կը խօսի՝
 Նոր նոր լուրեր բերէ մեզի .
 Կը գեղգեղէ սոխակըն սէր ,
 Արտոյտըն մեզ ինչե՛ր չ'ըսեր .
 Իսկ շիկահաւ ցոյց կուտայ մեզ
 Պատկեր մօրկան քաղցրիկ ու հեզ .
 Այգն աւետէ արթուն աքլոր ,
 Փոքրիկ խայտիտ գիրուկ կըլոր
 Յոգնութեամբ բիւր կըրկին կըրկին
 Կը կերակրէ ձաղկըն ու կին .
 Մեղուն ծաղկէ ծաղիկ սուրայ ,
 Մէկ մը հոս է , մէկ մ'ալ հունայ .
 Իսկ հեղատան մեղմիկ առուն
 Իւր կենսատու ջրբով սառուն

Կը պըսակէ մշակին երկունք ,
 Կամ հասցունէ սիրուն ծաղկունք ,
 Կամ հոսելով դարիւ դարիւ
 Աղօրիքին դարձնէ անիւ .
 Ժիր մըշակաց բազուկներ քաջ
 Յառաջ վարեն արօրին մաճ .
 Ոսկեգիսակ հունձքըն ցորեան
 Կուտայ մեր հացն ամէն օրուան :
 Երբ կ'աշխատի բոյնն ու ծաղիկ ,
 Երբ կ'աշխատի միջատ փոքրիկ ,
 Երբ աճառուտ բազուկը արի
 Բառնան զանգուած յոյժ վիթխարի ,
 Երբ շարժէ հիւսնն արագ արագ
 Սըղոցըն իւր եւ կամ ուրագ .
 Երկաթագործ խոժոռ ու լուրջ
 Երբ վարժ ձեռօք ճօճէ իւր մուրճ ,
 Մատամբը ճարտար տընարար կին
 Երբ նուրբ բանուածք հիւսէ անգին ,
 Երբ գըրագէտ ճըզամբ անբաւ
 Բաղձայ չինել մի լաւ համբաւ ,
 Որ յետ մահուան իւր մեծ անուն
 Յամէն սըրտի մընայ կանգուն .
 Ո՛հ , ի՞նչ կ'ընեն այս բիւր մարդեր . —
 Աշխատութեան կատարեն դեր :

Իսկ ես որ եմ խոհուն աղջնակ ,
 Պէտք է լինիմ իրաց գիտակ՝
 Թէ աշխարհիս մէջ բանք համայն
 Են վաղանցուկ սին եւ ունայն .
 Կըրեառաներ եկած են հոս ,

Եւ հեռացած զերդ Ղազարոս .
 Կըրնամ հանգիստ ապրիլ այսօր ,
 Բայց , ո՛ր գիտէ , գուցէ մի օր
 Աղքատութիւն դըժխեմ , աւա՛ղ ,
 Ձիս պաշարէ զերդ մի ճիւղ :
 Բիչ մը խելք ինձ տըւած է էն ,
 Եւ ես փութով հարթեմ այժմէն
 Գալիք օրերն իմ ապագայ ,
 Որ թէ բախտիս սեւ օր մը գայ ,
 Քըրտամբ ճակտիս կարենամ ես
 Վարել մի կեանք համեստ ու հեղ :

7 Օգոստոս 92.

ՅԻՇԱՏԱԿ Մ՝ԱՆՑԵՍԱԼԷՆ

Դըպրոցական էի . մի օր մեր դասատուն
 Ըսաւ մեզի . Ամէնքդ ալ կեցէք ձիգ կանգուն .
 Ապա առաւ քանակ , չափչըփեց մեր հասակ ,
 (Չըքըններով սակայն մեր խելք՝ խելապատակ ,)
 Հասակի կարգաւ նա չարեց զմեզ քով առ քով .
 Յետոյ կընճռոտ խընդիր մը լուծողի դէմքով՝
 Գոհ ու խընդումերեւ դարձուց երեսն հարաւ ,
 Հնուկ անդանն ու աթոռ քիչ մը յառաջ տարաւ .
 Ֆեւըն հանեց զըլխէն , գիւտէն ըսքանչացած ,
 Մեծապէս գոհ նըստաւ աթոռին վըրայ ցած :
 Այն ատեն աղջիկներ չառ ինծի տարեկից
 Ունէին հասակներ նորր , կարծեմ քիչ մ'ալ ցից .
 Բնականաբար անոնք մընացին առաջին ,
 Երկու ընկերով մեք դասուեցանք հուսկ յետին :
 Եթէ չեմ սըխալիր , կարծեմ անկից ի վեր
 Անցան երեք կամ չորս աւելի տարիներ .
 Մենք ամէնքս ալ եղանք ցիր ու ցան մէկ մէկ կողմ ,
 Ձերդ փոշի մանրամաղ զօր վարէ ուժգին հողմ :
 Անոնք որ ունէին արդէն հասակ երկայն՝
 Ա՛լ չերկընցան երրեք , այլ մընացին նոյնքան :
 Ոմանք եղան սիրուն աղջկունք արիւնով տաք ,
 Ոմանք լուրջ խելացի , զըւարթ կամ . . . իմաստակ .
 Ոմանք դոյզն ինչ յոխորա , ցուցամոլ , պըճնասէր ,
 Ոմանք ալ հեղամիտ , ոմանք ալ . . . չեմ ըսեր :

Իսկ գալով իմ մասին՝ բընութիւնըն ժըլատ
Հազիւ հասակիս վրայ աւելցուց երկու մատ .
Ես անոնց քով դարձեալ մընամ յետին այսօր ,
Ինչպէս էի արդէն դըպրոցին մէջ նոյն օր :
Հիմայ անոնք գեղով , հասակաւ կ'անցնին զիս ,
Եւ ո՞վ գիտէ թերեւս օր մ'ալ աստ յաշխարհիս
ժըրութեամբ երջանիկ դիրք մ'ալ իրենց շինեն ,
Բայց եթէ քիչ մ'ալ խելք տըւած է նոցա էն . . . :

12 Օգոստոս 92.

Ի Ն Ձ ՈՒ

Ծերացած կիներ երբ կը տեսնեմ ես ,
Որոնք կը ներկեն իւրեանց վիզ երես ,
Հազուստներ կըրեն ճոխ ու զարդարուն
Եւ խուզող աչօք փնտռեն միշտ արուն ,
Կ'ըսեմ ինքնին ինչո՞ւ . . . :

Երբ տեսնեմ այրեր ոյց ճակտին վըրան
Հազար կընճիւններ եւ խորշումք չողան ,
Այլ կը ցատկեն յար պարմանայ նըման ,
Իրենց իրանին կեղծ չուքեր կուտան ,
Կ'ըսեմ ինքնին ինչո՞ւ . . . :

Երբ տեսնեմ տըղայք տակաւին նորհաս
Որ կը խաբխըբեն ան եւ կամ թէ աս ,
Ժըպիտ ունին չար ու խօսքեր կըծու ,
Բանան սըրտից մէջ վէրքեր մահացու ,
Կ'ըսեմ ինքնին ինչո՞ւ . . . :

Երբ աղջիկ եւ կին կը տեսնեմ խիստ չատ ,
Զար , լըկտի , դաժան , նախանձոտ ու վատ ,
Որք անբժուկեան տեղ մոլութեան յարին ,
Կ'ատեն գեղեցիկն , ըստոյգն ու բարին ,
Կ'ըսեմ ինքնին ինչո՞ւ . . . :

Եւ երբ կը խորհիմ թէ իմ սիրտս է գոց ,
Զի վառիր լանջիս տակ սիրոյ հընոց ,
Կ'ատեմ զաշխարհ միշտ եւ իւր ինչ ամէն ,
Ու թո՛ի սիրտս յերկին , գըրկէ զանհուն էն ,
Կ'ըսեմ ինքնին ինչո՞ւ . . . :

15 Օգոստոս 92.

✕ ԳԱՀԱՆԱԹՆ

Ո՞վ սա ելած այգուն այգուն ,
Մինչ ուրիշներ դեռ կան ի քուն ,
Սուրբ խորանին առջեւ շիտակ
Կը մըրմընջէ աղօթք մ'յըստակ :
Մինչ ուրիշներ պարեն խընդան ,
Այդ շըրթունքներ մաղթանք կուտան ,
Թ'է երեկոյ թ'է առաւօտ
Նորա բերան չարժէ աղօթ .
Ինքըն մերձ է միշտ առ Աստուած ,
Ինչպէս է մերձ առ արարած :
Ինքն է օրհնող որրոց մանկան
Եւ խինդ ու տօն հարսանեկան
Կամ սուրբ նարօտ հարսին փեսին ,
Ինքն է յանձնող մեզ հողոյ սին .
Մեծատունին է բարեկամ ,
Հայր է որբոյն խիստ շատ անգամ .
Ճըշմարտութիւն մեզ կ'աւանդէ՝
Քաղելով միշտ կրօնից անդէ .
Մեր մեղանաց ծանր այլազան
Տայ արձակում լոկ քահանան .
Օր մ'ալ հանգչի անձայն լըռիկ
Համեստ շիրմին մէջ խաղաղիկ .
Նա երկնառա՛ք մի վարդապետ ,
Որ երթալով թողու ըզհետ ,
Ընդդէմ կեանքին բազմահարուած՝
Հաւատք , Յոյս , Սէր եւ մի Աստուած :

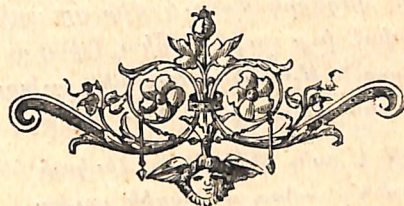
Վ Ա Յ Ե Լ Ք

Շընորհ թըփին գեղափթիթ վարդ ,
Եւ թըռչունն է իւր բոյնին զարդ .
Ծաղիկ տերեւ պաճուճեն ծառ ,
Աստղունք պըճենն գերկին պայծառ :

Գետին շընորհն են մանր ալիք ,
Լուսնոյն ալ վարսք ոսկեթելիկ ,
Կենսանորոգ արփւոյն՝ նըշոյլք ,
Եւ անտառին թըռչնոց զուարթ հոյլք :

Հովտին զարգն է անրիժ շուշան ,
Շողենաւուն գոյնզգոյն նըշան ,
Այլ ե'ւ հիւզին ե'ւ պալատան
Վայելք սըփռող աղջիկն է ան :

25 Օգոստոս 92 .

Գ Ե Ղ Ե Յ Ի Կ Ն

Քանի՜ գեղեցիկ բընութիւնն ողջոյն . . .
Գեղեցկութիւն կայ երգին մէջ հաւուռն ,
Գեղեցիկ է լեռ , անտառ ու հովիտ ,
Գեղեցիկ ծաղկունք են գեռափըթիթ :

Գեղեցիկ է միշտ հունձքն ոսկեգիսակ ,
Գեղեցիկ ծաւի կոյս նըրբահասակ ,
Աշխոյժ պատանւոյն ճակատ հանճարեղ ,
Եւ երկնի աստղք վառ ճաճանչագեղ :

Գեղեցիկ է ծով . ի՞նչ վեհ տեսարան
Ունի , երբ խաղաղ կամ յուզեալ է այն .
Գեղեցիկ է գետ իւր ալեօք վէտ վէտ ,
Հաճելի աչաց է մարդ ծաղկաւէտ :

Գեղեցիկ է այն թաթիկ ձիւնաթոյր
Որ հաց տայ ափին կարկառեալ ի մոյր .
Ո՛հ , քանի՜ յուզիչ խանդաղատանք մօր ,
Զոր հեղու գաւկին վըրայ ծընած նոր :

Քանի՜ գեղեցիկ մանուկ ժիր զըւարթ
Որ սըփռէ իւր շուրջ ժըպիտ , խինդ ու վարդ ,
Ընտասուն թըռչնիկ , երգեցիկ աշխոյժ ,
Վըհատեալ սըրտից կարծես կուտայ բոյժ :

Մա՛րթ է ըսել ինձ Մեծն Հիւկոյի հետ .
Զըտեսնե՛լ ամառ անծաղիկ յաւէտ ,
Վանդակ անթըռչուն , փեթակ անմեղու ,
Տուն , խըրճիթ , պալատ ալ առանց տըղու . . . :

Ա Ք Լ Ո Ր Ը

Պատուհանին մօտ շարուած են կարգաւ
Թուխ , ճերմակ , դեղին մի քանի հատ հաւ .
Աչերնին դէպ ներս ու կըտուցնին վեր՝
Կըրկըռալով կեր խընդրեն անհամբեր :
Հիմայ եմ անոնց մօտ , ու իմ թաթիկ
Թօթափէ գարւոյ բիւրաւոր հատիկ .
Վազվըռտելով յոյժ թեթեւ դէս ու դէն ,
Անյա՛գ որկրամոլք , ժողովեն ուտեն :
Ասոնց մէջ կայ սեւ խոշոր մի աքլոր ,
Որ հանգիստ չի տար հաւերուն աղուոր ,
Միոյն կամ միւսին վըրայ յարձակի ,
Ու խըւէ զանոնք առանց յանցանքի :
Ես ինչ գաղափար կ'ունենամ գիտե՞ք . —
Երբ տեսնեմ աքլորն ու մեր հաւերն հէք ,
Կը նըմանցընեմ հաւերն ա՛յն կանանց
Որ էրիկ ունին ցասկոտ ու նախանձ .
Կ'երեւակայեմ թէ երբ մի լաւ կին
Ունի մի այր խեռ , ընկեր իւր կեանքին . . .
(Պօւքը մընայ մեր մէջ , ըսենք չիտակ ,)
Կ'ունենայ այդ կին շատ դառն վիճակ . . . :
Լաւ չէ՞ ապրիլ աստ կեանքով անհամ սին՝
Քան թէ ունենալ մոլի ամուսին
Որ , լո՛ւծ ծանրակիր , հանդէպ քու սիրոյդ
Մընայ անտարբեր , անըզգայ , անփոյթ . . . :

Մ Ե Ղ Ո Ւ Ն

Ընկողմանած , գրիչ ի ձեռին ,
Փընտըռէի ես մըտովին
Բառ մ'որ ինձմէ միշտ խոյս կուտար ,
Բառ մ'որ տողի յանգ պիտ' ըլլար :

Յանկարծ մեղու մ'աշխոյժ թեթեւ
Պարզելով նուրբ թափանցիկ թեւ՝
Սկըսաւ բըզզալ գըլխոյս վերեւ :
— Գընա՛ քովէս , կ'ըսեմ , չար դեւ :

Գընա՛ հեռու , ես չեմ ծաղիկ ,
Իմ ես անհոտ անչուք աղջիկ .
Գընա անոնց որ սիրեն ծունկ ,
Անոնց գընա որ խընդրեն խունկ . . . :

Գընա՛ հեռի , զիս մինակ թող ,
Չեմ ուզեր ես բըզզիւնդ չընթող .
Ձի խորամանկ՝ տակ քո թեւոց
Ունիս պահած մի սուր խայթոց :

Ձէ ինձ պիտոյ այն բարեկամ
Որ ունի սիրտ վատ անբզգամ .
Ձէ ինձ պիտոյ անոյշ լեզու
Որ չողմէ հոգւով քրտու . . . :

4 Հոկտեմբեր 92 .

Ս Պ Ի Տ Ա Կ Ը

Կը սիրեմ ես գոյնն ըսպիտակ ,
Անբիծ մի գոյն է այն յըստակ .
Ամէն ինչ քաղցր այս աշխարհի
Այդ գեղեցիկ գոյնըն ունի :

Մանկան որբանն է ըսպիտակ ,
Նորա հանգերծն ալ նոյն գունակ .
Շըքեղ հարսին հանդերձ սիրուն
Ունի աղուոր ըսպիտակ գոյն :

Հըսկայ չերանց ճակտին վերեւ
Ձիւնին փափուկ նուրբ ու թեթեւ՝
Գոյնն է յաւէտ մի ջինջ ճերմակ ,
Որ զուարթ ընէ սիրտըն համակ :

Եւ երբ ըզմարդ զընեն տապան ,
Վերջին ընկեր ճերմակն է ան ,
Որ սեւ հողոյն մէջէն , ո՛հ , սին
Կարծես խընդայ մեր երեսին . . . :

19 Հոկտեմբեր 92 .

ՄԻՇՏ ՅԵՇԵՅԻՔ

Երբ դեռ մանուկ մ'էիք ճիղմ հէք,
Ճըկուն որպէս կակուղ եղէք,
Եւ թէ լացած էիք մի օր
Խաղալիքի մը համար նոր...

Մոռացէ՛ք:

Ձեր հասակին մէջ եռանդուն
Եթէ տեսած էք կոյս ժըպտուն,
Որ աչերով կապոյտ չըքնաղ
Ձեր հոգիէն խլած է բիւր ա'խ...

Մոռացէ՛ք:

Իսկ թէ երբեմն այս կամ թէ այն
Տըւած է ձեզ տենչեր ունայն,
Եւ խրոոված ձեր խաղաղ քուն
Գիշեր ցերեկ օրեր ի բուն...

Մոռացէ՛ք:

Այլ եթէ զերդ ժայռ ամրակուռ
Փորձանաց դէմ մնալով ամուր՝
Եղած էք միշտ աննըկուն անձ
Որ գիտէ դնել իւր կրրից սանձ,

Միշտ յիշեցէք:

22 Հոկտեմբեր 92.

ԱՐԵՒԱՄՈՒՏ

Հովիկն աշնան խռոված վըշտով մը թաքուն՝
Լի թախծութեամբ սուլէ ի մէջ ծառերուն,
Եւ արեւուն յետին ճաճանչք կարմրագոյն
Կը նըկարեն շարքըն երկար ծառուղւոյն:
Հողմակոծեալ տերեւներ զօս ազազուն
Նուրբ փոշւոյ հետ կը բարձրանան մէջ օդոյն,
Մինչ լուսաւոր ճառագայթէն արեգին,
Տերեւաթափ ծառոց վերայ ահագին,
Կը փալիւրջայ զերդ մի գոհար զողզողուն,
Հըրաշակե՛րտ մեծ բընութեան թըռչնոյ բոյն...

Օն, խոնարհէ, աղբիւր, լամբար տըւընջեան,
Օն, պըլպըլուքդ ոսկի թափէ մեր վըրան.
Մեռի՛ր... այլ տամ քեզ երանի՛ որ կըրկին
Պիտի զարթնուս ու կեանք սըփռես մեր երկրին.
Բայց, ըսէ, ո՛վ կուտայ կեանք, ձայն, թոհչ արագ
Այն հէք սըրտին որ բեկած է հուսկ նըւագ...

23 Հոկտեմբեր 92.

(Հետեւողութեամբ)

ԿԸ ԲԱՆՂՋԱՄ

Ես կը բաղձամ լինել թըռչուն
Ու սըլանալ ընդ մէջ օգոյն ,
Կըտրել անցնիլ լեռ ու ծործոր ,
Վայելել կեանք հեղիկ անդորր :

Բաղձամ լինել ծաղիկ փափուկ
Որ չէ տեսած դեռ ձիւն ու բուք ,
Պերճ սըրահից լինել մի դարդ
Ու պըճնել կոյսըն մանկամարդ :

Բաղձամ լինել թիթեռ թըրթռուն ,
Թըռիլ թեթեւ , թառիլ այգուն ,
Անոյշ սիւքին տալով համբոյր ,
Ըսել անոր . «Ե՛կ ըլլանք քոյր »

26 Հոկտեմբեր 92 .

ԿԸ ԽՈՐՇԻՄ

Ո՛հ , կը խորչիմ ես միշտ յանձանց՝
Որ մոռանան շուտ իրենց անձ
Ի տես կընոջ մ'աղուոր սիրուն
Ու կը նային պիշ մուրուն :

Կը խորչիմ ես դէմքէն կընկան
Որ կը ներկուի միմոսի նման ,
Եւ որ ի ճիգ չըպարի սին
Յաղթել ջանայ քընքուշ կուսին :

Ոսկի կըռոց չեմ ծըխեր խունկ ,
Ջերդ հացկատակ չեմ կըրկներ ծունկ .
Ես չեմ խընդրեր ո՛չ գեղ ո՛չ ստակ .
Բարոյակա՛ն մը լոկ յըստակ . . . :

16 Նոյեմբեր 92 .

ԱՌ ԾԻԾԱՌՆԻԿ

Նորեկ գարնան թռչնիկդ աշխոյժ ,
 Սիրե՛մ ըզքեզ սիրով անժոյժ .
 Զի քո ձայնիկ սուր կարճառօտ
 Տայ ինձ բերկրանք շա՛տ առաւօտ :

Դու ինձ մօտիկ կը կատարես
 Դերն աքլորի խօսօղ պէսպէս .
 Երբ ապակւոյս կըտցովդ հըպիս ,
 Քունն աչերէս ցըրես , հոգիս :

Անոյշ թռչնիկ , քեզմով յաճախ
 Կ'անցնին ժամերս գոհ եւ ուրախ .
 Հըրճուի հոգիս թէ փշուր հացի
 Գաս հաւաքել , սիրո՛ւն դրացի :

Պատուհանիս վաղ իսկ մօտիկ
 Ունիս շինած յարդեայ բունիկ ,
 Եւ նորածին մատղաշ ձագուկք
 Կը սպասեն քո թեւոց տաքուկ :

Աճապարէ , օ՛ն , փութա շուտ ,
 Մերձ է արդէն արեւամուտ .
 Պատառ մ'ալ բեր փութով ինչ խուն ,
 Ապա նընջէ հանդարտ մի քուն :

Ո՛վ բարեկամ , դու քիչ օրէն
 Կը թողուս զիս , կ'երթաս նորէն
 Դեղածիծաղ այն կըլիմայ
 Զոր թողուցիր , ո՛հ , ակամայ :

Ա՛հ , ծիծառնիկ , երբ դու գաղթես ,
 Դընա՛ գըտիր հէք Արմինէս ,
 Տար իմ ողջոյն եւ ջերմ համբոյր
 Առ պաշտելին իմ նժգէն քոյր :

10 Դեկտեմբեր 92.

Մ Ա Տ Ն Ե Ր Դ

Առ Օր. Բ. Հ.

Սիրե՛մ մատներդ մըսի պաշար ,
 Որոց վըրայ երբեմն ոսկի
 Կամ մատանի մարգարտաշար
 Ակնախըտիդ կը սողոսկի :
 Սիրե՛մ մատներդ փափուկ եւ զիւրդ ,
 Որք կը շարժեն յօժարակամ
 Ասեղ , մըկրատ , մեքենայ , գիրք ,
 Միշտ անտաղտուկ , ամէն անգամ :
 Երբ նըւագես , ա՛հ , քու մատներ
 Են զիւրաշարժ եւ շատ ճըկուն .
 Ոսկըր կարծես թէ չեն յայտներ ,
 Եղէգներ են գոգ աննըկուն :
 Մատներդ կարծես հողեղէն չեն ,
 Այլ մարմարեայ կամ մոմակերտ ,
 Որ յօրինչին ճարտար գըրչէն
 Նըրբաքանդակ ի յայտ գայ մերթ :
 Ես մատներէդ վարժ ու ճաղուկ
 Եւ գառտակէդ յոյր ըսպիտակ
 Չեմ բնաւ խընդրեր գործ մի փափուկ ,
 Այլ շատ մեղմով . . . մի փոքր ապտակ :

ՄԻ՛ ԵՌՈՒՍԱՀԱՏԻՐ

Մի՛ վընատիր , ո՛ր քաղցրիկ կոյս ,
 Սըրբէ աչերդ տամուկ խոնաւ ,
 Թող սըրտիդ մէջ վառի այն յոյս՝
 Թէ Աստուած զմարդ չըթողու բնաւ . . . :

Քո կուսական սըրտիկիդ մէջ
 Քանի՛ անուրջք կան սըրտակէզ .
 Բաղձանքներու շարք մի անվերջ
 Կը չարչըրկեն յաւէտ ըզքեզ :

Գիտեմ դու մերթ ինքնին կ'ըսես .
 « Հոս երջանիկ է մեծատուն .
 Մինչ կ'աշխատիմ կանթեղով ես ,
 Նա վայելէ հաճոյք անհուն » :

Ապարանից մի՛ բաղձար դու ,
 Մի՛ բնաւ ցանկար հոն զըտնել մուտ ,
 Հոն ժըպտի տակ կան ցաւք տղոյ ,
 Հոն կը տիրէ ո՛չ լոյս այլ մութ . . . :

Դու ունիս հոս հասակ առոյգ ,
 Հացըդ ճարէ քըրտամբ ճակտիդ .
 Համեստութիւն թող լինի պոռոյգ
 Ծաղիկ տիոյգ նորափրթիթ :

Բաւ է որ միշտ յուստս ի Նայ
 Եւ աշխատիս դու բարուք հեզ .
 Նա բիւր վայելք քեզ տալ կըրնայ
 Ու պարգեւել ոսկի բեհեզ . . . :

ՊԱՏԻ ՕՐԱՅՈՅՅԸ

Օրացոյց մ'է կախուած պատէն ,
Զոր կը տեսնենք ամէն ատեն ,
Եւ առաւօտն երբ կը ծագի ,
Իսկոյն արագ շարժմամբ ձեռքի
Խլելով անկից չուտով մի թերթ՝
Կը թըղթատենք զայն մերթ ընդ մերթ :
Սըրբոց տօներ կը տեսնենք հոն ,
Իիչ մ'ալ անդին ձիւն բուք կամ թօն .
Եւ երբ քանի մ'օրերէն վերջ
Պիտ' այցելենք սըրա՝ մի պերճ ,
Անշուշ թըղթին դէմըն կայնած
Հոն կը նետենք այնպէս հայեաց՝
Որ հասկըցուի թէ մենք փութով
Կ'ուզենք քաշել զայն օր թելով :
Վերջապէս դայ ըզձալին օր .
Այլ զերդ թըռչուն մի թեւաւոր
Այնքան արագ կը սըլանայ՝
Որ դեռ կտրծենք թէ չեկաւ նայ .
Այսպէս կ'անցնին օրեր շատ շատ ,
Կ'անցնին ամիսք , տօնք ու շաբաթ ,
Կ'անցնի գարուն , կուգայ ձմեռ ,
Մենք ակնապիչ կը սպասենք դեռ՝
Թէ ո՞րն է այն երջանիկ օր
Որ պիտի տայ հաճոյքնիր նոր :

Կը թըղթատենք ու չինք գըտներ . . . :
Այսպէս կ'անցնին մեր սուղ օրեր .
Օր մ'ալ տեսնենք թէ օրացոյց
Զի տար երբեք այլ եւս ինչ ցոյց . . . :
18 Դեկտեմբեր 92 .

ԵՐԵՎԱՆԻ ՀԱՐՑԱՄԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

Գարնան օր մ'էր աղուոր զըւարթ ,
Տեսայ ես շատ սիրուն մի Վարդ .
Ունէր կարմիր ժպտուն թերթեր
Եւ անոյշ բոյր կը ծաւալէր :
Իսկոյն գացի ես Վարդին քով ,
Ու շոյելով զայն իմ ձեռքով՝
Հարցի դո՞ւ ես քու վիճակէդ ,
Թէ ոչ երբեմն ծաղկանց հետ
Կ'ունենաս վէճ , կըռիւ ու կագ
Ու կը լըսես խօսքեր մեծկակ . . . : —
Ո՛չ , ըսաւ Վարդ թարմ անուշիկ
Վեր քաշելով իւր նուրբ թուշիկ ,
Մենք ծաղիկներս չենք սընափառ ,
Փառք ու պատիւ ալ չենք մուրար .
Ամենեքին ենք քոյր եղբայր ,
Գուրգուրանօք սիրենք զիրար :
Տեսայ թըռչուն քայլ մի անդին
Որ թառելով ի մէջ թըփին՝
Կ'երգէր սիրուն քաղցրիկ նըւագ
Որ գանգիւնն էր սիրոյ համակ :
Հարցի կըրկին . Թըռչնի՛կ խօսուն ,
Դու որ ունիս միտք մը հասուն ,
Ըսէ՛ տեսնեմ , ի՞նչ կ'երգես դու .
Սիրոյ խօսքե՛ր , բողո՞ք ազգու . . . :
Թըռչնիկն ըսաւ . Կը կանչեմ ես
Իմ էգ ընկերս փափկիկ ու հեզ .

Մենք սիրով ենք , չեն մեզ համար
Նախանձ , զայրոյթ , բաներ յիմար :
Երրորդ անգամ ըլլալով ես
Տեսայ թիթեռն ի գոյն պէսպէս ,
Որ շարժելով թըրթռուն թեւեր՝
Պատրաստըէր բարձրանալ վեր :
Փութացի շուտ , քովիկն հասայ ,
Ընկե՛ր , ըսի , օ՛ն եկ հուսայ ,
Պատասխանէ , ունիմ մի հարց ,
Կ'ուզեմ լըսել այժմիկ քո կարծ .
Ըսէ ինձի , ինչո՞ւ այդպէս
Փոյթ ըշտապով կ'աճապարես .
Արդեօք կ'երթաս տալու վըճի՞ռ
Թէ ատենի մը կալ յակճիւ : —
Քէն , ոխ , դաւ , նենգ , մախանք ու գան
Մեզի համար բընաւ չըկան ,
Ըսաւ թիթեռն ու թըռաւ վեր՝
Թողլով զիս հոն շատ անհամբեր :
Երբ չըրջէի ես դէս ու դէն ,
Ահա ականջս հասնի անդէն
Ձայն մը խըռպոտ որ կը հեծէր . . .
Այր մ'էր որ կինն ուժգին ծեծէր :

19 Դեկտեմբեր 92 .

Ե Ր Թ Յ Ա Ղ Օ Թ

Թէ զըւարթ ճակարիդ վըրայ մութ խոհեր
Իրենց սեւութիւն ի խոր են դրոշմեր,
Եւ քու խեղճ սըրտիկդ յուսահատ բեկեալ
Կը մընայ անյոյզ ու չըկարէ լալ...

Երթ յաղօթ:

Թէ կը հըրճուիս, սիրտդ է բերկրանքէ վառ,
Արձակ թըռչնոյ պէս չունի անձուկ թառ,
Թէ կը թըւի քեզ ամէն ինչ անուշ,
Մի՛ մոռնար պարտիքդ, յար լիցի՛ քեզ յուշ...

Երթ յաղօթ:

Թէ ունիս ցաւեր, բիւր վիշտ ու մորմոք,
Չունիս վըշտակից եւ ըսփոփիչ զոք,
Մի՛ ծըռեր գըլուխդ այդ հարուածոց տակ,
Օ՛ն, բըռնէ կանգուն հասակրդ չիտակ...

Երթ յաղօթ:

Թէ աշխարհս ունայն ու սըտապատիր
Տայ քեզ հանապազ վայելք անխըտիր,
Թէ քեզ չըպակսի հոս ինչ կարեւոր,
Մի՛ մոռնար թէ դու պարտիս ամէն օր...

Երթալ յաղօթ:

27 Դեկտեմբեր 94.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԸ

Պետրոս, Ասատուր, Հըրանտ եւ Երամ,
Չորս հատ տըղայոց մի զըւարթ երամ,
Գարնան մ'առտուօտ կանուխ տակաւին,
Գըրքերըն յանութ, սակառ ի ձեռին,
Դըպրոցին ճանքան բըռնած կ'երթային:
Երկինն էր պայծառ, օդ գարնանային,
Կոկոնըն վարդի կէս բաց ժըպտագին
Գլուխն ի վեր ցըցած նայէր երկընքին:
Մինչ զըւարթերես եւ կարմիր հարանուկ
Դալարեաց երես գըգուէր կամացուկ:
Իսկ զեփեւռ, գարնան աղջիկն օդապար,
Համբոյր կը տեղար ծաղկանց սիրաբար:
Մեր զըպրոցականք, կայտառ գեղեցիկ,
Ճըռուղեղով զերդ թըռչուն երգեցիկ՝
Թըռչտուն թիթեռանց սուրալով ըզհետ,
Ժըպտելով ծառոց, ծաղկանց հոտաւետ,
Երբ կը վազէին կայտառելով հոն հոս,
Յանկարծ կանգ առաւ մեր փոքրիկ Պետրոս,
Մի փոքր սերովմէ՛, մազերով գանգուր,
Վարդի պէս աղուոր, վարվըռուն զերդ հուր:
Ընկե՛րք իմ, ըսաւ, ինչպէս կը տեսնէք,
Մեզմէ՛ զատ չըկայ հոս աշխատող մէկ:
Երկին եւ երկիր կը կատարեն տօն:
Եթէ կը կամիք, մենք ալ խաղանք, օ՛ն...
Տեսէ՛ք անասունք անըզբաղ կենան,

Չունին տալիք դաս, ոչ ալ թուղթ մեղան .
 Չունին հաստ գրքեր, մատիտ ու գրիչ ,
 Չեն յանդիմանուիր , չեն լըսեր քրքրիչ .
 Չեն կըրեր պատիժ , ու անոնց երբեք
 Չեն տար ցերեկին շերտ մը հաց օթեկ . . . :
 Օն եկէք , ընկերք , մենք ալ անոնց պէս
 Գէթ խաղանք այսօր . ընկեր առնենք մեզ
 Ամէն անցաւոր թիթեռն ու ճընճղուկ ,
 Մեղուն ու մըրջիւնն եւ շատիսօս ճպոռուկ ,
 Ծափ դարկին տըղայք , հաւնեցան գիւտին
 Ու չուտ մը գրքեր դընելով գետին՝
 Սկըսան հրաւէր տալ թռչնոց ու ծաղկանց ,
 Որպէս զի գան չուտ ամէնքն ալ մէկանց
 Կատարեն մէկտեղ խըրախճանք մի հեշտ ,
 Ու երեկոյին լոկ տան հըրաժեշտ :
 Բայց տես , ո՛վ զարմանք , մեր կենդանիներ
 Այդ հըրաւիրին չեն պատասխաներ :—
 Ես , կ'ըսէ , Ծիծառ , թըխած եմ գեռ նոր ,
 Չեմ կըրնար թողուլ հաւկիթներս աղուոր ,
 Պէտք է պահեմ տաք զանոնք ամէն օր .
 Գընացէք այլուր , թողէք զիս անդորր :—
 Ես , կ'ըսէ , Արտոյտ , ընելով դադար
 Չեզի հետ խաղալ երբեք չեմ կըրնար .
 Վաղըն առաւօտ այս ժամուս անձառ
 Պէտք է աւետեմ ես լոյսն անպատճառ :—
 Թըռչնոց բարբառէն տըղայք չիմացան ,
 Ժողվեցին գրքերն աստ անդ ցիր ու ցան .
 Տեսան հեռուէն վըճիտ մի վրտակ ,
 Ճեպեցին փութով հոն գացին չիտակ :
 Յեզըր վրտակին խոշոր ու կըլոր՝

Կարմիր կատարով ձեմէր մի աքլոր ,
 Եւ բացած իւր լայն կըտուցն անարկու՝
 Կ'երգէր յողթական մի կռկռչիկ կո՛ւ :
 Տղայք գալով յառաջ կարգաւ շարուեցան .
 Այս անգամ Երամ լոկ արձակեց ձայն .
 Պա՛րոն , ըսաւ նա աքլորին , եկ հոս ,
 Թող այդ աղբանոց զազիր ու բորբոս .
 Չունիս ըզբաղմունք , կը կենաս պարապ ,
 Օն եկ հոս , տանք ձեռն ի ձեռին , ափ յափ ,
 Կաղմենք մի բոլոր հոս տեղ խըմքովին ,
 Պարենք ու խընդանք յայս չող արեգին :—
 Սո՛ւրբ Սարգիս , պոռոց խոշոր աքաղաղ ,
 Կը տեսնեմ որ դու ծոյլ մէկն ես , աւա՛ղ .
 Այսօր կիւրակէ չէ , ի՞նչպէս կըրնամ ,
 Գալ ու մասնակցիլ ձեր խաղուց անհամ :
 Ո՛ւր թողում իմ շատ մը կիներս ընկեր ,
 Որք կըտկըտալով խընդրին ինէ կեր .
 Տէր , աղբանոցն ինձ եւ դաշտերն ալ ձեզ ,
 Գընացէք հեռու , հանգիստ թողէք մեզ .
 Գիտցէք թէ անձ մ'եմ ես պարտաճանաչ ,
 Ոչ թէ թափառող կամ թէ բըռնող ճանձ :—
 Այս պատասխանէն կարմըրած տըղայք՝
 Բըռնեցին փութով գետակին երկայնք :
 Հոն տեղ մըրջիւններ մեծ եւ թէ փոքրիկ
 Կըրէին անդուլ պաշարներ մանրիկ .
 Իսկ մեղուն աշխոյժ , գործաւոր ճարտար ,
 Ծաղկանց բաժակէն կը քաղէր նեկտար .
 Յեզըր արահետին հոտաւէտ ելակ
 Կը փութար առնուլ գոյն մը կարմրորակ .
 Յորենըն կ'աճէր , առուակըն հոսէր ,

Ամէն բան կարծես աշխատէ՛ կ'ըսէր :—
 Բայց խաղանք , մեղք չէ՞ , ըսաւ Ասատուր ,
 Ինչո՞ւ կայներ ենք մըտածկոտ , տըխուր .
 Ահա մեզ կուգայ այծեամ ոստոստուն .
 Հըրանտ , այս անգամ ալ աղաչէ դուն .
 Դու շատ աւելի կիրթ , շընորհքով ես ,
 Թերեւս կուգայ հոս , եթէ դու կանչես :
 Հըրանտ մօտեցաւ այծեամին արի ,
 Ու ըսաւ անոր . Օ՛հ , եկար բարի .
 Եկուր մեզի մօտ , խաղանք միասին :—
 Ժամերս չեմ անցներ զբաղումներով սին ,
 Յարեց մայր այծեամն , իմ մատղաշ ձագուկ
 Սպասէ որ ջամբեմ իմ կաթնս տաքուկ .
 Շընորհակալ եմ . բայց , տըղառ , աւա՛ղ ,
 Չեմ կըրնար թողուլ մանկիկս անսըւաղ :
 Հըրանտ մօտեցաւ գետակին դրայի
 Ու ձայնեց խանդով . Ընկեր մըտացի ,
 Կը խընդրենք , կեցի՛ր , վայրիկ մ'առ դադար ,
 Մի լինիր դու ալ շար ու անարդար .
 Ըզրօսնուկ կ'ուզենք , օ՛հ կեցիր մի պահ ,
 Խաղանք մի քիչ մենք , եւ դարձեալ զընա . . . :—
 Ծո՛յլ , ծո՛յլ , մըրմըռաց գետակըն ցասկոտ ,
 Զիս որո՞ւ տեղ զրիւր , անառա՛կ լակոտ .
 Եթէ չըգործեմ , ո՛վ անխելք տըղայ ,
 Ըսէ՛ տեմնեմ շուտ , ցորենն ո՞վ աղայ . . .
 Ո՛վ տայ դաշտերուն ջուրըն կենսատու ,
 Ո՛վ աղտոտ բուրդերն պիտի մաքրէ . դո՞ւ . . . :
 Եթէ ես ցամքիմ , ցամամբ կը յարէր ,
 Ո՛ւր պիտի շարթին մակոյկ ու նաւեր ,
 Ո՛վ պիտի տանի ապրանք ու մարդեր .

Դո՞ւք պիտի խաղաք իմ կատարած դեր :
 Դետակն հեռացաւ , փըրփրալով գընաց ,
 Պոռալով հեռուէն . Օ՛հ , ի բա՛ց , ի բա՛ց :—
 Տըղայք երբ այսպէս լըսեցին սաստեր ,
 Հասկցան թէ անգործ մընալը մեղք էր .
 Ապա յիշելով թէ բարին Աստուած
 Ամենուն յարմար գործեր է տըւած ,
 Առին իրենց գիրք եւ , տխուր գըլխահակ ,
 Դըպրոցին ճանքան բըւնեցին շիտակ . . . :

1 Յունուար 93 .

(Հետեւողութեամբ)

ՍԻՐՏ ԵՒ ԵՐԿԻՐ

Սիրաւն կ'ըսէր մի օր Երկրին .
 Քանի՜ դառն է վիճակ քոյին .
 Զի ամէն օր զողգոջ կաս դու ,
 Եւ կըրես միշտ ցաւեր հատու .
 Այն ինչ գեփիւռ տուած իւր ներքող ,
 Այն ինչ թըրջած ըզքիզ զով ցօղ ,
 Յանկարծ բըրիչն ու խոշոր բաճ
 Սիրաւզ ճեղքեն կը պատռեն , վա՛հ .
 Այն ալ ինչո՞ւ... զի մահն անգուլթ
 Քեզ պիտ' յանձնէ իւր կողոպուտ . . . :
 Շատ կը ցաւիմ , Երկիր քոյր իմ ,
 Որ մահուան հետ ես մըտերիմ .
 Արդեօք դո՞ւ ալ անգուլթի պէս
 Ականջդ ողբոց դէմ խըցած ես . . . : —
 Պատասխանեց ա՛յսպէս Երկիր .
 Մի՛ խօսքերովդ անկարեկիր՝
 Սըրտիս արդէն այրած ու տխուր
 Աւելցըներ նոր վիշտ , նոր հուր .
 Ըսէ՛ հիմայ , դու անգուլթ չե՞ս
 Որ զիս մահուան զովող կոչես .
 Մի՛ մի՛ , Սիրտ վառ եւ գիւրազգած ,
 Մի՛ տար ինձի այդ սուր հարուած .
 Եմ ես արդէն վըճատ բեկեալ ,
 Մ'աւելցըներ դու արցունք մ'ալ ,
 Լըռեց մի քիչ . պահ մը յետոյ
 Ըսաւ Սըրտին . Զէր քեզ պիտոյ

Իմ սեւ օրեր ածել ինձ յուշ .
 Բայց քանզի դու , ո՛ր Սիրտ քընքուշ ,
 Մըխեցիր արդ սըրտիս մէջ փուշ ,
 Խընդրեմ , վայրիկ մի դիր ինձ ուշ :
 Սիրտ վարվըռուն դու հանապազ ,
 Հարկ է հիմայ քեզ որ գիտնաս
 Թէ ես Երկիրս չեմ անպէտ ինչ ,
 Մի՛ համարեր զիս առ ոչինչ .
 Թէ կ'ընդունիմ մէջ իմ ծոցոյս
 Երիտասարդ , ծեր , կի՛ն ու կոյս ,
 Ծընողքներու սէրըն ու յոյս ,
 Այլ կը սփոփուիմ ես , երբ մի բոյս
 Կ'արտադրեմ յիս շատ պիտանի ,
 Որ կերակրէ ծեր , պատանի ,
 Թէ՛ հէք ռամիկ , ազնւական ,
 Թէ մեծատուն թէ մութացկան :
 Իսկ դու , Սըրտիկդ ազնիւ , բարի ,
 Լանջի մը տակ յաղթ եւ արի
 Կ'անցնես ժամեր թէպէտ ուրախ ,
 Այլ կարճատեւ է այդ , աւա՛ղ . . .
 Զի աշխարհիս մէջ կենայ միշտ
 Լըքում , կասկած , նախանձ ու վիշտ .
 Դու որ մի պահ էիր հըրճուող ,
 Սուղ ինչ յետոյ կը դառնաս հող .
 Եւ յայնժամ ես , մա՛յր խանդակաթ ,
 Կը գըրկեմ զքեզ , Սիրտ յուսահատ .
 Որդեա՛կ , մ'առնիր բնաւ արհամարհ
 Այն որ գըրած է զքեզ յաշխարհ :

ԵՐԵՎԱՆԻ ՎԱՐՊԵՏՈՐ

Առաւօտ էր . դեռ փոքր ինչ մութ այլ զըւարթ օր .
Արշալուստոյ նըշոյններուն մէջ լուսաւոր
Կ'երեւէին թըփի մը վրայ փըթթած դեռ նոր
Երեք վարդեր շա՛տ սիրունիկ ու շատ աղուոր :
Մին էր կարմիր բացուած համակ , երկրորդը մինչ
Կէս մը ծըլած ու բոլորեալ կանաչով ջինջ .
Իսկ փոքրագոյնըն գէթ դեռ մի օրուան համար
Իւր բաժակին մէջ բանաւորակեալ անշարժ մընար :
Երեք վարդերս ծաղկած ծառին վրայ մի եւնոյն՝
Կը դողային բեկբեկ լուսոյ նըման տըժգոյն ,
Եւ մեղմ սիւքէն ծածանելով մերթ գէս ու գէն՝
Գոգ կ'առնէին իրերաց թարմ ու փոքր այտէն
Համբոյրներ բիւր . վարդերս սիրուն ու հոտաւէտ
Անուշ անուշ կը խօսէին մէկմէկու հետ :
Երիցագոյնն իւր կըրտաբերաց ա՛յսպէս կ'ըսէր .
Ո՛հ , սիրելի փոքրիկ քոյրերս , անբիծ կոյսեր ,
Աւա՛ղ , մեր կեանքն է արդարեւ շա՛տ կարճատեւ .
Երբ կը հասնի կենսամարտի գարուն թեթեւ ,
Միանգամայն տեսնէ փըթթում ու թօշնիլ մեր .
Անոր համար կարծեմ ժամն է հասած , քո՛յրեր ,
Որ մեր բախտին վըրայ խորհինք լուրջ անտաղտուկ :
Ես պիտ' յայտնեմ նախ իմ իղձերս , եւ ապա դուք .
Ճիշդն ըսելով կ'ըլլայի ես շատ երջանիկ ,
Երբ ձգեցի տեղիս խաղաղ անյոյզ մենիկ՝
Մըտանէի գոհ ընտանեաց բերկրալի տուն ,
Եւ պերճ հագուած կուսին մատաղ վարդ ու ժըպտուն

Ջետեղուելով վարսերուն մէջ յոյժ թըխաթոյր՝
Ծաւալէի իմ շընորհներս , թոյրըս ու բոյր . . . : —
Այդ տեղերէն թո՛ղ պահէ զիս բարերար էն ,
Ձայնեց երկրորդն , քիչ մը տխուր , փութով անդէն .
Այո՛ , թէպէտ բաղձամ թողուլ այս տեղըս լուռ ,
Այլ ո՛չ երբեք հանդիսի մէջ ըզձամ գալ ժուռ :
Ո՛հ , քանի՛ ծն բարեբաստիկ կ'ըլլայի ես ,
Եթէ փութով սըլանայի խոնարհ տեղէս
Ու ծաղկէի տաճարին մէջ Բարձրելոյն մեր ,
Ուր կըրկնեն ծունր այրին ու որբ , մանուկն ու ծեր ,
Եւ խառնէի խընկոց բուրման հետ հոտս անուշ : —
Երբ այս վերջին խօսքեր լըսեց կըրտսերն քընքուշ ,
Փոքրիկ ծոցէն ելան ցօղոյ շիթք յամբագնաց ,
Կարծես յուզեալ՝ չէր ալ կարող ծածկել իւր լաց :
Ի՞նչ , ըսաւ նա , իմ քաղցր յոյսերս կը խորտակէ՞ք .
Այսպէս ուրեմն կը թողուք դուք ձեր քոյրըն հէք . . .
Ո՛հ , իմ միակ ցանկալի տենչըս բովանդակ
Եր կեալ յաւէտ մեր փոքր անչուք երդիքին տակ ,
Տեսնել միշտ այս ձոր եւ անտառ ու ջինջ երկին ,
Ունկըն դընել ասպընջական թըռչնոց երգին ,
Խընկել բուրմամբ իմ քաղցրահոտ ջինջ մըթնոլորտ
Ու շըրջիլ լոկ հանգըստաւէտ տեղուոյս յոլորտ ,
Ապա հանգչիլ անդ ուր ծընայ կենացս այգուն . . .
Ահա ասոնք եղան սըրտիս իղձք աննըկուն :

* *

Նոյն ժամուն մէջ երեք քոյրեր դեռ ծաղկատի
Ջեռն ի ձեռին կ'անցանէին փութով անտի .
Տեսան երեք վարդեր սիրուն ու ծիծաղկոտ ,
Արտորալով ըշտապեցին ու հասան մօտ :
Կոյսերէն մին քաղելով շուտ մեծագոյն վարդ՝

Երեկոյեան ճոխ հանդերձին ըրաւ մի զարդ :
 Իսկ երկրորդ կոյսն ուզէր ծաղիկ մատրանն համար,
 Եւ կէս բաց վարդն իւր ճաշակին զըտաւ յարմար :
 Աղջիկն երրորդ թողուց թըփոց ճիւղին վըրայ
 Փոքրիկ կոկոնն որ տակաւին էր շատ սըղայ .
 Յարգեց անոր պըսակն աղօտ ու ըսպիտակ
 Եւ իւր քայլեր դէպ ի զըղեակն ուղղեց շիտակ :
 Վաղը , կ'ըսէր , երբ բարի մայրս երթայ անտառ ,
 Դարձեալ հոսկից պիտի անցնի ինքն անպատճառ .
 Գարնան բոյրեր պիտ' ողջունեն մայրիկիս անցք ,
 Եւ այս մարդեր պիտ' համբուրեն անոր քըղանցք .
 Ես պահելու համար երկար այս վարդ սիրուն ,
 Յօժար սըրտիւ դամ ոռոգել այգուն այգուն .
 Եւ ո՞վ գիտէ , թերեւս իմ ջանք , փոյթ ու խընամ
 Բարդեն կեանքին վրայ գէթ մի օր , թէ ոչ մի ամ . . .
 Ըստ ջերմաջերմ փափաքանաց՝ երեք վարդեր
 Կատարեցին իրենց կեանքին ըղձալի դեր .
 Մին հանդիսի մէջ փայլ տալէն քիչ մը յետոյ
 Ա՛լ թօշնեցաւ , ծալեց թերթերն առանց հոտոյ :
 Իսկ երկրորդ վարդն ի խորանին ճոխ զարդարուն
 Նըւաղեցաւ ի պակասել պաղուկ ջըրոյն :
 Կըրտսերագոյնն , անբաժան միշտ գըրկէն թըփին ,
 Վայլեց երկար երկին պայծառ , ջուր եւ արփին :
 Ապրեցաւ նա որքան կ'ապրի մի փափուկ վարդ՝
 Ժառանգ թողլով իւր նուրբ թերթեր սիւքին զըւարթ :
 Հովիկն առաւ այդ նըշխարներ ու թըռաւ վեր .
 Իսկ իւր սերմեր խըլեց կըրկին հող բարեբեր ,
 Որ եւ պահեց մըշտադալար այն անքոյթ վայր
 Ուր ծընելով ապրած , մեռած էր իրենց մայր :

Անո՛յշ հովիկ , գարնան որդի ,
 Դու որ գըգուես այտերն վարդի ,
 Դու որ չգիտես ողբ ու կական ,
 Առնուս խաղեր լոկ մանկական
 Սիրուն թիթոսնց եւ ծաղկանց հետ
 Ու տատանես զանոնք վէտ վէտ ,
 Օ՛ն վայրիկ մի դադար առ գէթ ,
 Այրած ճակտիս համբոյր մ'եւեթ . . . :

Քընքո՛ւշ հովիկ , գարնան ընկեր ,
 Ինչո՞ւ աստ անդ ես դու ընկեր .
 Քիչ մը շարժես նաւուն դրօշ վառ ,
 Յետոյ ցընցես թըռչնոյն նուրբ թառ .
 Խընդրեմ , հովիկ , պահ մ'առ դադար ,
 Ո՛հ , ինձ հիքիս լեր դու սատար .
 Քու մըրմունջովդ մեղմ եւ արդար
 Սըրտիս վիշտերն չուտով առ տար . . . :

Աշխո՛յժ հովիկ դու սիրակէզ ,
 Որ կոյսերուն ճակատ գըգուես ,
 Որպէս մազերն առատ դեղձան
 Փափկիկ չընչովդ առնես ցիր ցան .
 Թո՛ղ աղջիկներ մէկմէկու քով ,
 Եկ իմ մօտիկ , քաղցրաշունչ հով .
 Սիրտս է թափուր , հոն տիրէ սով ,
 Փըչէ՛ փըչէ՛ չընչիկըդ զով :

ԱՌ՝ ՄԱՆՈՒՇԱՆ

Ծաղիկ սիրուն անուշաբոյր ,
Դո՛ւ չուշանին ընկերն ու քոյր ,
Վեր առ գըլուխդ , երկինքը տես ,
Ի՛նչպէս գոյներ ունի պէս պէս . . .

Դըլուխդ վեր ա՛ռ ,
Տես թըռչնոյն թառ ,
Հըծծէ մի բառ ,
Լըսէ բարբառ :

Ծաղիկ քընքուշ , փափկիկ ու հեղ ,
Տես առաւօտն հագնի բեհեղ ,
Հոն վարդ ցանէ , ժըպիտ մը հոս ,
Ինչո՞ւ գըլուխդ կըքես ի փոս . . .

Չունիս կիրքեր ,
Օ՛հ , մի կըքեր
Քու լանջըդ գէր ,
Լըսէ՛ երգեր :

Ծաղիկ համեստ , ըզգօն , պարկեշտ ,
Բոյրդ է անոյշ ու շատ իսկ հեշտ .
Գոյն մի ունիս մըթին կապոյտ ,
Այլ գիտեմ չէ՛ սիրարդ անփոյթ . . .

Դըլուխդ առ վեր ,
Չես կարեվէր .
Սիրտըս աւեր
Կանգնէ , ա՛հ , վեր :

Մ Ո Ր Ե Ն Ի Ն

Երբեմն ճամբու մը վըրայ շատ նեղ
Կ'աճէր Մորենին փըշոտ ու ահեղ .
Ամէն անցաւոր կին , աղջիկ նորհաս ,
Անոր մօտ թողուր իւր զարդէն մի մաս :

Եղեւին որ էր զըրացի նըմայ՝
Հարցուց օր մ'անոր . Ըսէ՛ ինձ հիմայ ,
Ինչո՞ւ ամենուն քըղանցքը քաշես ,
Միթէ մի չարի՞ք կը հասցընեն քեզ :

Ո՛հ , ատոր պատճառն է շատ բընական ,
Ըսաւ Մորենին ձայնով յաղթական .
Կ'ուզե՞ս հասկընալ կառչելուս պատճառ . . .
Կամիմ ի գործ դնել կամքըս վատ ու չար :

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Յամաքեալ երկիրն հագեր է կըրկին
Հանդերձ մը հիւսուած թելով նըրբագոյն .
Մութ ու սեւ ամպեր չունի ա'լ երկին ,
Ամէն ինչ է լոյս , կեանք ժըպիտ եւ գոյն .

Ողջո՛յն քեզ , Գարուն ,
Կեանք մեր սարերուն :

Պէտպէս ծաղիկներն նախշուն , հոտաւէտ
Կը ծածկեն բըլուր , լեռ , հովիտ , ծործոր ,
Եւ անոյշ սիւքէն շարժելով վէտ վէտ՝
Սարսըռան յուշիկ շունչէն մեղմօրօր .

Ողջո՛յն քեզ , Գարուն ,
Դըշխո՛յ զարդարուն :

Ծառերն են հագեր կանաչ պատմուճան
Դունով զըմբուխտի որ աչք պարարէ ,
Մինչ պուրակին խոր թըռչնոց երգ անջան
Սահող առուին հետ խընդութիւն բուրէ .

Ողջո՛յն քեզ , Գարուն ,
Եղանակ սիրուն :

Եկեր է Մայիս , ու աղջկունք եկեր
Կապել տան իրենց ջինջ ճակտին պըսակ .
Ծաղկէ է շինած արգէն զանոնք Տէր ,
Է՞ր ծաղկի համար կը պարպեն քըսակ .

Յաւէ՛տ կաց , Գարուն ,
Փա՛յլ մեր օրերուն :

Զ Ա Տ Ի Կ

Եկեր է Զատիկ . կին , տըղայ թէ ծեր
Հագուած ու չըքուած տաճար են գացեր .
Ամէնքն են կայտառ , զըւարթ եւ ուրախ ,
Զ'եղներ սըրտերնէն մի հառաչ կամ ախ .
Միայն իմ սիրտս է սեւ գիշերի նման ,
Աստու՛ած իմ , Դու տուր ինձ հիքիս զարման :

Քահանայն բեմէն օրհնէնք կը մաղթէ ,
Մեղաւոր հոգին կը սըրբէ ախտէ .
Յանցաւոր սիրտեր գըտնեն ըսփոփանք ,
Ամէն շըրթներէ թըռին օրհնից բանք .
Միայն իմ սիրտս է սըգով տըրտմական ,
Աստու՛ած իմ , Դու լեր թըշուառիս պաշտպան :

Քիչ մը վերջ ամէնք պիտ' երթան ի տուն ,
Բոլորեն սեղան ճոխ ու զարդարուն ,
Պարպեն բաժակներ իրարու կենաց՝
Սիրով խընդութեամբ օրհնելով զԱստուած :
Աստու՛ած իմ , մատիւր , ո՛հ , եկ իմ մօտիկ ,
Որ ինծի ալ գայ մի ուրախ Զատիկ . . . :

ՍԻՐԵՍ ՏԵՍԵՆԻ

Սիրե՞ս տեսնել զըլխոյդ վերեւ
Կենսանորոգ պայծառ արեւ,
Թէ մի թըռչուն որ հեւ ի հեւ
Իւր սուր ձայնով երգ մը ճըչէ...

Ո՛հ, չէ՛:

Սիրե՞ս տեսնել մի ծաղկանց դէզ,
Գունով, հոտով, գեղով պէսպէս,
Թէ մի առուակ հանդարտ ու հեղ
Որ մեղմաձայն կը խոխոջէ...

Ո՛հ, չէ՛:

Սիրե՞ս տեսնել զերկին կապոյտ,
Կամ մի թըռչնոյ ջանքըն ու փոյթ,
Որ կը բերէ իւր ձագուց շոյտ
Խոշոր միջատ մ'որ դեռ ողջ է...

Ո՛հ, չէ՛:

Սիրե՞ս տեսնել պուրակին խոր
Նըստած մի կոյս աչեղ աղուոր,
Եւ մի տըղայ քովիկն անոր
Որ յայտնելու սէլն ամաչէ...

Ո՛հ, չէ՛:

Սիրեմ տեսնել ես մի միայն
Տնաչէն պարկեշտ կուսիկըն այն
Որ, իւր պարտուց լաւ ջանադիր,
Բաղձայ ըլլալ կին մ'արթուն փր:

Ս. Ս Տ Ո Ւ Ա. Ծ

Ո՞վ երկնի տուած է կապոյտ դոյն,
Փռքրիկ թըռչնոց թեւեր ու բոյն,
Վերի փայլուն լոյսեր պայծառ,
Կամ տերեւովք պըճնած ըզճառ...

Ձայս ամենայն ո՞վ է ըրած.—

Մեր բարերար Հայրըն Աստուած:

Ո՞վ ուսոյց երգ վարժ սոխակին
Եւ տատրակաց սէր անմեկին,
Ո՞վ տուաւ վարդին իւր հոտ անուշ,
Եւ պաշտպան դրաւ քովը մի փուշ...

Ձայս ամենայն ո՞վ է ըրած. —

Մեր խրնամող Հայրըն Աստուած:

Ո՞վ ըստեղծեց արեւ, լուսին,
Փառքերն երկնի ջինջ երեսին.
Ո՞վ կը սանձէ ծովն ալէծովի,
Ո՞վ պահպանէ ծաղիկըն ու թուփ...

Ասոնց ո՞վ կայ պաշտպան կանգնած. —

Մեր Արարիչն անմահ Աստուած:

Ո՞վ տըլաւ մեզ զոյգ մի աչեր,
Այս աշխարհիս լոյս, ցուրտ ու ջեր,
Համեղ միրգեր, ծաղիկ, բանջար,
Եւ մեզ տըլաւ խելք ու հանճար...

Ձայս ամենայն ո՞վ է տըլած. —

Օրհնեա՛լն յաւէտ Հայրըն Աստուած:

Արդ դու, մանուկ անմեղ տընաս,
Առաւօտուն երբ արթըննաս,

Ձեռներդ ամփոփ , աչերդ ի վեր ,
 Օրհնէ Բարձրեալն , ըսէ « Հա՛յր մեր . »
 Աղօթէ՛ դու առ Տէր Աստուած
 Որ տայ հիքին տուն տեղ ու հաց ,
 Եւ քեզ համար ալ ամէն օր
 Խընդրէ՛ իւր խնամ , գութն ու շքնորհ :

13 Ապրիլ 93.

Գ Ի Շ Ե Բ

Իջեր է յերկնից մի սեւ վարագոյր ,
 Ամէնք են ծածկուեր քողով թրխաթոյր ,
 Յերեկուան կապոյտ երկին սըխրալի
 Հիմայ շողերով համակ փալփըլի :
 Ծաղիկներ քընքուշ , խոնջ օրուան տաքէն ,
 Գըլուխնին մեղմով դէպ ի վայր հակեն .
 Ծառն ու թուփ ուղւոյն ծանրացած փոշւով
 Կ'երկարին թեւովք առ հովիկըն զով :
 Թըռչնիկըն դադրած բոյնին մէջ կակուղ՝
 Թեւին տակ պահէ կըտուցըն իւր թուխ ,
 Մինչ նըշոյլք երկնից կաթկըթին ուրախ ,
 Ոչխարք մակաղին յապահով փարախ ,
 Ջանասէր մեղուն եւ թիթեռն թըրթռուն ,
 Ժիր արթուն մըրջիւն , քաղցրահոս առուն ,
 Ըսկիւռն ու խըլուրդ , հաւն ու աքաղաղ
 Կը նընջեն հանդարտ , անխըռով , խաղաղ :
 Տանց պայծառ լոյսեր կը վառին կարգաւ ,
 Հոս տեղ ձեռագործ , հոն խինդ ու կաքաւ ,
 Աստ սեղանին շուրջ ընտանիքն համայն
 Կ'աշխատին փութկոտ , լըռիկ ու անձայն .
 Անդ մայրըն բարի , սիրով խանդակաթ ,
 Դիտէ իւր զաւակ փափկիկ ձիւնաթաթ
 Որ կըքած իւր գլուխ զըրքերուն վըրայ՝
 Թըղթատէ զանոնք , զըրէ ու կարդայ :
 Ահա տեսնուի լուսազարդ մի տուն
 Որ փայլի հագուած հարսի պէս ժըպտուն .

Հոն տեղ գոհարներ թանկ մեծատան վէս
Շողշողեն պայծառ արեգական պէս :
Այդ տան շուքին տակ մի տընակ փայտեայ
Շատ աղօտ մի լոյս կ'արծարծէ հիմայ .
Հոն որբանին մօտ մայրիկըն աղքատ
Կը ջամբէ որդւոյն իւր կենսատու կաթ ,
Կը շարժէ որբանն , երգ մը կը մընչէ ,
Եւ անոյշ ձայնէն մանկիկըն նընջէ :

* * *

Նընջէ' , նընջէ դու , մանուկ անգիտակ ,
Նընջէ մայրիկիդ խնամոտ թեւոց տակ .
Դու տըղայ ես գեռ , պէտք է որ նընջես ,
Աշխատիլ անդուլ արդ կը պարտիմ ես :

23 Ապրիլ 93 .

Հ Ն Զ Ե Ա Կ

Երբ դեռ էի մանուկ արհաս ,
Ու խոցէր զիս ան կամ թէ աս ,
Արցունքն ինձ տար ըստփանք լոկ
Եւ փարատէր վիշտերս ու հոգ :

Մինչեւ հիմայ իմ խեղճ հոգին
Գըտնէ ըստփ մէջ արցունքին .
Թէ' խընդութեան թէ' սոց համար
Ունիմ արցունք ես միշտ յարմար :

Այլ չըզիտեմ թէ երբ մի օր
Ամփոփուիմ ես հոգին տակ խոր ,
Պիտի մըաննն ինձ համար սուգ . . .

Մէկը ժըպտուն կամ անժըպիտ
Պիտի հեղո՞ւ վըրաս մի չիթ
Արցունք , բուժող հոգւոյս պատուք . . . :

25 Ապրիլ 93 .

ԵՍ Կ'ՆԵՐԹԱՄ

Ես կ'անցնիմ կ'երթամ անձայն ու տըխուր
Դաշտեր , հովիտներ , լեռ , անտառ , բլուր .
Հոս կը ժըպտի ինձ ջինջ երկին պայծառ ,
Հոն թիթեռն անմեղ , բոյր ծաղիկ ու ծառ .
Բայց չեմ գըտներ բնաւ ըսփոփ անոնց մէջ ,
Ձեն լընուր անոնք սըրտիս պարապ էջ . . . :

Ես կ'անցնիմ կ'երթամ քաղաքներ , գիւղեր ,
Կը տեսնեմ պալատ , տըներ ու հիւղեր ,
Հոս տեղ կը պարեն , կ'երգեն ու խընդան ,
Հոն ալ ակտորժով կ'ուտեն համեղ թան .
Բայց գէժք ու բարքեր այլազան օտար
Սըրտիս թախծութիւն փարատիլ չեն տար . . . :

Ես կ'անցնիմ կ'երթամ գետեր ու ծովեր .
Այլ ովկէանին սառուցիկ հովեր
Իմ այրած սըրտիս , կանուխէն աւեր ,
Տաղտուկը ցրելու բընաւ չեն բաւեր .
Ի զո՛ւր կը չըրջիմ , ի զո՛ւր փընտռեմ ես ,
Մա՛յր , չեմ գըտներ զոք երբեք քեզի պէս . . . :

26 Ապրիլ 93 .

ԱՐՏՀՈՒՆՁԻ

Աչնան արեւուն դեղնորակ ցոլքեր
Պոնարհին մեղմիկ լեռներուն ետեւ ,
Եւ հոյեր թըռչնոց կըլորիկ ու գէր .
Դառնան իրենց բոյնն արագ ու թեթեւ :

Հոն արտերուն մէջ աղջիկ , տըղայ , կին
Կապած որայներ գարւոյ , ցորենի ,
Ամէնքն ալ են թարմ , գոհ , զըւարթագին ,
Տըղայք վայելուչ , կոյսեր նըրբենի :

Հոս խարտեաչ աղջիկ մի փոքրիկ զամբիւղ
Ցորեն կը տանի չիտակ դէպ իւր տուն ,
Ձեռքն ունի բըռնած վարդի մի մեծ ճիւղ .
Իւր գէժքին նըման կենդանի ժըպտուն :

Անդին մի աղջիկ մըսեղ , թըխաթոյր
Կանաչ խոտերով գոգնոցն է լըցեր .
Ետեւէն կ'երթայ պարարտ այծ մը յոյր՝
Պատասխան տալով իւր ընկերաց ծեր :

Աղջիկ եւ տըղայ քայլ մ'անդին ահա
Աղբերակին քովըն առեր են կանգ .
Տըղան կ'ըսէ . « Բեզ կը սիրեմ , Աննա՛ ,
Ի՞նչ պիտի ըսես , ահա տուն եկանք : »

Սա աղջիկ խոշոր , յաղթ ու կարմրերես
Շալակն է զարկեր մի դէզ խուրձերու .
Աղուորիկ արդու մ' ալ կ'ըսէ . « Յիշե՛ս
Ինչ որ խոստացար ինծի դու հերու . . . »

Պատանին չի տար բնաւ պատասխան ինչ ,
Այլ շրթներն տանի այդ դէմքին փըթթուն .
Հոն դըրռումելով սիրոյ համբոյր ջինջ
կը յարէ . « Հոգի՛ս , իմ արեւս ես դուն : »

Հիմայ արեւուն ճառագայթք յետին
Ապաստանած են լեռներուն ետեւ .
Զովասուն ցօղիկ թըրջած է գետին ,
Թըռչտի օդոյն մէջ սիւքըն հեշտ թեթեւ :

Զըւարթ խըմբակներ , անհոգ ու անվիշտ ,
Դաշտերուն մէջէն կը վազեն ի տուն .
Եւ բընաւ խոկմունք սեւ ու ամպարիշտ ,
Չէ՛ , չեն աղօտեր դէմքերն այդ խընդուն :

* * *

Երջանի՛կ էակք , զըւարթ եւ առողջ ,
Ապրեցէ՛ք խաղաղ , աշխատեցէ՛ք յար .
Թո՛ղ երկին արդար պահէ ըզձեզ ողջ ,
Ու տայ բարեբաւտ օրեր շա՛տ երկար :

6 Մայիս 93 .

ՍՈՒՍԱԿՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՅ

Նոճիներուն մէջէն ելի՛ ,
Եկ հոս , թըռչնիկ իմ սիրելի ,
Թո՛ղ այդ տեղեր մըթին ու լուռ ,
Այդ սեւ քարեր տըձեւ ու ծուռ .
Հոգ ամէն բան
է լուռ , անբան .
Թո՛ղ այդ զընդան ,
Ուր չըխընդան :

Շուտով թըռիւր այդ սեւ տեղէն ,
Մեռելներուն տըխուր գեղէն ,
Գարշարոյր է այդ տեղի օդ ,
Քեզ կը սպասենք , եկ մեզի մօտ .
Թըռչնիկ քերթող ,
Մի՛ կըրեր դող .
Այդ տեղին թող ,
Ըրէ բանթող :

Եկ իմ պարտէզ , ո՛վ իմ սոխակ ,
Ես հոն ունիմ վարդ ու մեխակ ,
Թո՛ղ թառ լինի թագուհին վարդ ,
Եւ քեզ սընունդ բուրմունք զըւարթ .
Անոյշ երգիչ ,
Գուսան մոգիչ ,
Բարձ մի քըրքիջ ,
Երգէ մի քիչ :

Թէ չես ուղեր իմ պարտէզ գալ ,
Գերեզմանաց վրայ մի՛ լար ալ .
Թող քեզ լինին անտառներ կոյս ,
Հոն երգէ դու խինդ , սէր ու յոյս .
Դաշտ , լեռ կարգաւ
Ծաղիկ հադաւ .
Ալ բա՛ւ է բաւ ,
Մի՛ երգեր ցաւ :

12 Մայիս 93 .

ՄԱՆՐԻԿ, ՄԻՇՏ ՄԱՆՐԻԿ

Ամէն տեսակ մանրամանր իր ,
Ո՛հ, կը սիրեմ ես սննդաւիր .
Միջատներ փոքր փոքր յոյժ
Անամիւսներ են ժիր աշխոյժ .
Անոնց մէջ կայ արուեստաւոր ,
Թագուհի , մշակ ու գործաւոր .
Երբ մին խնամէ , միւսըն գործէ .
Երբ այս վագէ , այն կը փորձէ :
Մըրջիւնիկն է գործօն ու ժիր ,
Մեղուն բանէ մը չի խորշիր ,
Իւրն են մեխակ ու վարդ գարնան ,
Ամպար , յամիկ , նարկէս , շուշան ,
Շահպարակ , քրքում , նարդոս , սըմբուլ .
Երգիչ մ'է վարժ փոքրիկ պըլպուլ ,
Իւր ոստայնիկ կը հիւսէ սարդ ,
Թիթեռնիկներն են գարնան զարդ ,
Ագնիւ մետաքս թըրթուրն կուտայ ,
Յորմէ գործուին հանդերձ ու կահ ,
Արքայական ճոխ ծիրանի ,
Եւ կերպաններ սուղ պիտանի :
Սիրեմ տեսնել վարդի կոկոն
Կամ տակաւին կէս բաց մեկոն ,
Մի ջինջ առուակ որ սողոսկի
Շողերուն տակ արփույն ոսկի ,
Կամ մի փոքրիկ ու թանկ գոհար ,
Փայլուն պայծառ արեւու յար .

Փռքրիկ գործի մի է ասեղ ,
Այլ մատանց մէջ նիհար թէ մսեղ
Կը կատարէ մեծ մեծ գործեր :
Անով կ'ապրին կին , մանուկ , ծեր .
Յարգ կ'ընծայեմ ես հիւղին այն
Որ է սիրոյ մի օթեւան . . .
Սակայն իմ սիրտըս աւելի
Մատաղ մանկանց միշտ կը յարի .
Անոնց ճակատն , աչերն ու բիբ
Անմեղութեան են պայծառ տիպ ,
Եւ երբ կենաց հուսկ յետին պահ
Մեզ կ'այցելէ անողոք մահ ,
Ու պատրաստուինք թողուլ զաշխարհ ,
Կուտան մեզի փռքրիկ նըշխար . . .
Փռքր է այլ մեծ , երկնային հաճ ,
Որ թողութիւն տայ մեր մեղաց ,
Զոր հաւատով կը ճաշակենք ,
Անով յուսանք , Անով նընջենք . . . :

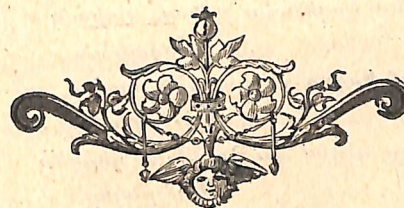
13 Մայիս 93 .

Թուխ թուխ կոհակներ , անսանձ ու խիզախ ,
Հզօր առիւծուց պէս բացած մեծ երախ՝
Ծովեզերքին մօտ կուգան կը բաղխին ,
Յետոյ նահանջեն , խոյս տան ու փախին :

Եւ այս կը տեւէ՝ անդուլ գիշեր , տիւ .
Զըկայ կոհակաց հաշիւըն ու թիւ .
Այդ ապտակներէն քարեր կը մաշին ,
Բայց կոհակներ կո՛յր բընաւ չըխորչին . . . :

15 Մայիս 93 .

ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ԹՈՋՆԻԿ

Մանուկն .

Խիտ ոստերուն մէջէն թըռչնիկ
Սիրունիկ ,
Ճի՛ւ ճի՛ւ ճի՛ւ ճի՛ւ , ի՞նչ կ'երգես դու .
Կենսատու
Սէ՞ր թէ ծաղիկ , յո՞յս թէ աշուն
Կամ նախշուն
Յասմիկ , ռահան , չուշան , մեխակ
Թէ սոխակ :

Թոջնիկն .

Խիտ ոստերուն մէջէն , մանկիկ
Պիտիտիկ ,
Չեմ երգեր ես բընաւ գարուն
Ձարդարուն ,
Իմ երգըս չէ ծաղիկն համար
Այն տըխմար .
Այլ գոչեմ ես ձայնիւս կերկեր
Ձիմ ընկեր :

Մանուկն .

Բարձր այդ թառէդ վար իջիւր , ո՛հ ,
Թըռչնիկ գոհ .
Եկո՛ւր քեզի հետ առնենք խաղ
Շատ խաղաղ .

Երեկոյն թող կուտամ քեզ ,
Ընկեր հեզ .
Ատոր համար կ'երգնում ա՛նայ
Ես հիմայ :

Թոջնիկն .

Բարձր այս թառէս չեմ իջներ վար .
Վայրապա՛ր
Կարդաս ինծի հըրաւէր դու
Շատ ազգու .
Ես հոս ի թուխս ունիմ կիթեր ,
Չորոնք դեռ
Պէտք է պահեմ թեւերուս տակ
Յաւէ՛տ տաք :

Մանուկն .

Ո՛հ , գէթ ատոնք թո՛ղ մի վայրիկ ,
Ո՛վ մայրիկ
Բարի , աշխոյժ , գործոն , սիրուն .
Եւ որո՞ւն
Մըտքէն պիտի անցնի , ընկեր
Գողտր ու գէր .
Թէ պարտազանց եղար մի պահ ,
Եկո՛ւր , ա՛հ :

Թոջնիկն .

Ո՛հ , չեմ կըրնար ընել բանթող .
Կուգայ գող
Եւ իմ ձըւերս հատիկ հատիկ
Շատ չուտիկ

Կը խորտակէ ու կուտայ կո՛ւլ,
Եւ անդու
Պարտիմ ապա ես զանոնք լալ .
Զըլլա՛ր գալ :

Մանուկն .

Ի՞նչ վնաս ունի , թո՛ղ . ինծի ալ
Ի կարգալ
Տըւաւ վարպետս զիրք մի երէկ
Հոյս ցերեկ ,
Որուն մէջ ես պարտիմ անոր
Ամէն օր
Յոյց տալ զրբեր սերտած շատ լաւ . . .
Եւ անբա՛ւ :

Թռչնիկն .

Հա՛ , հասկըցայ հիմայ աղէկ ,
Ո՛վ տըղեկ ,
Թէ դու ես ծոյլ փախըստական
Անպիտա՞ն .
Օ՞ն , զընա շուտ դու վարժատուն ,
Եւ ժըպտուն
Կարդա , հաշուէ , գրէ որ չըլլաս .
Մարդ տըհաս :

19 Մայիս 93.

✕ ԱՌԻ ՀՈՎԻԽՆ ԳԱՐՆԱՆ

Այդպէս ոգերից , այդպէս կենսատու ,
Հսէ ինձ , հովիկ , ուստի՞ կուգաս դու .
Բուրաստաններէ՞ն գունագեղ ու թարմ ,
Ուր փըթթին ծաղկանց շրնորհայի զարմ .
Թէ գաս երվներանգ թիթեռանց քովէն ,
Որոնք միաբան Բարձրեալն գովեն :
Կամ արդեօք , հովիկ , մըտօք մանկական
Գացիր փայփայել դու ուռի՞ն լալկան .
Ապա անցնելով դաշտէն , բլուրէն ,
Ուր զըւարթ կուսանք պարեր բոլորեն .
Անոնց ոսկեփայլ յորդ վարսերուն մէջ
Քու փափկիկ շընչովդ առիր ելեւէ՞ջ : —
Ո՛չ , աղջիկ , հովիկդ չայցելեց բընաւ
Հոտաւէտ ծաղկանց ցօղալից , խոնաւ ,
Ոչ ալ թիթեռանց քով առաւ դադար ,
Կամ մասնակցեցաւ խաղերուն ճարտար .
Այլ զընաց շիտակ հողագործին քով ,
Քըրտնաթոր ճակտին փըչեց անոյշ հով .
Վազեց ապա նա դաշտերն հըրակէզ ,
Ուր կը կապէին որայ դէզ առ դէզ .
Սրացաւ թոյլ թեւով , հընձողաց գէմքին
Դրոշմեց եւ համբոյր հեշտ ու զովագին :
Արեգական տակ կիզիչ մարդ մը ծեր
Խոշոր բեռի տակ կըքած կը հեծէր .
Այլ հովիկն աշխոյժ , սըրավար , արթուն ,
Վազեց ու հասաւ քովըն այդ մարդուն .

Ալեհեր ճախին քրտինքն սրբեց ,
Տառապեալ հոգին մի քիչ ըսփոփեց :
Ապա ուռեցուց նաւուն առագաստ ,
Դարձուց եւ թեւեր աղօրթիքին հաստ .
Աղաց իսկ ցորեանն եւ փոյթ գործեց հաց
Ու բաժնեց իսկոյն կարօտ աղքատաց :

7 Յունիս 93 .

ՅԻՇԵՄ ԶԻՆՁ

Առ վաղաւետիկն Վ. Սեւեան .

Երբ վերջաւուսի ցոլացումն աղօտ
Հորիզոնին վրայ յուշիկ կը մարի ,
Ու երբ առանձին ես կ'երթամ յաղօթ
Օրհնելու համար զԱստուած մեր բարի ,
Յիշե՛մ զքեզ :

Երբ տեսնեմ ըզծով խորին եւ անհուն
Ու գիտեմ զերկին կապոյտ ու վրճիտ ,
Այս անհունից մէջ կարգաւով զանունն
Որ հըսկէ ծաղկին իսկ գեռափրթիթ ,
Յիշե՛մ զքեզ :

Երբ զըշխոյ գարուն զարդերով բիւր բիւր
Կուգայ պըսակել դաշտ , լեռ ու բլուր ,
Երգող թըռչնիկներ բերելով մեզ հիւր՝
Կեանք տայ սարերուն ամայի ու լուռ ,
Յիշե՛մ զքեզ :

Երբ կը նըւագեմ ես մատամբ կըթոտ
Զամբա ու Մօիզ , Կիյեօմ-Թէլ , Եսթեր ,
Կարծեմ տեսնել զքեզ իմ դաշնակիրս մօտ
Որ կ'ըսես , « Զէ՛ բաւ , օ՛ն , նըւագէ գեռ ,
Յիշե՛մ զքեզ :

Այո՛, կը յիշեմ ըզքեզ, հէ՛ք եղբայր,
Որ միշտ ապրեցար աննենգ ու բարի,
Եւ քո սիրելեաց հանդէպ դու եղար
Ոգի բարեկիր ու զըթոտ կարի:

Արդ եւ մենք այժմիկ սին հողէն շա՛տ վեր
Կը տեսնենք ոգի մ'անբիծ, լուսաշող.
Դէպ յերկին կ'ուղղուին ուռած աչկունք մեր,
Ու չեն դառնար բնաւ ի սեւագոյն հող:

9 Յունիս 93.

ՀԻՒՇԱՆՑԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ

Նըստած է նա պատուհանին առջեւ կէս բաց,
Շուշանափայլ ճակատըն իւր քըրտամբ է թաց,
Դէմքն է տըժգոյն, լուսնկային յար եւ նըման,
Փոսն են ինկած աչերն աղուոր ու աննըման.
Վըտիտ ձեռքին վրայ երակներ շատ բաց կապոյտ
Կը տարածեն նեղ բազուկներ աստ անդ անփոյթ.
Շըրթներն կըձկած տըխուր միժպիտ, կուրծքն հեւ իհեւ
Յոգնեցընէ զայն հալ մը չոր, ս'հ, շատ թեթեւ:
Դուրսը փայլի գարնանային պայծառ արեւ,
Մեղուն բըզզայ բուրումնաւէտ ծաղկանց վերեւ,
Թիթեռնիկներ կապոյտ, դեղին, գորշ թըխաթոյր
Իրարու հետ խաղալով տան բիւր բիւր համբոյր.
Վարդին փարող սա գողտր յասմիկ նորաբողբոջ
Պատկեր մի է կարծես աղջկան համեստ դողդոջ.
Պատուհանին շատ շատ մօտիկ մայր ծիծառնիկ
Դրած է կաւով փոքր ու կըլոր սիրուն բունիկ.
Այդ յարկին մէջ կըտուց առ կտուց ու քով քովի
Նըստին երկու թըռչունք պարարտ ու կորովի:
Դիտէ հիւանդն այդ թըռչնիկներ աչօք նըւաղ.
Ա՛խ, ի՛նչ յուշեր իւր մըտքին մէջ ծընին, աւա՛ղ...
Յիշէ այն օրն յորում գըւարթ ու կարմրերես
Հասած էր իւր խօսեցելոյն. « Կը սիրեմ գքեզ »
Հաղիւ տարին անցած էր այն օրէն ի վեր,
Յանկարծ մի օր հիւանդութեան մը մահաբեր
Նըշաններ չար ըսին. Չըկայ ալ հարսանիք. —
Եւ մահն եղաւ աղուոր աղջկան դատակընիք...

Խօսնայրն , Արայ , մի բարեխերտ երիտասարդ ,
 Ամէն շաքաթ տանէր անոր յասմիկ ու վարդ ,
 Պըճնէր վարդով կոյսըն երբեմն հոգեթով ,
 Սիրէր դեռ նա ու կը դիտէր յուզմամբ գըթով :
 Օր մ'Արային աղջիկ մը չար ու կարճ խելքով
 Ըսած էր . « Այդ փրտտած աղջիկըն թող մէկ քով... »
 Այդ օրէն վերջ ագնիւ տըղան տըխրած բեկեալ՝
 Շաքաթ մ'ամբողջ հիւանդին տուն չըգընաց ալ .
 Անդին զըժբախտ կոյսն ակտաւոր կարծեց թէ նայ
 Մոռցած է զինքն , ուրիշին հետ կ'ամուսնանայ .
 Լացաւ , լացաւ , հառաչ հանեց նա ամէն օր ,
 Ու չըկըրցաւ վանել մըտքէն պատկերն անոր .
 Ի տես թըռչնոց ըզգաց կըրկին իւր ուտիչ ցաւ ,
 Դարձուց երեսն անդին , յուշիկ յուշիկ լացաւ .
 Ապա ձայնեց . « Մա'յր , խընդրեմ ինձ մըտիկ ըրէ .
 Ո՛հ , երբ Արայ իմ դագաղին ծաղիկ բերէ ,
 Մի՛ ընդունիր , մայր , չեմ ուզեր որ ձեռք օտար
 Պըսակէ զիս . մա'յր , հասկըցա՛ր . մի՛ մի թոյլ տար... :
 Հիւանդըն հէք խոնջ յուզումէն ձըգէ իւր գլուխ՝
 Արձակելով վերջին հառաչ մի սրբաարուխ... :
 Խեղճ մայրն զիտէ՛ , ու կարծելով թէ քընէ ան... :
 Ձըմըսելու համար փակէ բաց պատուհանն ,

15 Յունիս 93 .

X ԷՇ ԿՈՍԱՐԱՐԶ
 —————

Թամբին վրայ բարձած կը տանէր մի էշ
 Յաղթ կուռք մի ոսկի ձոխ ու գեղաղէշ .
 Ամէն անցորդներ , ծեր , մանուկ ու կին ,
 Կ'երկըրպագէին փառաւոր կուռքին :
 Մեր էշ տեսնելով այսքան խոր յարգանք՝
 Ականջներ ցըցէր , վեր տընկէր իւր գանկ .
 Այս խըրոխտ ձեւեր դիտելով մի մարդ՝
 Պարոն աւանակ , ձայնեց իշուն հպարտ ,
 Մի՛ համարիր դու թէ կանայք ու արք
 Կ'ընծայեն անծիդ այսքան պատիւ յարգ .
 Ըսպատէ սակաւ . երբ բեռքդ ձըգես ,
 Փայտը պիտ' ըսէ քեզի թէ ի՛նչ ես . . . :

17 Յունիս 93 .

(Հետեւողութեամբ)

ՄՈՒԿ ԵՒ ԿՐԱՅ

Մուկըն կ'ըսէ օր մի Կրային .
 Խեղճ է , հաւտա' , վիճակ քոյին .
 Բընութիւնն է կարի անգութ ,
 Որ տուած է քեզ տուն մը նեղ , մութ .
 Եւ բաց աստի , ա'հ , սիրելիս ,
 Զայն միշտ կըրել դու կը պարտիս :
 Արդեօք ի'նչպէս բախադ անիծես
 Որ խեղճ մի անակ տըւած է քեզ .
 Մինչ իմ պալատս , օ'ն , եկու տես . . .
 Մեծատան հետ կը բնակիմ ես : —
 Զեմ տըրտընջար իմ տընակէս ,
 Պատասխանեց մեր Կըրայն հեզ .
 Մեծ ու փոքրիկ , նեղուկ կամ լայն՝
 Բա'ւ է որ լոկ իմս է միշտ այն . . . :

18 Յունիս 93 .

(Հետեւողութեամբ)

Ա. Կ. Ն. Ա. Բ. Ե. Մ. Ը.

Առաւօտ է դեռ , գարնան գաղջ արեւ
 Կուտայ աշխարհիս մի զըւարթ բարեւ .
 Սարեր ու ձորեր զարթնուն յայս ողջոյն ,
 Թըռչունն ալ մէկէն կը թողու գիւր բոյն .
 Զեփիւռ խընկաբեր յօրինէ մի պար՝
 Զեռներն տըւած առ առուոյտ լ'ամպար ,
 Մինչ մարգեր կանաչ ցօղալից ու թաց
 Դիտե՛ն խօլ կաքաւն աչօք դեռ կէս բաց :
 Ահա ի հեռուստ կը հընչէ զանգակ ,
 Եւ գեղջուկ տէրտէրն աչերն կիսափակ ,
 Մէկ ձեռքըն ի կուրծ , մաղթանքն ի բերան ,
 Կը դիմէ շիտակ դէպ ի սուրբ խորան :
 Արծաթ աղբիւրներ ցայտեն ջուրեր պաղ ,
 Արթընցած են վաղ ամէն տուն ու թաղ .
 Հոս Մըկօ մըղէ իւր եզներ պարարտ ,
 Հոն Կարօ հերկէ իւր ընդարձակ արտ .
 Աստ Կիկօ վարէ իւր կորածեւ մած ,
 Անդ ցուպն ի քամակ դեռահաս մի լաճ՝
 Ոչխարաց լ'այծից ըստուար երամակ
 Կը տանի շիտակ ի կանաչ եմակ :
 Տեսէ՛ք սա կիներն , համակ կորով ոյժ ,
 Բարձած իրենց յուս սափորիկ կամ կոյժ՝
 Դիմեն թեթեւօտն ի վըճիտ աղբիւր ,
 Ընելով միմեանց մերթ կատակներ բիւր :
 Սա կիներն ալ կայտառ , աչեղ , գեղալարս ,

Կարծեմ տակաւին թէ ըլլայ նոր հարս ,
Գըլուինն է ձրգեր ըսպիտակ լաջակ ,
Կը դիտէ ուշիւ ոչխարաց վիճակ :
Դիտեցէք ահա սա պառաւ մամիկ
Որ դողդոջելով մըղէ իւր ամիկ .
Հապա սա փոթ ջա՞նք մանկամարդ կընտջ
Որ ի մարգ տանի իւր փոքրիկ որոջ :
Այս խաթուհին ալ ժիր , բարի , խանդակաթ ,
Կը կըթէ կարգաւ ոչխարներուն կաթ՝
Շինելու համար պանիր ու կարագ :
Իսկ սա ծեր մայրիկ մատներով բարակ
Մանէ ըրք ու իլ , կը հիւսէ գուլպայ ,
Որ երբ խիստ ձըմեռ ձիւնով բուքով դայ ,
Խաչոյին , Ջատկին հետ եւ Ովսաննայ
Նոր նոր գուլպայներ պատրաստ ունենայ :
Ահա սա գէր կին թըրէ , եփէ հաց ,
Որ երբ իրիկուան դայ այրն ի դաշտաց ,
Զինեալ ջըլապինդ հուժկու ստամոքսով ,
Ճաշակէ թարմ հացն , ըմպէ ջուրըն զով :
Ո՛վ է սա արդեօք պատկառելի ծեր...
Հա՛ , ճանչցայ պապն է դողդոջ ալեհեր .
Ո՛ւր կ'երթայ արդեօք... ի լե՛ռ թէ ի դաշտ...
Ո՛չ . Եկեղեցի մտաւ... ա՛յր բարեպաշտ .
Ահա նա Փըրկչին առջեւ ծունր անկած՝
Իւր պանդուխտ որդին յանձնէ առ Աստուած .
Ճերմակ մօրուքէն ի վայր կը սահին
Արցունքներ խոշոր , նըշա՛ն վըշտաց հին...
Աղօթքն աւարտեց , դուրս կ'ելնէ հիմայ ,
Զ'արտասուեր այլ եւս , ըսփոփուած է նայ .
Կըթոտ սրբունքներ բընաւ չեն դողար ,

Կարծես ըստացած է պատանւոյ կար .
Դէմքն է պայծառ , աչերն է ժըպտուն ,
Դիտելով իւր շուրջ կը դիմէ ի տուն :

19 Յունիս 93 .

Ժ Պ Ց Է Ի Ն Ձ

Առ ԲՈՅՐԵ ԻՄ Ի. Տ. Պ.

Երկինն ո՛րքան կապոյտ է, տե՛ս...
Ե՛կ, քոյր, քեզ հետ երթանք պարտէզ,
Քաղենք ծաղիկ, պըճենք մեր սրահ...
Բայց չես գար դու, ի՞նչ ունիս, ա՛հ:

Թէ վարդ ճակատդ ունի մի հոգ,
Կապե՛մ քեզի մի փունջ բարւոք.
Թերեւս անոր բուրումն անուշ
Կըրնայ ցաւերդ ցըրել անյո՛ւշ:

Թէ չես ուզեր ծաղիկ ու հոտ,
Թըռչուն մի փոքր ածեմ քու մօտ,
Թերեւս անոր երգն ամոքիչ
Քեզ ըսփոփէ, քո՛յր իմ, մի քիչ:

Ո՛ սիրելիդ իմ հարազատ,
Թէ բաղձաս ինչ ասոնցմէ զատ,
Ըսէ՛, ըսէ, կը խընդրեմ, ո՛հ,
Պիտի ընեմ քեզ շուտով գոհ:

Ըսէ՛, խընդրեմ, սիրելի քոյր,
Քու կըրտսերոյդ մի ջերմ համբոյր
Կարէ՞ վաճել սըրտէդ մատաղ
Այդ սարտուցիչ կասկածն ու վախ:

Վըշտացուցի՛ ըզքեզ միթէ...
Մի՛ խոժոռիր, օ՛ն շուտ ժըպտէ,
Մի՛ մըթագներ դէմքըդ ժըպտուն,
Ինձ պէս լալկան տըխուր չես դուն...:

Խընդա՛... չունիս պատճառ լալու,
Ամէնքն ըսեն քեզ ալէլու,
Քեզ կը ժըպտի բոլոր աշխարհ,
Խնչո՛ւ ուրեմն ողբ ու աշխար...:

Խընդա՛, քոյր իմ, զի քո ծիծաղ
Է իմ կեանքիս համըն եւ աղ.
Միշտ ուրախ լեր, յաւէտ ցընծայ,
Ես ալ տաղերս տամ քեզ ընծայ:

22 Յունիս 93.

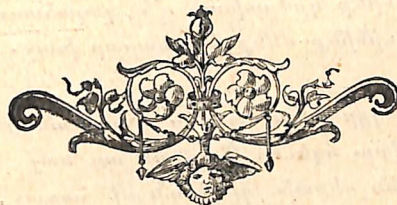
Կ Ա Յ Ծ Ո Ռ Ի Կ

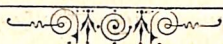
Այդպէս համարձակ թրռելով անան, ,
 Մութ գիշերիս մէջ վառած ըգբո ջահ, ,
 Դէպ ո՛ւր, Կայծոռիկ դու աստանդական...
 Արդեօք կը խընդրես արծաթ լուսրնկա՞ն՝
 Թէ խոր մութին մէջ, ճըճի լուսաւոր, ,
 Կ'ուզես փալփըլիլ աստղի պէս աղուոր...
 Բայց ո՛չ... հասկըցայ միտքըդ, փոքրիկ կայծ, ,
 Այս ժամուն ելեր ես դու ծաղկանց յայց:
 Դիտեմ, բարեկամ, չունիս դու չար կիրք,
 Բայց պիտի մերժեն գքեզ արդ ծաղկունք գիրգ.
 Չ'ուզեր որ շուշան ծոցէն անապակ
 Յագեցնեն իրենց սիրոյն ջերմ պապակ.
 Տես երես դարձնէ յասմիկըն քընքուշ,
 Վարդըն ալ շատո՞նց ցոյց տայ քեզ իւր փուշ.
 Քեզ բնաւ պէտք չունի խոնարհ երկցուկ,
 Զի մարգն է իրեն օժանդակ նեցուկ.
 Խաւարը սիրող սա՛ ցայգածաղիկ
 Կ'ընտրէ միշտ տեղեր լուռ ու խաղաղիկ:
 Կայծոռի՛կ, ինչո՞ւ կ'առնես ձեւեր կեղծ,
 Թո՛ղ, թող մէկ կողմ այդ ինքնահաւան գեղձ.
 Կը նմանիս դու այն անձանց քու գիրքով
 Որք կը դեգերին յաճախ կանանց քով.
 Այլոց շընորհքին մ'ըլլար նախանձող
 Եւ լեր օգտակար որպէս անոյշ ցօղ:
 Ես կը բաղձայի, Կայծոռիկ անկար,

Որ լինէիր միշտ բանի մ'օգտակար.
 Բաղձալի էր ինձ կանթեղդ լուսահոս
 Ովկէանին մէջ տեսնել մի փարոս.
 Մութին մէջ մոլար անյոյս ճամբորդին
 Իցի՛ւ լինէր ջահ, լոյս սըփռէր չորս դին.
 Տիւ գիշեր տըքնող մօր խըցիկին մէջ
 Համպար մը լինէ՛ր անըսպառ անշէջ.
 Տնանկ ուսանողին առկայծ լուսոյն տեղ
 Լինէ՛ր մի պայծառ լուսալիւր կանթեղ.
 Անգօր աչերուն չնորհէ՛ր բաղցրիկ լոյս,
 Եւ մեր հոգւոց մէջ վառէր երկնի յոյս.
 Ապա տապանաց վըրայ հէք որբոց
 Լինէր պըլպըացող մի հըրեղէն բո՛ց...:

28 Յունիս 93.

Խ Ա. 2

Երբ մանուկ էինք տակաւին տըհաս ,
Մայրերնիս կ'ըսէր . «Աղջիկս կամ տըղաս ,
Զպառկած աղօթէ , երեսդ հանէ խաչ ,
Զի պաշտպան բլլայ քեզ Աստուծոյ աջ :»

Մենք հանեցինք խաչ ու ըսինք «Հայր մեր...»
Հըրճուեցաւ յերկնից մեր բարերար Տէր .
Ու երբ օր մ'ըսին . Օհ , դըպրոց , յառաջ ,
Կընքելով նըշանն ըսինք . «Օգնեա , խաչ...» :

Երբ ենք երջանիկ , զըւարթ ու անվիշտ ,
Ուաչն է սիրելի մեր սըրտերուն միշտ .
Երբ լինինք դժբախտ , ոհ , լալահառաչ
Կ'ապաւինինք մենք ի կենարար խաչ... :

Երբ քաղցր առաւօտ մեր աչեր բանայ ,
Մեր սիրտ ոգեւոր թըռելով առ նայ՝
Արձակեն սերտիւ զըղջման մի հառաչ ,
Մինչ մեր ձեռք հանեն գոհութեան սուրբ խաչ :

Իսկ երբ քահանայն հարսըն քողազարդ
Կապէ պըսակով ընդ երիտասարդ ,
Այդ գըլխոց վերեւ , իբրեւ սուրբ վըկայ ,
Քառաթեւ մի խաչ տեսնես մըշտակայ :

Այս աշխարհիս մէջ վարդին հետ կայ փուշ ,
Փուշերէ խոցուին մեր սըրտեր քընքուշ .
Երբ երգոց փոխան հանենք դառն աւաչ ,
Մեր կեսնքըն յախժամ կ'ունենայ մի խաչ :

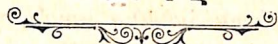
Իսկ մեր կեանքըն սուղ երբ մարի մի օր ,
Մեզ համար կազմեն պարզ կամ շքեղ թափօր .
Դըպրէն ու մոմէն , դազաղէն յառաջ ,
Կը տանին մի մեծ ու զարդարուն խաչ :

Ուաչով կը ծընինք , կը մեռնինք խաչով ,
Ուաչն է որ պահէ ըզմեզ անվըրդով .
Ուաչն է մեր սըրտին մէջ եւ ուսին վրայ ,
Որ կըրէ զայն յօժար՝ յերկին կը սուրայ... :

1 Յուլիս 93 .

ՍԱՐԴԸ

Իւր ոստայնին մէջ նըստած է մի սարդ .
Յանկարծ մի ճանճիկ , դեռ երիտասարդ ,
Հոս հոն անընդհատ բըզզալու ատեն ,
Ճարտար գործուածով ցանցն իյնայ անդէն :

Սիրտըս սեղմըւած միջատն հէք դիտեմ ,
Որ յաճախ տեսնէ վըտանգ դէմ առ դէմ .
Ի զո՛ւր կը վազէ ու փորձէ ելնել ,
Ամէն ճանապարհ իւր դէմն է անել :

Իւր նըստած տեղէն սարդըն կանգնի վեր ,
Ու երկարելով իւր ծալած թեւեր՝
Կ'ոստնու ճանճին վրայ ու կը բռնէ զայն ,
Մըծելու վերջին հիւլէն իսկ արեան :

15 Յուլիս 93 .

ՋՈՒՐ

Ջուրն է օրհնեալ մի տարր յերկրի ,
Ջուրըն ըզհող առնէ բերրի .
Առանց ջըրոյ չ'ապրիր մարդ , բոյս .
Հողագործին է իղձն ու յոյս :

Երբ արեգին նըշուլից տակ
Քալենք մէջէն դաշտերուն տաք ,
Խոնջ քըրտնաթոր երբ կանգ առնենք ,
Բաժակ մը ջուր լոկ կը փընտռենք :

Ի գիշերի եթէ արագ
Մեզ պաշարեն բոց ու կըրակ ,
Ու չըհասնի օգնութեան ջուր ,
Մեր ամէն ջանք կ'ենէ ի զո՛ւր :

Մեր պարտիզին ծաղկանց սիրուն ,
Բուրաստանաց եւ զարդարուն
Կեանք տըւողն է ջուր բարերար .
Անջուր ապրիլ , ո՛հ , չէ հընար :

Ջուրն է օրհնեալ հացէն յետոյ .
Ջուրն ամէն օր է մեզ պիտոյ .
Ջըրով յըստակ ջինջ ու մաքուր
Կ'եփեն ամէն օր կերակուր :

Նրբ կը խըմենք անոյն գինի ,
կ'ըլլանք անդէն յոյժ ծարաւի ,
Բաժակ մ'աղուոր պաղ ջուրին քով
Ինչ կ'արժէ բնաւ ըմպելի զով :

Ջուրն ըզմարմին առնէ աշխոյժ
Ու տայ անոր կորով եւ ոյժ .
Իսկ իւր գընոյն համար աժան
Բիւր գովեստից է միշտ արժան :

Բայց Պոլսոյ ջուրն չ'ուզեր ներքող .
Թէ ծարաւ ես , կուտաս հինգ փող ,
Եւ մի բաժակ լի պաղուկ ջուր
Մարէ շուտով քո ներքին հուր :

Օն , չըխըմենք գինի , օղի ,
Ե՛ւ յայտնի ե՛ւ գաղտագողի .
Խըմենք միայն պաղուկ ջուր մեր ,
Խըմենք ցըյազ օրհնելով զՏէր :

6 Յուլիս 93 .

Գ Ի Ն Ի

Կարմիր գունով շիշին մէջ արդ
Կը քընանաս խելօք հանդարտ .
Բայց երբ մըտնես մեր փորին մէջ ,
Հոն կ'արծարծես մի հուր անշէջ :

Առանց քեզի խընջոյք ու պար
Յաջողութիւն չեն ունենար .
Ջերթ կարկեսան երբ կը փայլես ,
Քեզ կը քաշես զականողիս :

Ծերն անուանէ ըզքեզ իւր կաթ
Եւ կը սիրէ միշտ խանդակաթ .
Փոքրիկ բաժակ մ'ընէ զայն գոհ ,
Մոռնայ մէկէն իւր վիշտն ու խոհ :

Գինի՛ համով , զըւարթ , աշխոյժ ,
Դու հիւանդաց շընորհես ոյժ ,
Մեր կերակրոց տաս աղուոր համ ,
Գա՛նձ անուանել ըզքեզ կըրնամ :

Բայց ի՞նչ կ'ըսեմ . . . կը սըխալիմ ,
Դու չես բընաւ լաւ մըտերիմ .
Խըմած ըզքեզ անա այն ինչ՝
Բառնան մէկէն խընդուք քըրքիջ :

Ամենուն վերջ ըլլար ծիծաղ ,
 Չէի կարդար երբեք , աւա՛ղ .
 Բայց դու ըստէպ մօտ տաք գըլխուն
 Դընես մի սուր դաշոյնի բուն :

Քեզ համար չէ՛ր , ո՛հ , անրզգամ ,
 Որ անիծեց Նոյ զորդին Քամ .
 Ա՛հ , քո չարեաց ո՞ր մէկն ըսեմ . . .
 Անարգ ես դու , երբե՛ք վըսեմ :

Բայց ո՛չ , գինի , կը ներեմ քեզ ,
 Ձի երկնաւոր Տէրըն մեր հեզ
 Փոխեց ըզքեզ իւր սուրբ Արեան . . .
 Կը ներեմ քեզ եւ կ'օրհնեմ զԱյն :

9 Յուլիս 93 .

Ս Ի Ր Ա Մ Ա Ր Գ Ը

Սիրամարգ մը պարզած իւր բազմերանգ տըտուն
 Կը նաղէր սիգաճեմ պարտիզի մէջ ժըպտուն .
 Կանանց ու տըղայոց բազմութիւն մը խուռն յորդ
 Դիտէր ըսքանչանօք հաւըն այն սէգ յոխորտ :

Յանկարծ քայլ մի անդին սոխակի ձայն թըրթռուն
 Լըսուեցաւ ի մէջ թաւ ոստախիտ ծառերուն .
 Ամէնքն անդէն թողին սիրամարդըն փութով
 Ու գացին փընտըռել երգիչըն հոգեթով :

*
 * *

Գեղեցիկներ , մի՛ ընաւ պարծիք դուք մանաւանդ ,
 Ձի չորհրէ աւելի պատուական է տաղանդ :

14 Յուլիս 93 .

(Հետեւողութեամբ)

ՄԵՐ ԲԱՐՅԵԱՄՆԵՐԸ

Ժամանակաւ ծերունի այր մի ալեհեր
Կ'երթար բնակիլ հեռի երկիր, օտար տեղեր.
Երբ լըսեցին թէ կը մեկնի այրըն պարկեշտ,
Բարեկամներ գացին տալու յետին հրաժեշտ:
Ժամըն հասաւ չուելու, ամէնք ոտքի ելան.
Բաժանումն է սրբտաշարժ բան. ոմանք կուլան,
Ոմանք տըխուր իսկ այլք անհոգ ու անտարբեր՝
Ուղեկցելէ մի քիչ յետոյ դարձնեն քայլեր:
Իսկ մի փոքրիկ խումբ փափաքող ծերոյն հանգիստ՝
Կ'ընկերանայ անոր հետ մինչ նաւահանգիստ:
Այլ մտերիմներ սերտ չըթողուն զանի բընաւ,
Ճամբորդին հետ փութով կ'եկնեն ի շոգենաւ.
Գըտնեն անդէն պետըն նաւուն, բոլորեն զնայ
Ու չըռողին համար կարդան բիւր ուխտանա՛յ:
Վարքըն գովեն անբասիր, սիրտն անձնըւէր գթած
Ու կը թըւեն իւր բարիքներ այլոց ըրած:
Տեսնելով պետն այն թէ անձ մ'է բարի ազնիւ՝
Կը չըռայլէ խընամ, յարգանք, հազար պատիւ:

* * *

Յիշեալ ճամբորդն ենք ամենքնիս որ մի մի օր,
Պատանի, տղայ, երիտասարդ կամ ալեւոր,
Պիտի երթանք բընակելու մի այլ աշխարհ:
Թերեւս պահեն մեզ համար սուգ, ողբ ու աշխարհ.

Բայց այս ամէնք պիտի լըռեն տապանին շուրջ,
Բարեկամներըն այն միայն ազնուասիրտ, լուրջ
Որք միատեղ մինչ շոգենաւ մեզ հետ կ'եկնեն՝
Մեր կեանքին մէջ գործած բարի գործերըն են,
Որ յայտնելով էին ըստոյզըն անկընճիւ՝
Պիտի առնուն ապա Անկից արդար վըճիւ:

16 Յուլիս 93.

ԾԱՂԿՈՒՆԻՔ

Գողտրիկ ծաղկունք , զոր տուաւ մեզ էն ,
Մեր պարտիզաց փայլ ու զարդ են .
Ծաղկունք համայն մեր կենաց մէջ
Կը գըրաւեն մի տեղ կամ էջ :

Վիզ մ'ըսպիտակ , գիրգ , հոլանի
Մի շուշանի կը նըմանի .
Մի ամօթլեած ու համեստ կին
Կը նմանցընեն մանուշակին :

Երբ կ'այցելենք լեռ ու հովիտ ,
Քաղենք ծաղկունք դեռափրթիթ ,
Ամէն ծաղիկ որ քաղցր հոտի՝
Պըճնէ մէկէն լամբակ , գօտի :

Երբ ունինք մենք հարսնիք եւ պար ,
Ծաղկունք ժըպտին մեզ սիրաբար .
Վարդեր ցօղով դեռ թաթախուն
Շատ վայելեն ազուր գըլիուն :

Մէջ արտասուաց ու խընդութեան
Կ'ընդունինք մենք բաղմաբուրեան
Իբրեւ նըէր պըսակ կամ փունջ՝
Ծաղիկներ թարմ , խօսողներ մո՛ւնջ :

Իսկ երբ մեռնինք կանուխ կամ ուշ ,
Մեզ կը յըզեն ծաղկունք քընքուշ
Բարեկամներ մեր անձնըէր ,
Իբրեւ վերջին սիրոյ նըւէր :

Ծաղիօք պըճենք սրբահ , սեղան ,
Ծաղկազարդենք բեմ ու խորան .
Եւ երբ մըտնենք պարզ ի դամբան ,
Մեր վերջին զարդ ծաղիկն է ան :

23 Յուլիս 93 .

ԻՄ ՊԱՐԳԵՆՍ

Ա՛հ, տո՛ւր տո՛ւր ինձ մի ժըպիտ :
Ջըքնաղ կոյս դեռափըթիթ ,
Որոյ իբր հատուցում ես
Մի պարգեւ պիտի տամ քեզ :

Նըւէրս իմ չէ՛ չէ բընաւ
Ոսկեղէն մի չըքեղ նաւ ,
Եւ ոչ իսկ ակնազարդ կապ
Կամ պալատ ճոխ հոյակապ :

Ձի , ո՛վ կոյս , ծովըն անբաւ
Անխնայ տայ կուլ մարդ ու նաւ :
Իսկ պալատն ըլլայ կոյտ մ'հող ,
Եւ զոհար գողանայ զող :

Աստուծոյ շա՛տ մեծազին
Տամ ի նուէր , տղջիկ անգին ,
Բովանդակ ըստացուածն իմ . . .
Սիրտս եւեթ հաւատարիմ :

3 Օգոստոս 93 .

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Քու ըսիր ինձ . « Վահէ՛ , ինձ լուր ,
Թէպէտ այսօր սիրտդ է տըխուր .
Բայց ըսիտիւէ . . . երբ դու դառնաս ,
Քուեկդ է յաւէտ սըրտիկըս այս : »

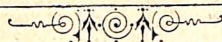
Մայրըս թողի , դարձայ եկայ ,
Այլ զիս սըրտիդ մէջ չըգըտայ .
Մոռցար երգումդ , ա՛յ ուխտադրուժ ,
Ո՛հ , անսիրտ ես եղեր դու յոյժ :

Արիւնկըզակ , իբրեւ ջըղջիկ ,
Արբեր սըրտիս արիւնն , աղջիկ .
Այլ փոխարէն , փոխարէն ես
Չեմ անիծեր բընաւ ըզքեղ :

Ո՛հ , չեմ մողթեր որ դառն ցաւեր
Քու սըրտիդ մէջ գործեն աւեր .
Ջըտեանե՛ս բնաւ չարաթոյն իժ . . .
Խարուխ ինձ նման , ա՛յս քո պատիժ :

6 Օգոստոս 93 .

ՄՆԱՍ ԲԱՐԵԱՆ

Մընաս բարեա՛ւ, սէր իմ Աննա,
Մընաս բարեա՛ւ, կ'երթամ ահա
Անգութ բախաէս, ո՛հ, աարագիր
Ապրիլ յաւէտ օտար երկիր:

Այլ չըմեկնած, ո՛ր քաղցրիկ կոյս,
Հոգի եւ ջահ իմ խեղճ սիրոյս,
Խընդրեմ, թո՛յլ տուր որ քու այտէդ
Վերջին համբոյր մ'առնեմ ես գէթ:

Առ ի ափսիանս արդ ինձ հիքիս,
Մի՛ գըլանար, խընդրեմ, հոգիս .
Սիրոս է ծարաւ ու հըրակէզ,
Աննա՛, մոռնա՛լ, մոռնա՛լ ըզքեզ . . . :

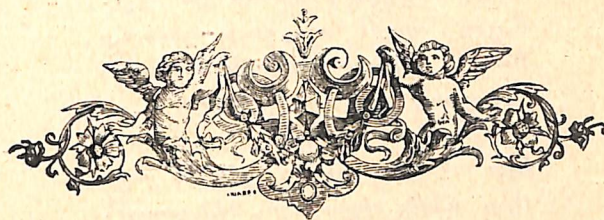
Դեռ կը յիշեմ այն առաւօտ
Երբ գտանք զիրար իրարու մօտ .
Գոգ կը լրսեմ ձայնրդ մեղոյշ
Որ կ'ըսէր ինձ . « Սէրն է անո՛յշ . . . »

Սէրըն ու կեանք գոհ եւ անփուշ
Արդարեւ հոս են շատ քընքուշ .
Այլ խորտակի երբ հէք սըրտիկ,
Հողն է անոր գեղ մէկ հատիկ :

Մընաս բարեա՛ւ, սէր իմ Աննա,
Արդ սըրտաբեկ կ'երթամ ահա . . .
Ահերըս են արտասուօք թաց,
Խօ՛սք մը, խընդրեմ, բերանըդ բաց:

Վերջին անգամ բառ մը կամ վանկ,
Օհ, հըծծէ շուտ, ժամն է արդ թանկ .
Հըծծէ մի բառ որ օրհասիս
Գոհէ ըսեմ . « Նա սիրեց զիս : »

8 Օգոստոս 93.

ՀԻՍՏՈՐԻԱ

Լուսի՛կ չըքնաղ եւ ոսկեհեր ,
Առատ վարսերդ ամփոփէ վեր .
Սըրբէ աչերդ , կուգամ կըրկին ,
Անհուն սիրոյս վըկա՛յ երկին :

Սիրաս է բեկեալ ու տկար այսօր ,
Կը զեղեւիմ գողգոջ , անգոր .
Օ՛ն , քու ժըպտովդ հըրեշտակի
Նայէ աչացս մէջ շեշտակի :

Սիրաւն արի չի լար երբեք .
Այդ արցունքներ կ'ընեն զիս հէք .
Սըրբէ՛ , սըրբէ այդ զուր արտասուք ,
Բա՛ւ է սըրտիս մորմոքն ու սուգ :

Լուսի՛կ բարի ու գըթառատ ,
Յայնժամ միայն լաց դու վըհատ ,
Երբ տեսնես տղայ լաղջիկ մ'աղուոր
Որք ունին սիրտ չար , նենգաւոր :

Կը մեկնիմ ես սիրոյդ վըստահ .
Քեզ բաժանում գըժուար կուգայ .
Մըխիթարուէ , օ՛ն , ժըպտէ ինձ ,
Որ մեկնիմ ես արդ յուսալից :

11 Օգոստոս 93 .

ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ԶԻՍ

Ի տես գարնան թարմ կենսատու ,
Զըւարթ ժըպտուն երբ ելնես դու
Քաղիկ ծաղիկ ու կապիկ փունջ ,
Ի լուր ձայնից սիրամըմունջ ,
Ո՛հ , սիրելիս ,
Մի՛ մոռնար զիս :

Ի գիշերի երբ չըրջիս դու
Յեզըր խաղաղ հանգարտ ծովու ,
Ի տես լուսնին լաւտեղց անթիւ
Երբ յուզուի սիրտդ անհուն խանդիւ ,
Ո՛հ , սիրելիս ,
Մի՛ մոռնար զիս :

Երբ թըռչնիկներ անդ տարմատարմ ,
Իրենց ձայնովն աչխոյժ ու թարմ ,
Գան ականջիդ մըմընջեկ սէր՝
Փայփայելով քօ պեւ վարսեր ,
Ո՛հ , սիրելիս ,
Մի՛ մոռնար զիս :

Եւ երբ անոյշ զով զեփիւռիկ
Տայ վարդ ճակտիդ բիւր համբուրիկ ,
Եւ խօլ թիթեռն ալ սիրաբար
Շուրջ ըզզըլխովդ յօրինէ պար ,
Ո՛հ , սիրելիս ,
Մի՛ մոռնար զիս :

Այլ երբ հասնի այնպիսի օր՝
Որ սիրէ զքեզ տըղայ մ'աղուոր
Ու ականջէդ վար փըսփըսայ
«Սիրեմ ըզքեզ, արդ ինձ յուսայ, »
Ո՛հ, սիրելիս,
Ա՛լ մոռցիր զիս :

13 Օգոստոս 93.

ՀՐԱՒԷՐ

Բնութիւնն ո՛րքան խաղաղ է արդ . . .
Աղէ՛, քեզ հետ երթանք, Նըւարդ,
Վաղել անտառ, ձոր, հովիտ, սար,
Ժողովել ծաղիկ գոյն գոյն հազար :

Քաղելով այն ծաղիկ պէսպէս
Պիտ' յօրինեմ պըսակ մի ես .
Բայց չեմ գիտեր, իմըս Նըւարդ,
Թէ ի՛նչ վայել է ճակտիդ վարդ . . . :

Շըրթանցըդ քով վառ կարմըրուկ
Տըժգոյն թըւի կարմիր հարմուկ .
Իսկ այտերուդ քով վարդամոյն
Նըսեմանայ, ո՛հ, վարդի գոյն :

Պայծառ ճակտիդ քովը շուշան
Փայլ մի ունի յոյժ աննըշան .
Իսկ աչերուդ կապուտակ բիր
Թըւի ունել հրկնային տիպ :

Երկնից վըրայ չըկայ մէկ ամպ,
Ծովն ալ չ'ոռնար գոռ շառաչմամբ .
Ուրեմն եկու, նըստինք նաւակ
Ու վայելենք ծով կապուտակ :

Կամ թէ, Նըւարդ, եթէ կ'ուզես,
Մի մըրգաստան տանիմ ըզքեզ,
Ուր քու շըրթամբքդ, ո՛հ, մեղրածոր
Քաղես, ուտես, տանձ ու խընծոր:

Ըսէ՛, Նըւարդ . . . հողիս խըռով
Կ'այրի սիրոյդ անհուն հըրով.
Ըսէ՛ բաղձանքդ, և՛ անմիջապէս
Կը կատարեմ, ո՛հ, կ'երդնում քեզ:

Թէ չես ուզեր երթալ այլուր,
Կը խընդրեմ, օ՛ն, վայրիկ մ'ինձ լուր.
Ե՛կ մեր քայեր ուղղենք շիտակ
Սա մեծ կընձնւոյն ըստուերին տակ:

Եւ հոն նըստինք մենք մօտ առ մօտ,
Ծաղկունք թո՛ղ յղեն մեզ իրենց հոտ,
Եւ թո՛ղ գեփիւռ, գարնան աղջիկ,
Տայ ջինջ ճակտիդ հազար պաշիկ:

Փափուկ մատներդ ձեռքիս մէջ թո՛ղ,
Մի՛ երկընչիր, մ'ունենար դող.
Թո՛ղ որ ձեռքիդ անուշաբոյր
Դըրոշմեմ ես մի ջերմ համբոյր:

Համբոյրներուս ներքեւ կիզիչ
Սիրտըդ թերեւս կակղի մի քիչ,
Ու բանալով բերանդ ըսես.
«Ո՛հ, կը սիրեմ, սիրե՛մ ըզքեզ . . . »

ՉԱՅՆԵՐ

Գարնան զըւարթ ու ծաղկալի՝
Երբ բընութիւնն է խընդով լի,
Երկին պոյծառ ու ժըպտագին,
Քա՛ղցր է յածիլ մէջ պուրակին,
Ուր թըփիկներ մեղմով հակին
Ունկըն դընել գո՛հ թըռչնակին
Սիրուն երգին:

Յեզըր առուին ուր ծաղիկ, մարդ-
Կը ծաւալեն հոտ մ'անոյշ բարկ,
Ուր թիթեռնիկ խայտաբըղէտ
Խաղայ քընքուշ գեփիւռին հետ,
Քա՛ղցր է նըստիլ մօտ առուակին,
Լըսել մըրմունջ փոքր ալեակին
Մեղմ լալագին:

Ամառնային գիշեր մը ջինջ,
Երբ բընութիւն կայ ի խոր նինջ,
Նազեղածեմ զըշխոյն երկնից
Կը շողշողայ պոյծառ անքիծ,
Քա՛ղցր է լըսել ձայն սոխակին
Կամ ունկըն գնել կուսից երգին
Հեշտ թըրթռագին:

Այգուն այգուն մէջէն դաշտաց
Կոխոտելով մարգերն թայ՝
Յառաջանանք մախաղն ի յուս
Ողջունելով քաղցր արշալոյս ,
Քաղցր է յայնժամ երգ սարեկին
Կամ զընել ունին արձագանդին
Գոռ զանգակին :

Այլ ձայներէս չա՛տ չա՛տ անուշ
Կայ ձայն որ միշտ գրաւէ զիմ ուշ ,
Եւ որ հընչէ մերթ ականջիս ,
Յորմէ անգուլ խայտա՛յ հոգիս .
Այդ ձայն մօրկանս է թանկագին ,
Այն բարի կնոջ գորտկագին ,
Վեհանձն , անգի՛ն . . . :

22 Յոստոս 93 .

ԱՌ ՄԱՅՐՆ ԻՄ

Վերջալուսոյ շողեր յետին
Մարին տակաւ լերան ետին .
Թըռչունն արագ պատռելով զօդ՝
Կ'երթայ շիտակ իւր ձագուց մօտ :

Հեռո՛ւն , հեռո՛ւն , մարգաց մէջէն
Բոժոժներու ձայներ հընչին .
Հօտին է այն որ կուշտ , ուրախ
Դառնայ շիտակ դէպ յիւր վարախ :

Շալակն առած բրբիջն ու բահ՝
Մըշակն հուժկու ժիր ու անահ
Քայլերն ուղղէ դէպ տուն շիտակ ,
Ուր քաղցրարոյր ծըխէ թան տաք :

Մա՛յր սիրելի , թըռչնիկ քընքուշ
Կը վայելէ իւր մայրն անուշ .
Փոքրիկ գառնուկն ոչխարին մօտ
Գըտնէ հանգիստ , կաթ , ջուր ու խոտ :

Իսկ հողագործն երբ դառնայ տուն ,
Ձինք բոլորին մանկունք ժըպտուն .
Նոցա սեպէն ընդհուպ մօռնայ
Քիրարն թափած օրուան մէջ նայ :

Այլ չըզիտեմ, մայր բարեսէր,
Թէ ես, քոյին ազջիկ կըրտսեր,
Երբ ապրիմ դեռ ամեր երկար
Ու լինիմ օր մ'հիւանդ, անկար,
Պիտ' ունենամ խընամող զօք
Թէ նըւաղիմ լըքուած անոք . . .
Գա՛նձըս, մայր իմ, կեա՛նքըս տամ քեզ,
Ապրէ երկա՛ր քա՛ն որչափ ես :

27 Օգոստոս 93.

ՈՏՆԱԶԱՅՆՆԵՐ

Երբ ես կը լըսեմ որ սանդուղէն վար
Կ'իջնեն քայլեր յամր, հընչուն, ծանրաբար,
Կը հասկնամ թէ այդ կոխուածքըն հաստատ
Է իմ մօրեղբորս սիրելի մէկ հատ :

Եւ երբ կը լըսեմ քայլեր անաղմուկ,
(Ուրկից կը խաբուի իսկ սատանիկ մուկ,) Կ'ըսեմ իւրովի՝ անշուշտ հայրս է դայ,
Որ Վեր երթալով պիտ' հաշուէ, կարգայ :

Իսկ երբ լըսեմ ես, հեռու կամ թէ մօտ,
Քայլ մը ճըռընչող, սակաւ աղմըկոտ,
Կը հասկնամ թէ է մօրաքոյրս տնտրար
Որ կ'երթայ քըննել խա՛ն ու խոհարար :

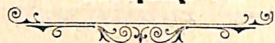
Երբ լըսեմ քայլեր ուժով, ոստոստուն,
(Որք պիտ' շարժէին դիւրաւ մի հին տուն,) Կը հասկնամ թէ այդ ոտնաձայն ուժգին
Է մարմնեղ գիրուկ քըրոջըս ոտքին :

Երբ տակաւին շա՛տ շատ փոքրիկ էի,
Երբեմնս պըտուղ, չաքար գողնայի,
Ու ականջս տընկած կ'ընէի մըտիկ՝
Թէ վրայ կը հասնէ՞ր մօրս թեթեւ տոտիկ :

Հիմալ որ ազատ մըտնեմ մօռան, նկուղ,
Կ'ուտեմ ամէն բան կարծր թէ կակուղ,
Երբ կը լըսեմ մօտս մօրըս ոտնաձայն,
Շատ մեծ հաճոյքով մըտիկ կ'ընեմ զայն :

31 Օգոստոս 93.

ԽԱՂԱՒԻԿ

Ամենքնիս ալ հոս կին, տրղայ թէ ծեր,
Ունինք անպատճառ սին խաղալիկ մեր.
Երբ մանչ՝ գընտակին հոգինիս կուտանք,
Երբ աղջիկ՝ պաշտենք պաճուճապատանք:
Այլ բարի, արդար, խընամոզն Աստուած
Ամէն հասակի խաղալիկ մ'է տուած...
Պուպրիկ սահմանած է մանկան արթուն,
Մանուկն ալ տրկար՝ զօրաւոր մարդուն.
Իսկ կընոջ է տուած այրն ու պատանին,
Կինն ալ խաղալիկ... Ի ձեռս սատանին:

1 Սեպտեմբեր 93.

ԺՊԻՏՆԵՐ

Արեգըն պայծառ է Աստուծոյ ժպիտ.
Գարնան ժրպիտ են ծաղկունք նորաթիթիթ.
Արշալոյս բերէ առաւօտուն խինդ.
Խինդն է անտառին երգոց զըւարթ թինդ:

Մանկան մը ժրպիտն արշալոյս մ'է վառ.
Ծերունուն ժրպիտ՝ վերջալուսոյ յար.
Ժրպիտ թըշուառին եւ հէք աղքատին
է հանգոյն երկնից ամպամած, մըթին:

Իսկ ժրպիտն աղջկան համեստ ու անրիժ
Նըմանի կարծես լուսազարդ երկնից.
Այլ մօր մը ժրպիտն, ո՛հ, Աստուած իմ, այդ
է խուսած Ի Քէն քաղցըր ճառագայթ:

3 Սեպտեմբեր 93.

Ի՞նչ եւ ԶԳԱՆՔ

Ի տես լուսազարդ երկնից կամարին ,
Ուր տեղ ասուպների մեղմով կը մարին ,
Կամ թէ ի ծովուն ուր մըրմունք է՝ ալին
Զիրար գըգուելով մէկտեղ թաւալին ,
Կը նայինք արբչիւ , խոհուն ու անձայն ,
Եւ գոգցես մեր սիրան ուռի , ըլլայ լա՛յն :

Ի տես զարդարուն գարնան մանաւանդ ,
Երբ բնութիւնն ողջոյն կը զգենու նոր խանդ ,
Կամ ի տես աչաց աղջըկան սիրուն ,
Պրոյ շքնորհն է լոկ համեստութիւն ,
Կը ցընցուին հոգիք եւ սիրաք անպատճառ ,
Ու անդէն կը զգանք յուզում մի անճառ :

Ի տես պատանեաց առոյգ եւ արի ,
Եւ կամ երջանկին՝ որ բնուից յարի ,
Կամ միւր մանկըտուց ուրախ ու անհոգ ,
Որ չըգիտեն գեռ թէ ի՞նչ է վիշա , հոգ ,
Հիացմա՛մբ նայինք ու մեր սիրտ , բերան
Անոնց բիւր անգամ երանի կուտան :

Ի տես ծերունւոյն դողդոջ , ալեհեր ,
Կը զգանք թէ յարգանք կը ծընի մէջ մեր .
Իսկ մի սիրելւոյ դադաղին առաջ
Կը թափենք արցունք , կ'արձակենք հառաչ .
Ի տես աղքատին անբախտ ու անոք
Կը զգանք մեր սրտին մէջ ցաւ ու մորմոք :

Իսկ ի տես ձեւոց կեղծ , անրընական ,
Կամ մի չըպարեալ դէմքի կնոջական ,
Կեղծ առաքինւոյն , թուլամորթին վատ ,
Եւ կամ աղջըկան օղային , վըհատ ,
Կը նայինք ցաւով , ու մեր մէջ կը զգանք
Զըզուանք , գըթութիւն կամ արգահատանք . . . :

13 Սեպտեմբեր 93.

ԵՐԱ ԶՔԵԶ ՏԵՍՆԵՄ

Երբ զքեզ տեսնեմ, ո՛հ, սիրելիս,
Սիրտըս բացուի, ցընծայ հոգիս.
Մոռնամ փութով ես վարդին փուշ,
Եւ ամէն բան թըւի անուշ:

Երբ զքեզ տեսնեմ, աղջիկ հուռի,
Սիրտս հաճոյքով լըցուած ուղի.
Ծաղիկըն իսկ անշուք, անհոտ,
Կարծես կ'առնէ երփ, բոյր քեզ մօտ:

Քեզմով թըւի բնութիւնն ողջոյն՝
Սիրոյ դայլայլ ախորժ, հընչուն.
Քեզմով կը զգամ թէ թըռչնոյն երգ
Սէ՛ր է համակ եւ ոչ թէ վէրք:

Այս աշխարհիս մէջ, սիրելիս,
Ծովըն ունի գըգուող ալիս,
Զինքըն պըճնող երկինն անհուն՝
Վառ կանթեղներ միշտ պըլպըլուն:

Զեփիւռ թըռչտի ծաղկանց վերեւ,
Մեր աշխարհին ժըպտի արեւ.
Իսկ այր մարդուն կեանքըն անկին,
Ո՛հ, սիրելիս, չէ՞ լալաղին...

15 Սեպտեմբեր 93.

Է Պ Ր Ո Ւ Հ Ի

Գողաքը էպրունի, աղջիկ անուշիկ,
Ունի սեւ աչեր ու փոքրը թուշիկ,
Մանրիկ տոտիկներ, մանրիկ ձեռներ գիրգ,
Որք դեռ նոր սկըսան բըռնել զըրիչ, զիրք:

Էպրունի աղջիկ մ'է հանդարտ, բարի,
Խնքըն ի բընէ տոկուն եւ արի.
Կը պատահի մերթ որ հիւանդ ըլլայ,
Բայց այլ մանկանց պէս չըպոռայ ու լայ:

Էպրունի ժուժկալ եւ ծանրազըլուիս,
Երբ իրեն կուտան շաքար կամ պըտուղ,
Մինչեւ որ մայրիկ չըտայ հրրաման,
Զ'առնէր իւր ձեռօք եւ չ'ուզեր իսկ զայն:

Էպրունի դեռ նոր եղաւ ութ տարու,
Իւրմէ զատ կան դեռ մի էգ եւ արու.
Այլ անիկայ յար փոքրիկ այլ մանկանց՝
Զունի սըրտին մէջ չարութիւն, նախանձ:

Երբ փոքր էպրունի մեծնայ միշտ այսպէս,
Պիտ' ըլլայ մի օր օրիորդ մը շատ հեզ,
Հովանի՝ նըմա գըթառատ երկին.
Երանի՝ անոր որ պիտ' առնէ կին...

18 Սեպտեմբեր 93.

ՍԻՐԷ, ՍԻՐՈՒԷ

Այդպէս մըտամիտի դու, կուսիկ մատաղ,
Ըսէ ի՞նչ կարդաս. արդեօք սիրո՞յ տաղ
Թէ վէպ մի յուզող ուր տեղ կոյս մ'արգար
Լըքուի չարաչար... ո՛հ, թող, մի՛ կարդար... :

Թող հոգիդ անմենդ ու սիրարդ անմեղ
Չըճանչէ ցաւեր դառն, արիւնահեղ,
Գըրքոյկըդ գոցէ, ապրէ անգիտակ,
Մի՛ ճանչեր բախտին հարուածն ու ապտակ :

Թէ կը սըխալիմ, խընդրեմ ներէ, կո՛յս .
Թէ հոգ կը գտնես ըսփոփանք եւ յոյս,
Կը խընդրեմ ըսէ անունն ադոր գէթ,
Որ ես ալ գընեմ հատ մի այդ գըրքէդ :

Գըրքոյկըդ տեսայ... տա՛ղք կըրօնական .
Ո՛հ, թող աղիկայ մի պառաւ կընկան .
Դու պարէ, խընդա, երգէ ու սիրէ,
Իսկ երբ ծերանաս, յայնժամ աղօթէ... :

23 Սեպտեմբեր 93 .

ԹՈՅԼ ՏՈՒՐ ԻՆՉ

Գիշերային ըստուերք մըթին
Կը տարածուին ասղին անդին .
Մեղուն դարձած է յիւր բըջիջ,
Ծառոց մէջէն չի լըսուիր ճիչ
Թըռչնոյն աշխոյժ, որ թողած արդ
Լեռ, ձոր ու արտ՝ քընէ հանդարտ .

Մա՛յր, թոյլ տուր ինձ որ մանկան պէս
Ծընգացըդ վրայ քընանամ ես :

Արչալուսոյ շողեր զըւարթ
Ցանեն չորս դին ժըպիտ ու վարդ .
Ծաղկանց բաժակ դեռ ցօղով լի
Կը ծաւալէ բոյր խընկալի,
Կայտառ հովիկն ալ վէտ ի վէտ
Խաղայ ծաղկին լ'ալեակին հետ .

Մա՛յր, թոյլ տուր ինձ, ո՛հ, իմ համ, բոյր,
Որ ես ալ տամ քեզ մի համբոյր :

Աշխարհիս մէջ, մայր իմ, ո՛րքան
Սիրտն յուզող բիւր բաներ կան...
Բայց ի՛նչ ընեմ, այս աշխարհէս
Չըսպասեմ ինչ բընաւին ես,
Բաղձամ միայն որ ապրիս լով .
Չի երբ մի օր ունենամ հոգ

Ու արցունքներ յորդ թափեմ ես,
Դո՛ւ յայնժամ զիս մըխիթարես :

26 Սեպտեմբեր 93 .

ԳԵՏԱԿԻՆ ՄՕՑ

Ո՛հ, տեսէք ի՞նչպէս քաղցրիկ մըրմընջէ
Սա ջուրըն սահուն, որ գետակ մը չէ՞...
Ծաղիկներն անոր կուտան իրենց բոյր,
Եւ ջինջ աղբերակ կ'անուանէ զայն «Քոյր»:
Թըռչնիկըն յոգնած պահ մը կը փախչի,
Գալով եզերոյ մօտ ձայնէ մի սուր ճի՛.
Թեւերըն բաղխէ, ծարաւն անցնէ նայ,
Կը դիտէ զերկին ու թեւերն բանայ:

Երեկոյ է արդ. հասաւ վերջալոյս,
Հանգչին ծարաւած ծառերն ու բոյս,
Բոյներոն մէջէն յարդեայ եւ անշուք՝
Լըսուի տակաւին թռչնեկաց չըշուկ.
Ահա ի հեռուստ ոչխարաց խըմբեր
Դիմեն ի գետակ, ո՛հ, շատ անհամբեր.
Հոն գեղջուկն հաւքած իւր թափիչն ու տաշտ՝
Նետէ գետակին մի ակնարկ գոհ, հաշտ:

Գիշեր է. լուսնի շողեր փալփըլուն
Կուգան փայփայել հեղասպահ առուն.
Գործաւոր կանայք անդ գետակին մօտ
Նըստած՝ լիաթոք չընչին մաքուր օդ.
Աղջնայք, պատանիք, հովի պէս թեթեւ,
Ոմանք քով առ քով եւ այլք թեւ ի թեւ,
Կանգ առած մօտիկ գետակին հոսուն՝
Տուն կուտան իրենց սրբաբերուն խօսուն...:

ԱՆԳԱՄԱՆՈՅՆԸ

Ամբան եւ ածնի օր մ'է տօթակէզ ու տաք,
Վըճիտ երկնից վերեւ շողայ արեգն յըստակ.
Ո՛չ մի շունչ հողմայ ջերմ, բարեխառըն կամ զով,
Կը շարժէ տերեւներ կամ կը յուզէ ըզծով:
Քաղաքացիք ողջոյն, աւագն ու գործաւոր
Հագած իրենց հանդերձ զարդարուն, մաքուր, նոր,
Կը զիմեն դէպ ի ծով, պարտէզ կամ ի քարափ,
Ուր մատղաշ աղջիկներ զերդ ձիւնափայլ կարապ,
Շըքուած ու գեղանի, խօլ պարիկներու պէս,
Կը չըրջին վեր ի վայր սիգալով գոռ եւ վէս:
Քայլ մ'անդին գեղաշուք մի տիկին նազելի,
Ժողոված իւր բոլոր զաւակներն սիրելի,
Բազմած է մի բայ կառք, ոյր երիւարներ խրոխտ
Յայտնեն իրենց տիրոջ կեանքըն մեծաղըղորդ:
Հոս մակոյկ մ'է սահուն որ կը տանի զոյգեր,
Հոն մի շոգեմակոյկ որ կ'երթայ դէպ ի վեր.
Աստ գեանին վրայ պարզեալ կայ մի համեստ սեղան,
Ուր համով խորտիկներ թէպէտ եւ չըզեղան,
Այլ զայն բոլորողներն առողջ ու գոհ սըրտով
Կը սպառեն զոյգն պաշար ու կը մարսեն փութով:

Նըստած Փիննա մենիկ բաց պատուհանին մօտ՝
 Ծըծելու համար դույզն առողջ ու մաքուր օդ,
 Կը տեսնէ նա կառքեր որ թաւալին արագ
 Եւ սիրուն մակոյկներ սըրածայր ու բարակ,
 Կը տեսնէ իրեն նման աղջիկներ չատ աղուոր,
 Որ իրենց սիրելեաց եղբօր հետ եւ կամ մօր
 Կը քայլեն, կը խօսին, կը խընդան հըրճուանօք,
 Չունելով ի ճակատ ոչ մի ամպ մըտահոգ:
 Փիննա դեռ կը տեսնէ մանկիկներ նորափթիթ,
 Գեղեցիկ կամ տըգեղ, գիրուկ եւ կամ վըտիտ,
 Որոնք հագած իրենց ըզգեստներ տօնական՝
 Վարժուհւոյն հետ ըզգօն խօսակցին ու ժուռ գան:
 Կը տեսնէ ալեւորն որ իւր ցուպին յեցած՝
 Յառաջանայ դանդաղ ու կանգնի ըստ քըմաց.
 Մինչ անդին գործաւոր աղջիկ մը նորատի
 Քայլէ մի պատանուոյ հետ որ իրեն ժըպտի...:
 Աղիողորմ հառա՛չ մը կ'արձակէ Փիննա,
 Ու իւր երկու ձեռօք զոցէ աչերըն նա,
 Աչերն այն աղուոր ուստի այրըն ու կին
 Կը զգան թէ կը ցընցուն իրենց սիրտն ու հոգին.
 Այո՛, փակէ աչերն որ գէթ չըտեսնէ՛ ալ
 Երջանիկ ամբօխին խընդիւ երթալն ու գալ,
 Ո՛չ կառքեր սըրընթաց, ո՛չ նաւեր ծրփծրփուն,
 Որ տանին խըմբեր գոհ, երջանիկ ու ժըպտուն:
 «Ինձ ալ,» կ'ըսէ Փիննա, «այլոց պէս է տուած Տէր
 Ոտք, ձեռք, գոհար, հագուստ եւ բիւրաւոր զարդեր:
 Ո՛հ, տակաւին տեսայ քըսան գարուններ նոր,
 Բայց ինչո՞ւ չեն չարժիր թոյլ ոտներս գէ՛թ մի օր...»
 Կուլայ կուլայ, Փիննա երկա՛ր երկար ժամեր,
 Կը պըրպըտէ անցեալն, ուրախ ինչ չի տեսներ.

Միայն իւր դէմ կանգնի ապագայն անապատ...
 Կուլայ աղջիկըն հէք սարսափած ու վըհատ:

* *

Սըրբէ՛ արցունքդ, աղջիկ, որ տեղայ տարափ տեղ.
 Թէ բըժիշկներ չըրին քու ցաւիդ դարման դեղ,
 Աղօթէ, պաղատէ, յուսա գու առ Աստուած,
 Զի նա պիտի ըսէ քեզ. «Արի՛ եւ չըրջեաց:»

10 Հոկտեմբեր 93.

ՈՂՋՈՐՆ ՏՈՒԷՔ

Ելեր է այգուն գեղանին Նըւարդ
Քաղելու համար շուշան, յասմիկ, վարդ.
Յեա կոյս է թողեր իւր մազեր գեղձան,
Զոր մարդ կը կարծէ ոսկեգոյն գերձան:
Մասներուն ներքեւ ճըկուն ու ճապուկ
Ոոնարնին փութով սրմբուկ եւ յափուկ.
Իւր անբիծ ճակտէն կը չիկնի շուշան,
Վարդն ալ կասկածի լինել աննըշան.
Ողջո՞յն տըւէք, օ՛ն,
Հուսամ ու մեկոն,
Կուսիկին Նըւարդ
Ժըպտուն եւ զըւարթ:
Պատուհանին քով աղջիկըն աղուոր
Գոհ ու երջանիկ կ'երգէ ամէն օր.
Երբ նա կը լըսեն զեփիւռն ու սըզոխ,
Կ'ըսեն. «Շա՛տ ապրիս, երգէ, աղջիկ, օ՛խ»:
Մառերուն վըրայ թըռչունք կը թափին
Ու ախանջ զընեն ամէն մէկ բափին.
Ծիծառնիկ, կ'ըսէ յոյր լորամարդին,
Սոխակն ասոր քով չ'արժեր բընաւ գին.

Ողջո՞յն տուր, սարեկ,
Այս երգչին նորեկ,
Եւ դու ալ, սոխակ,
Կուսին այդ խաժակ:

Ամրան գիշերներ ջինջ ու լուսնակայ
Նըւարդ միայնիկ ի ծովափ ժուռ գայ.
Երկընքի աստղեր վառ եւ լուսաւոր,
Երբ կը տեսնեն մեր աղջիկըն աղուոր,
Կ'ըսեն իրարու. «Ո՞վ է սա արդեօք
Զարդարուած այգպէս աննըման շնորհօք.
Պարզ մահկանացո՞ւ թէ մին ի հարսանց
Ծովու աստուծոյն անմահ ու անանց.

Ողջո՞յն տուր, լուսին,
Գեղանի կուսին.
Դու ալ, լուսընթագ,
Յըզէ համբոյր տաք:

Երբ փողոց կ'եկնէ Նըւարդ իւր մօր հեա,
Ծերն ու պատանին կը կենան ի դէտ.
Պառաւունք կ'ըսեն. «Աղջիկ մ'աննըման»,
Իսկ երիտասարդք՝ «Հրեշտա՛կ որ գայ ման»:
Երբ կը տեսնեն զաջն զէմբեր չըպարեալ,
Հազար երանի կը սկըսին տեղալ.
«Երանի՛» կ'ըսեն, «բընութիւն չըքեղ
Շնորհած է քեզ բովանդակ իւր գեղ»:
Մարդիկ, տո՛ւք ողջոյն
Զըքնաղ գեղանւոյն.
Ոոնարնեցէք, օ՛ն,
Զի կոյս մ'է ըզգօն:

ԿԸ ԶԱՐԲԱՆԱՄ

Տեսնեմ աղջիկներ իհնար կամ թէ յոյր ,
Որ կը գործածեն փոշի եւ սընգոյր .
Արանց պէս կոնծեն օղին ու գինին ,
Էրկան մը համար կուտան հոգինին . . .

Շատ կը զարմանամ :

Կը տեսնեմ այրեր որ կ'ընեն դարպաս ,
Խաբեն խաբիւղեն անխըտիր ան աս .
Օր մ'ալ բըռնկած մի սիրով անբան՝
Կ'առնեն մի սուր . . . չեն ըլլար անձնասպան . . .

Շատ կը զարմանամ :

Կը տեսնեմ կիներ ամուսնացած նոր ,
Որք կը կոխոտեն պատիւն ամէն օր .
Բայց բոլոր աշխարհ եւ մա'նաւանդ արք
Կը ժրպտին անոնց ու տան պատիւ , յարգ . . .

Շատ կը զարմանամ :

Կը տեսնեմ այրեր իղձկնով զըձուձ ,
Որ ապականուած մինչեւ իրենց ծուծ՝
Չեն ամաչեր բնաւ , կ'ապրին անպատիւ ,
Ու չեն խիղճ ըներ ո՛չ գիշեր ո՛չ օր . . .

Շատ կը զարմանամ :

30 Հոկտեմբեր 93 .

ԾՈՒՎ ԹԷ ՆՐԿԻՆ

Առ. Ազն. Տօթ. Պ. Մ.

Ես ծովու՞ն նայիմ թէ երկնի անհուն ,
Ուր ոսկեայ տառիւք զըրուած է անուն
Արարչին յաղթող , վեհապանծ , հրգօր ,
Որուն կարգամ ես օրհնէնք ամէն օր :

Յերկի՞ն նայիմ ես թէ ծով անսահման ,
Ուր տեղ մակոյկներ , նաւեր կուգան ման .
Յերկի՞ն որ ունի իւր բոցեղէն շանթ ,
Եւ կամ թէ ծովուն որ մերթ լինի ժանտ :

Ո՛հ , ծովու՞ն նայիմ թէ երկնի անծիր ,
Որ կըրծոց վըրայ ունի կաթին ծիր ,
Ծովու՞ն որ ունի յորձանք ու փապար ,
Ուր կազմեն հըրէչք մի դիւային պար :

Երկնի՞ն նայիմ ես թէ ծովուն աղի ,
Որ գոռայ անսանձ , մոլար , կատաղի ,
Թ' երկնի որ ունի կայալկներ լացող ,
Ու ծաղկանց վըրայ տեղայ անոյշ ցօղ :

Ծովու՞ն նայիմ ես թ' երկնի երեսին ,
Ուր կը թաւալի արծաթեայ լուսին ,
Թէ ծովուն անյագ , ցաւկոտ ու խոժոռ ,
Որ կուլ տայ անդուլ նաւեր յաղթ խոշոր :

Երկնի՞ նայիմ ես թէ տըրտում ծովու .
Որ կ'արձակէ մերթ ողբազկն վուվու ,
Թէ երկնի կապոյտ ուր տեղէն արեւ
Յըզէ աշխարհիս մի զըւարթ բարեւ :

Ես երկնի՛ նայիմ , երկնի՛ պատուական ,
Յերեկ ու գիշեր կը ժըպտի մեզ ան .
Երբ փակենք մեր աչք , կը նայինք անոր ,
Եւ դարձեալ ի նա՝ երբ կը ծագի օր :

Ծովըն չէ ա՛յնպէս , չենք տեսներ զայն միշտ ,
Որ հաճոյքէ շատ պատճառէ մեզ վիշտ .
Իւր հանդարտ զիրքով ըզմեզ կը խաբէ ,
Ապա մեր գըլխուն տեղայ ձիւն , բարէ՛ . . . :

Ես նայիմ երկնի , զի ուր որ լինինք ,
Կը փընտըռենք զայն ու անով սնանինք .
Նա մեր սըրտին հետ կապուած է ամուր ,
Թէ լինինք արձակ , որպէս եւ յանուր . . . :

Ծովըն չէ այնպէս խորին , անյատակ ,
Մերթ թողու մեր քով տըխուր յիշատակ
Իւր անզընդոց տակ կան քանի՛ գանձեր ,
Եւ զայն կ'անխիծեն , ո՛հ , քանի՛ անձեր :

Իբրեւ պարզ գիտող չեմ ծովն անարգեր .
Այլ կը սիրեմ զայն որպէս վեհ պատկեր .
Իբրեւ բարեկամ , իբրեւ յըտերիմ ,
Երբ չի գոռար այն , երբ չէ ոխերիմ

Այլ նայիմ երկնի բի՛ւր խորհըրդով լի .
Ձի հոն աշխարհիս է Հայր սիրելի ,
Հո՛ն մեր բարեկամք , հո՛ն մեր սիրելիք ,
Հո՛ն կ'ուղղենք մեր իղձքն ու շնորհակալիք :

Չ Նոյեմբեր 93 .

ԵՐԵ ԿԸ ԼՍԵՄ

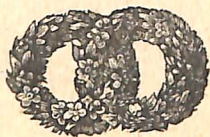
Գրիչ ի ձեռին կամ ձեռն ի ծնօտ
Երբ կ'աշխատիմ յուշիկ յուշիկ,
Կը լըսեմ քովս կամ գըլխուս մօտ,
Քըրօջըս ձայն թարմ, անուշիկ :

Ո՛հ, այդ ձայնէն սիրտըս կ'ուռի .
Կ'ըսեմ ապրիս ապրիս, իմ քոյր,
Որ չես լալկան իբրեւ ուռի,
Այլ զերդ զըւարթ վարդ քաղցրաբոյր :

Եւ երբ լըսեմ մօրըս ձայն ես,
Սիրտըս ցընծայ, հոգիս խայտայ,
Ու սըրտարուղիս աղօթքի պէս
Կ'ըսեմ. Աստուած քեզ օրե՛ր տայ :

Իսկ երբ տեսնեմ թէ ծընողք իմ
Առողջ, ժըպտուն, երջանիկ են,
Արտասուակց յերկին նայիմ,
Օրհնեմ զԱստուած սըրտիս խորէն :

4 Նոյեմբեր 93 .

ՓԱՆԶԻՆԻՔ

Թո՛յլ տուր զըրկեմ ըզքեզ, թո՛յլ տուր .
Ուժեղ բազկիս ես մի փետուր,
Մի՛ դեղեւիբ, սահլն ժամեր,
Մէն մի ըոպէ ինձ թուր ամեր :
Աճապարէ՛, ո՛հ, լեր անհոգ,
Ձը տեսնէ բնաւ ըզմեզ ոչ ոք .
Տես տունն ամբողջ է լուռ, անձայն,
Սըրտերըն մեր խօսին միայն :

Բայց կը փախչիս, ինչո՞ւ չես գար . . .
Ո՛հ, մի լինիր յողղողդ, տըկար,
Թէ զիս տեսնեն, կորսըւած եմ,
Եկո՛ւ փախչինք, փախչինք, Արտեմ :
Ծընողքդ թող, եկո՛ւ երթանք,
Ի զո՛ւր կ'անցնին ժամերըն թանկ . . .
Կ'երգնում գըլխուն վըրայ իմ մօր,
Պիտի չթողում ըզքեզ մի օր :

Գիտեմ ինքնին խորհիս այսպէս՝
Ի՞նչպէս թողում մայրիկըս ես .
Բայց սիրտս ահա մօրդ տեղ բարի,
Ահա բազուկս հօրդ տեղ արի :

Ասոնցմէ զատ, եթէ կ'ուզես,
Կեսնքըս տալ քեզ պատրաստ եմ ես .
Եւ ի՞նչ խընդրէ արդէն մի կին . . .
Ամուսնոյն լոկ սիրտն ու . . . հոգին :

8 Նոյեմբեր 93 .

Գ Ա Շ Ն Ա Կ Ը

Մատանց ներքեւ արագ, ճարտար
Կը գեղգեղէ սոխակի պէս .
Ըզբօսանք մ'է ինքնին արդար,
Ի՞նչպէս տպա չըսիրեմ ես :

Իւր հընչիւններ երբեմն տըխուր
Ջարթուցանեն անհուն ցաւ յիս .
Ի՞նչ իւր գոռում զերդ շանթ ու հուր՝
Սաւրըռացնեն հիւանդ հոգիս :

Անով թըռիմ մերթ յաշխարհ այլ,
Հըրեշտակներ անդ կը ժըպտին .
Անդ ամէն ինչ է ցոլում փայլ,
Ձըկան բընաւ բաներ մըթին :

Երբ կը դադրի զայն զարնող մատ,
Կ'իջնեմ դարձեալ խոնարհ յերկիր,
Ուր բիւր հոգեր անհամեմատ
Կը սպասեն մեզ անկարեկիր :

11 Նոյեմբեր 93 .

Ն Ժ Գ Յ Է Ը

Եկած են ձմրան օրեր ձիւնաբեր,
Կը սուլեն ուժգին Հիւսիս եւ Ափեր,
Պաղ երկնից վերեւ չըկայ լոյս մի հատ,
Գոգցես մեռեալ մ'է տըժգոյն ու գունատ :
Բայց տուններն ի՞նչպէս վարվըռին, տեսէք .
Կարծես մութին մէջ տատղեր են մէկ մէկ .
Հոն կըրակին չուրջ նըստողներ կարգաւ
Գըլորեն մուրմով խօսքեր քաղցր հարկաւ :
Նըժգեհըն կ'անցնի փողոցին մէջէն,
Պայծառ տըներէն երգեր կը հընչեն .
Մըտօք կը թըռի գէպ իւր բընավայր,
Ու տըխուր տեսնէ իւր կինըն ու մայր :

* *

Հասած են ամրան օրերըն շատ տաք,
Երկինքն է կապոյտ, վըճիտ ու յըստակ,
Կանայք ու այրեր հագուած նուրբ, թեթեւ
Ժուռ գան քով առ քով եւ կամ թեւ ի թեւ :
Կ'անցնին շուտաքայլ փառաւոր կառքեր,
Տանելով խըմբեր նիհար կամ թէ գէր .
Հոս զաւակաց հայրն իւր ընտանեաց հետ,
Հոն սիրուն մի գոյգ որ լինին անհետ :
Նըժգեհըն կ'անցնի տըխուր ու բեկեալ ,

Ձի անոնց մէջ նա չունի բաժին մ'ալ .
Արդեօք սիրելոյ մի խօսքն իսկ չընչին
Ի՞նչպէս պիտի քաղցր հընչէր ականջին :

* * *

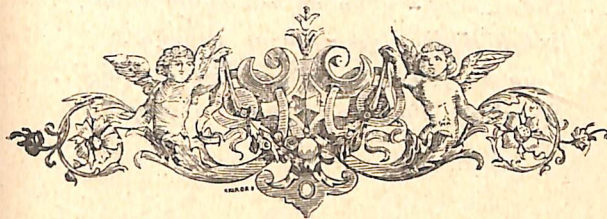
Եկած են գոյնսան օրերըն պայծառ ,
Ու հագուած ամբողջ մարդ , ծաղիկ ու ծառ .
Ծնին ու պատանին , մանուկըն ու կին
Կ'անցընեն օրեր ուրախ խընդաղին :
Հոս հովտին ի խոր նաղելի աղջկունք
Պըսակ կը չինեն քաղելով ծաղկունք .
Մանուկ մ'է որ հոն բըռնէ մի թիթեռ ,
Որ վարդին գըրկէն նոր խոյս կուտայ դեռ :
Նըժդեհըն կ'անցնի ձորէն ու հովտէն ,
Չ'անուր ընձաւ համ նա ծաղկանց հոտէն .
Իւր բընավայրին ամենէն սին փուշ
Իրեն համար շատ աւելի անուշ :

* * *

Հասած են տըխուր օրերըն աշնան ,
Թողուն ամէնք գիւղն ու քաղաք իջնան ,
Հոն զբօսանքներ նոր , նըւագ , թատրոն , պար
Կը ժրպտին անոնց խընդիւ սիրաբար :
Կանայք ու աղջկունք տըգեղ կամ սիրուն
Շինեն հանդերձներ նոր ու զարդարուն ,
Բըռնալիւր ափով ոսկի կը ծորեն ,
Որպէս թէ լինէր գարի կամ ցորեն :

Նըժդեհըն տեսնէ այս բիւր սընտար
Որ շարժին հեռուն , շուրջըն կամ մօտիկ .
Ա՛խ , կ'ըսէ ինքնին , թէ որ ամէն կին
Տար մի փոքրիկ մասն դէթ իւր ըստակին ,
Թըռէի շիտակ ես իմ բընավայր ,
Ու կը տեսնէի իմ ալեւոր հայր . . . :

19 Նոյեմբեր 93 .

Բ Ո Յ Ը

Սնայէտ թըղթերու մի փոքրիկ տըրցակ
Յանձնած եմ հըրոյն կիզիչ ու շողշող .
Վայրկեան մի յետոյ փայլին լուսարձակ
Բոցերուն մէջէն սուր ու լափիկող :

Վառի՛ն . . . եւ գողցես զըրերբս կըլոր
Ձեռք ձեռքի տըւած կը կազմեն մի պար .
Մի րոպէ յետոյ կը մարին բոլոր . . .
Աչօք որոնեմ զանոնք վայրապար :

Հիմայ ունիմ դէմս մի սեւագոյն կոյտ ,
Աւելի թեթեւ փետրէն ու յարդէն .
Բայց ես չեմ ընել թընաւ հոգ ու փոյթ ,
Զի անոնց մաքուրն ունիմ ես արդէն :

* *

Այսպէս չէ սակայն մեր կեանքին համար ,
Երբ կը բորբոքի մեր մէջը մի բոց .
Շատ անգամ կ'ընենք անով գործ յիմար ,
Որ ապա լինի մեր սըրտին մի խոց :

27 Նոյեմբեր 93 .

Կ Ի Ն

Ո՛հ , ըզգայնիկ մ'է դողահար ,
Քընքուշ էակ վարդի մը յար ,
Ընկեր քաղցրիկ մարդուն արի ,
Երբ է պարկեշտ , սըրտով բարի :

Թըռչնիկ մ'է այն ժիր ու արթուն
Կամ թէ խօսուն մի զըւարթուն ,
Համակ գորով ու համակ սէր ,
Երբ է ժրագլուխ ու ջանասէր :

Արեւ մ'է այն բոցալից տաք ,
Որ թողու մեզ քաղցր յիշատակ ,
Սուրբ եւ պայծառ , գորովազին .
Կին մի ուսեալ գա՛նձ մ'է անգին :

Զօդ մ'է մարդկան լ'երկնի մէջտեղ .
Նա մեր սըրտին տայ բուժիչ դեղ ,
Նա քաջալեր , նա պաշտպան մեր .
Զի՞նչ քան քաղցրիկ կին անձնըւէր :

Իսկ էակն այն չար ու մոլի
Որ կ'ընէ զմեզ հէք , եղկելի ,
Որ քանդէ մեր սիրտն ու հոգին ,
Կըրնայ ըլլալ այն դարձեալ կի՛ն . . . :

Ո՛հ , այն զաւակին բիւր երանի
Երբ հոս բարի մայր մի ունի .
Բիւր երանի եւ այն մարդուն
Որ կ'ընտրէ կին համեստ , արթուն . . . :

2 Դեկտեմբեր 93 .

ԹԱՇՆԱԿԱՆՔ

Դուք ամէնքդ ալ , աղջիկ , այր , կին ,
Հարցուցէք արդ թաշկինակին ,
Որ չըմբտած դեռ ձեր զըրպան՝
Ի՛նչ կերպերէ անցած է ան :

* * *

Գարնան սրայծառ երկընթին տակ ,
Երբ արեւն է զըւարթ ու տաք ,
Մըշակն հանէ խոտերն ու փուշ
Եւ կը ցանէ կանեփ եւ վուշ :

Գարնան անձրեւք արգասաբեր
Կուտան երկրին արդիւնք ու բեր .
Քիչ ատենէն երկիր դատարկ
Լըցուի կանաչ ծղիւք կարգ կարգ :

Ձեր մէջ անշուշտ կան շատ մարդեր
Որ տեսած են վուշի արտեր ,
Բոյսերն աղուոր երկայնհասակ
Որ կրեն ի գլուխ կապոյտ պըսակ :

Երբ օգոստոս գայ տօթագին ,
Ենեն ի դործ թէ՛ այր թէ՛ կին .
Մին կը քաղէ բազկաւ ընդեղ ,
Միւսն ալ անկէ կ'առնու թիւ թիւ :

Աչնան մէջտեղ կազմ եւ պատրաստ
են թելեր նուրբ եւ կամ թէ հաստ .
Ի գործ փութայ ժիր տանտիկին ,
Մանէ կըտաւ թաշկինակին :

Բայց թէ օժտեն մեքենայք հաստ
երկիրներ ճոխ ու բարեբաստ ,
Կը կատարեն իսկ կընող դեր
եւ ապրանայ տան ճոխ մըթեր :

Երբ աւարտի կտաւըն մի օր ,
Թաշկինակներ ձեւեն աղուոր ,
Եւ մեքենայն , կին ժիր , տոկուն ,
Խըծպէ եղբւրն մինչ իրիկուն :

Իսկ թէ ոմանք ընտրել կ'ուզեն
Մի թաշկինակ ճոխ , ծակոտկէն ,
Զայն պատրաստեն աղջիկ կամ կին՝
Թափելով հոն լոյսն իւր աչքին :

Բայց ամէն ինչ հոս չ'աւարտիր ,
Դեռ կ'ուզէ այն նըշանադիր
Լաւ լըւացում , մի տաք արդուէր
Ապա կըրնաք գործածել զուք :

Պէտք է խորհիք միանգամայն
Զըգործածած տակաւին գայն
Թէ սիրելոյ մասններ բարակ
Զետեղած են զայն ի դարակ

Խորհեցէք զայս ամէն անգամ . . .
Ու բնազդաբար , անճիգ , անկամ ,
Երբ թաշկինակ ձեռք առնէք զուք ,
Մի՛ նետէք հոն մի զաղիր թուք :

Երբ համարի գայ կիզիչ ամառ ,
Սըրբեցէք ձեր այսն հըրաւառ ,
Թափեցէք հոն արտօսը ու քիրտ . . .
Բայց թըքնել հոն չէ՛ բնաւ գործ կիրթ :

11 Դեկտեմբեր 93 .

ՄՈՌՅՈՒՆ ԶԻՍ

Սըրբէ արտասուքդ , մի լար , նըւարդ ,
Պէտք չէ թողմին քո այտեր վարդ .
Պէտք է մոռնաս , ա՛լ մոռնաս զիս ,
Ա՛յս երկնի վճիռն , ո՛վ սիրելիս :

Ես ակտաւոր մ' եմ ասկիկար ,
Հոգիս հիւանդ , մարմինս տըկար ,
Ձեմ ուզեր բնաւ որ սիրտդ այրի ,
Քիչ ատենէն մընաս այրի' . . . :

Ո՛վ իմ նըւարդ , ո՛վ քաղցրիկ կոյս ,
Դու ծընողացդ անկողնն լոյս ,
Դու համակ գեղ ու չընոր՝ ես ,
Եւ քանի՛նքս պիտ' յարին քեզ . . . :

Բայց երջանիկ պիտի մեռնիմ ,
Ձի մնացիր ինձ հաւատարիմ .
Դու աղջիկ մ' ես ազնւածիր ,
Ա՛լ մի լար , օ՛ն , արիացիր :

Այս տեսութիւնն է մեր վերջին ,
Թո՛յլ տուր ըսել խօսք մը չընչին .
Նըւարդ , ուշիւ մըտիկ ըրէ՛ ,
Մըտացըդ մէջ լաւ մը գըրէ :

Կ'երթամ , նըւարդ , զիս կոչէ մահ . . .
Իմ հէք կեանքիս դու եղար ջահ .
Ես մարգն էի եւ դու իմ թոյր ,
Ես ծաղիկ գողտր եւ դու իմ բոյր :

Կաղնին էի եւ դու բաղեղ ,
Մեզ չըտարաւ ոչ մի հեղեղ .
Այլ յաղթ ծառին ինկաւ մի որդ . . .
Նըւարդ , մի՛ լար , գըթա քու մօրդ :

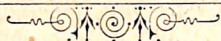
Մի՛ լար , աղջիկ անոյշ , բարի ,
Ամէնուս կեանք պիտի մարի .
Դո՛ւ ալ մի օր կը թոխս յերկին
Ու կը գըրկես իմ հէք հոգին :

Նըւարդ , չըկան անդ լաց ու վիշտ ,
Բախտըն չէ հոն անգութ ու ոխտ .
Է՞ մարմնոյ սէրն հոգւոյն քով ինչ ,
Թէ ոչ մի յոյզ գրեթէ ոչի՛նչ . . . :

15 Դեկտեմբեր 93 .

ԶԵՐՈՍԱՆԻՔ ԳՐԶԻ

Ահա իմ գրքիչ ձեռք կ'առնեմ նորէն . . .
Բայց ի՞նչ գրուեմ քեզ , աղջիկ անօրէն ,
Վաստիորին անկիւն ի՞նչ կ'ուզես ըլլայ . . .
Կառք մի որ անցնի կամ մանուկ մ'որ լայ :

Մեր տան առջեւէն կ'երթայ դէպ ի ծով
Փռքրիկ մի ձորակ վէտ վէտ խայտալով .
Է զի կը յանձնեմ անոր հոսանքին
Այնպիսի բաներ որ չարժեն ինչ գին :

Կան չորս խանութներ մեր տան մօտ կարգաւ ,
Փռքրիկ ու ցածուկ , կարծեմ մէկ յարկաւ .
Երբ բանամ աչերս մութ աղջամբղջին ,
Իւր հեղիւն ծեծէ մեզ կից հեղիւնին :

Ասոր կիցը կայ շեպղեպիւնին դեռ ,
Որ մինչ իրիկուն խորովէ սիսեռ .
Իւր շը'իւ շը'իւ շը'իւն աղմուկ
Մինչեւ երեկոյ լըսեմ անտաղտուկ :

Երբեմն կ'անցնին աղուորիկ ու գէր
Ճերմակ փետուրով շատ պարարտ սագեր ,
Որք լայնչի կըտցով կ'ընեն ըստէպ սը'ս . . .
Ում արձագանգ տան քախ քախ , ջրզ ջրզ :

Իսկ ասոնցմէ զատ կայ դեռ մի դարբին ,
Որ երբ ըլլայ տաք ու պայծառ արփին ,
Դուրս կը հանէ նա երկաթներ մեծ մեծ
Ու կուտայ անոնց մի պատուական ծեծ :

Այգուն կը ծախեն կաթնախառն սաշիպ ,
Շատ ախորժահամ , տակաւին նոր եփ .
Կ'ըլլայ որ ոմանք կուտան տասնոց մի
Ու կ'առնեն անկէ զաւարթ մ'ամբողջ լի :

Իսկ երբ կը համնի գիշեր մութ ու սեւ ,
Թէ օդըն ըլլայ պայծառ կամ անձրեւ ,
Կը լըսես մի ձայն հունա կամ հուսա
Որ կը կրկնէ մերթ « քաքլը ջըր պօզա » :

Գալով տանըս մէջ , գրեթէ մի սուղ ժամ
Մրտքիս մըշակման հազիւ թէ կուտամ .
Կիւրակէս գոհեմ գրքի , ընթերցման ,
Կարգալով գիրքեր լուրջ հաճոյական :

Իմ օրերս ահա ա'յսպէս կը սահին ,
Գրքիթէ չապրիմ մէջ այս աշխարհին .
Մի խորան կայ դէմս , այն է ջինջ երկին ,
Հոն կը թըռի սիրտս ու իմ հէք հոգին :

Բայց չըլլայ , Արաքս , որ կարծես թէ ես
Փութամ տըրտընջալ իմ արդի կեանքէս .
Ո՛չ , ընդհակառակն անկէ շատ գոհ եմ ,
Օրերս կը սահին ու զԱստուած կ'օրհնեմ :

Այս կեանքըն ի՞նչ է . . . արցունք՝ ու հառաչ,
Մեր ուսին վըրայ է մի ծանրը խաչ .
Երբ օրեր սա՛նին, բեռն թեթեւնայ,
Օր մ'ալ ժըպտալից կը թըռինք առ Նայ :

Ո՛հ, երբ կը պակսի մէկ մէկ օր կեանքէս,
Իրա՛ւ, հաւատա, ուրախ կ'ըլլամ ես .
Խընդալով կ'ըսեմ՝ փա՛ռք օր մ'ալ գընաց,
Նոր քալ մ'ալ առի դէպ առ իմ Աստուած :

22 Դեկտեմբեր 93 .

ՔԱՂՅՐ ՁԵ՛Ն ՄԻԹԷ

Այս աշխարհիս մէջ, կ'ըսես դու,
Լոկ կան վիշտեր դառն եւ ազդու .
Ձըկան, կ'ըսես, բաներ ազուո՛ր
Որք ըսփոփեն մեզ գէթ մի օր :

Ո՛հ, ես ա՛յդքան յոռետես չեմ .
Իրաւ թէպէտ աշխարհս ճանչեմ . . .
Բայց երբ սիրտս է զըւարթ ու գոհ,
Տեսնեմ զի կան բաներ քաղցր, ո՛հ . . . :

Ձէ՛ քաղցր, երբ դու տեսնես քու մօտ
Մայր մի առողջ ու տարիքոտ,
Որ ժըպտի միշտ, հիւսէ գուլպայ,
Ու մերթ քեզի օրհնէնք կուտայ :

Ձէ՛ քաղցր օգնել անտէր որբին,
Սըրբել աչերն արտասուագին,
Հաց, ջուր, հագուստ ու կըրակ տալ,
Ըսել . « Սըրբէ արցունքըդ ալ : »

Քաղցր է անշուշտ գարնան մի օր,
Ազգականաց հետ եւ քու մօր,
Մարգաց վըրայ ընել պըտոյտ՝
Վայելելով զերկին կապոյտ :

Չէ՞ քաղցր երթալ Աստուծոյ տուն ,
Ու զըւարթնոց հետ սուրբ , ժրպատուն ,
Բուրմամբ խնկոց օրհնել զԲարձրեալ ,
Չաշխարհս ցաւոց պահ մը մոռնալ :

Չէ՞ քաղցր, ըսէ , ո՛ր աղջիկ ջինջ ,
Թէ Հպակսի քեզ կարեւոր ինչ ,
Եւ ունենաս ծնողք աննրման
Որ քո կենաց լինին պաշտպան :

Չէ՞ քաղցր արդեօք լինել մի մայր ,
Ունենալ լուրջ ու պարկեշտ այր ,
Եւ ձաղուկներ որ շուրջդ խայտան
Ու խոնջ ճակտիդ համբոյրներ տան :

Այս քաղցրութեանց , երբ դու ըսես ,
Չեմ առնուր համ քրնաւին ես ,
Եւ երբ կրրկնես « Հաճոյք չըկա՛յ , »
Հարկ է լինիս կո՛յր , անըզգա՛յ . . . :

25 Դեկտեմբեր 93.

ՀԱՄԱՌՅՈՒՆ

Երբ կը փակեմ աչերս ի քուն ,
Ըզքեզ տեսնեմ դէմքս կանգուն ,
Եւ քընոյս մէջ , ո՛ր հըրեշտակ ,
Կը զգամ ճակտիս համբոյրը տա՛ք :

Երբ կը տեսնեմ վըհատ այրեր ,
Որոց սըրտիկ կոյսն է այրե՛ր . . .
Պատկերդ կանգնի դէմքս չիտակ ,
Ու դեռ կը զգամ համբոյրը տա՛ք :

Երբ չի ժըպտիր ինձ ձախող բախտ ,
Եւ ըսկտդիրք ծածուկ ու գաղտ
Փոս մը փորեն ինձ անյատակ ,
Յի՛շեմ յի՛շեմ համբոյրը տա՛ք :

Մի հոտաւէտ ծաղկեայ փընջիկ ,
Երգ թըռչնեկին , հովոյն չընչիկ ,
Գարնան աւուր քաղցր յիշատակ ,
Ո՛հ , չունին համս համբոյրիդ տա՛ք :

Ի՞նչ ըրաւ ինձ համբոյրդ , գիտե՞ս . . .
Համբերող , քաջ , ներող ու հեզ .
Թէ ընկճէ զիս բախտին ապտակ ,
Փոյթ չէ՛ , դեռ զգամ համբոյրը տա՛ք :

Կը ցանկայի , ո՛ր քաղցրիկ կոյս ,
Որ երբ մարէր կենացս լոյս ,
Դըլուխս դըրած ծոցիդ մէջ տաք՝
Փըչէի շունչս համբոյրիդ տա՛կ . . . :

30 Դեկտեմբեր 93 .

Կ Ա Ղ Ա Ն Պ

Կաղանդն եկաւ , մանուկ աշխոյժ ,
Դու կը բերկրիս ու խընդաս յոյժ .
Զի քո հայրիկ ճոխ , ունեւոր
Պիտի նըւէր տայ քեզ աղուոր :

Երբ արթըննաս վաղն առաւօտ ,
Պիտի տեսնես անկողնոյդ մօտ
Խաղալիկներ գողտրիկ պէսպէս ,
Պիտ՝ չըփոթիս թէ ո՞րն ընտրես :

Քո մանկական հողին անմեղ
Խայտայ ի տես մըրգաց համեղ .
Չես յագենար , անյադ մեղու ,
Զի ակործակդ է քաջ տըղու :

Դու վաղուան օր ուրախ , ժըպտուն
Ազգականաց պիտ՝ երթաս տուն ,
Որոնք չաքար ու խաղալիկ
Դընեն ձեռաց մէջ քո փափկիկ :

Այլ գիտցիր դու , մանուկ աղուոր ,
Թէ հոս ամէնք չեն բախտաւոր .
Կան մանուկներ քո հասակով
Որոնք չունին հայր մ'իրենց քով :

Ատոնց համար չըկայ Կաղանդ ,
Ոչ մի նըւէր , ծիծաղ ու խանդ .
Կաղանդն անոնց , ո՛հ , չունի յարգ ,
Զի նոյնն է միշտ իրենց խեղճ յարկ :

Ուստի , մանուկ , օրհնէ՛ զԱստուած
Որ քեզ բարի հայր մ'է տըւած .
Եւ չընընջած երբ աղօթես ,
Մի՛ մոռանար աղքատն ու հեղ :

4 Յունուար 94 .

Ք Ն Ա Յ Ի Ր

Քընացիր , մայր , մա՛յր անուշիկ ,
Հանգիստ , անխռով , մըշիկ մըշիկ .
Քնացիր որ քո մարմին տըկար
Առնէ քընով կորով ու կար :

Շա՛տ տարիներ յառաջ , ո՛ կին ,
Երբ էիր թարմ , զըւարթագին ,
Հըսկեցիր զու մեր ուրախն ,
Մեղ քընացուց քո մեղմ ճեճնն :

Հիմայ մենք , մայր , սըրտիւ տրոփուն
Դիտենք քոյին խըռովեալ քուն .
Չենք կըրնար քեզ ըսել օր օր . . .
Այլ կ'աղերսենք երկնային Հօր ,

Որ փարատէ ցաւերդ պէսպէս
Ու հիմնովին բըժըշկէ զքեզ ,
Շնորհէ ամեր առողջ երկար ,
Ու չըթողու վատոյժ տըկար :

7 Յունուար 94 .

ԱՆԷ՛ԾԻՔ, ԱՆԷ՛ԾԻՔ

Սըրտիս մորմոք բաւ է արդէն . . .
Սուտ արցունքներդ ոչինչ բարդեն
Սըրտիս վըրայ տըխուր , աւեր .
Գըլուխդ վեր առ , օն , կանգնէ վեր :

Նայէ յըստակ մէջ աչերուս ,
Այն աչերովդ մոգիչ , Արուս ,
Որք զերդ մագնիս ձրգողական
Յուզեցին իմ սիրտս առնական :

Մե՛ղք աչերուդ կապոյտ , աղուոր . . .
Աղջիկ մ'եղեր ես նենգաւոր .
Ի՞նչ ընեմ ես գեղըդ անպին ,
Աւա՛ղ , երբ գձուձ է քո հոգին :

Զիս պատրեցիր երկար ամեր ,
Հիմայ մըխես սըրտիս գամեր . . .
Դու չես անքիծ , համեստ աղջիկ ,
Ներում երբե՛ք քեզ համար չիք :

Գընա քալրէ այն ծաղկին պէս
Որ կը խամրի արեւակէզ .
Գընա քալրէ թառամ , անհոտ ,
Թո՛ղ ցօղն անոյշ չըգայ քու մօտ :

Գընա՛ քալրէ նըման ծառին
Յորում թըռչունք բնաւ չըթառին ,
Ուր ոստոց տակ չունի մի բոյն .
Կայ անդ տերեւ լոկ գեղնագոյն :

Ո՛հ , չեմ ուզեր որ շուտ մեռնիս . . .
Գընա՛ քալրէ մէջ աշխարհիս ,
Ուրախ , զըւարթ , զընա՛ քալրէ ,
Եւ թող մի այր զքեզ չըսիրէ՛ . . . :

10 Յունուար 94 .

Ա. Ռ. Վ. Ա. Բ. Գ.

Աղջիկ մ'աղուոր գեղանի,
Կ'ըսեն, քեզի նրմանի.
Փոքրիկ կայտառ մի մանկան
Կ'ըսեն, կոկոն մի է ան.

Ողջո՛յն քեզ, Վարդ
Հըրապոյր.
Դու համակ գեղ,
Շընորհ, բոյբ:

Արշալուսոյն երբ փըթթիս,
Քաղցրաբոյր Վարդ, սիրելիս,
Կարծեմ տեսնել ի քեզ ես
Քոյրըս ժըպտուն, կարմրերես.

Ողջո՛յն քեզ, Վարդ
Հոտաւէտ.
Կա՛ց պարտիզիս
Մէջ յաւէտ:

Երբ հարկանէ արեւ տաք
Ու մընտա դու գըլխահակ,
Կարծեմ տեսնել ես, աւա՛ղ,
Կոյս հիւանդոտ ալ չըքնաղ.

Ողջո՛յն քեզ, Վարդ
Դողահար,
Պատկեր կենաց
Նըման յար:

Անգութ մի ձեռք երբ խըլէ գըեղ
Քու ցողունէդ, Վարդդ իմ հեղ,
Փետտէ թերթերդ մէկ առ մէկ,
Դա՛ օրինակ սըրտին հէք.

Ողջո՛յն քեզ, Վարդ
Դողդոջուն,
Հէք սըրտերուն
Տուր ողջոյն:

14 Յունուար 94.

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆԸ

Ժուռ գայ մեծաքայլ խրջկին մէջ նեղ , ցած ,
Հագուստներն են պատառուն , հինցած ,
Աչեր մոլորուն , թեւերն առկախ ,
Կուրծքէն բըղխի մերթ մի կատաղի ախ . . . :

Սենեկին անկիւն մի փոքրիկ կանթեղ
Լուսոյ պատառներ կը նեւէ տեղ տեղ .
Հոն ամէն ինչ է լըռիկ ու անշարժ ,
Ըստէպ լըսուի լոկ հառաչ մ'աղեխարշ :

Մերթ իւր բըռունցքներ կը սեղմէ ուժգին
Ու կը բարձրացնէ զանոնք դէպ յերկին .
Երբեմըն խընդայ յիմարի մը պէս ,
Մերթ ալ արտասուէ հանգոյն մանկան հեղ :

Պատէն կախուած կայ մի կենդանագիր ,
Պատկեր մ'է աղուոր չըքեղ , մեծաղիր .
Հոն նըկարուած կան մանկիկ մ'եւ մի կին
Որ մի այր մարդու նային ժըպտագին :

Ծունր կըրկնէ մեղմով յառաջ նըկարին ,
Գալարուն ձեռներն անոր կ'երկարին .
Կը դիտէ երկա՛ր ու համբուրէ գնա ,
Եւ խօսք մ'ըսէ լոկ . « Ներէ՛ ինձ , Աննա . . . »

Ոտք կ'եղնէ փութով, կը ցըցուի ուժգին,
Զի յիշէ թէ ինքն է սպանած իւր կին .
Ո՛հ , ինքն է եղած անոր վատ դահիճ ,
Ինքն է գըլորած զայն մահուան մահիճ :

Սեւ ամպ մը կ'անցնի իւր մութ ձակատէն ,
Քունքերէն ի վայր քըրտինքներ կաթեն ,
Աչերն են մոլար կարծես յիմարի ,
Քիչ քիչ անոնց բոցն ըսպառի , մարի :

Տենդոտ ձեռքերով բանայ մի դարակ
Ու անտի առնու դաշոյն մը բարակ .
Զէնքըն մահացու մըլսէ իւր սըրտին
Եւ կ'իյնայ անդէն շանթանար գետին :

* * *

Հէ՛ք մոլորեալ , արդ լըցաւ ձակտիդ գիր . . .
Գերեզմանիդ մէջ ա'լ գընա հանգիր .
Եղա՛ւկ որ վըրադ պիտի չկանգնեն խաչ ,
Ոչ ալ թափեն հոն արցունք կամ հառաչ .
Աննըշան վարուց ու վատթար կեանքին
Ո՛վ կանգնէ կոթող , արձան կամ բագին . . . :

18 Յունուար 94 .

ՎԱՐԳԻ ԵՒ ԾԱՂԻՆՔ

Ծաղկունք խօսելով անքէն, անյաչաղ՝
Վա՛րդն է գեղեցիկ, կ'ըսէին յաճախ .
Ձունինք, յարէին, անոր բոյր, երանդ .
Առ այն սերտ պատիւ ընծայել է անկ :
Ուստի խըմբովին երթալով մի օր
Առ ծիրանազգեսաց թագունին աղուոր՝
Բիւր խոնարհութեամբ միաբան ըսին .
Վա՛րդ, մենք գեղոյդ քով ենք անարդ ուսին,
Դո՛ւ մեր մէջ ունիս միայն բարձր սակ ,
Քեզ կը վայելէ լոկ փառաց պըսակ :
Ըզգածուելով վարդ անկեղծ խօսքերէս՝
Դէպ ծաղկանց դարձուց իւր փոքրիկ երես .
Ձեռներն երկարեց ծաղկանց տոկուն, քաջ,
Ու արձակելով մի աղբուր հառաչ
Ըսաւ . « Ի՞նչ ընեմ ա՛յսքան գեղ, չընորհ ,
Երբ կը տեսէ կեանքս, աւա՛ղ, լոկ մի օր . . .
Լաւ էր ինձ լինել նըւազ գեղանի ,
Ու ձեզ պէս տեսնել օրեր մի քանի . . . »

*
* *

Այսպէս եւ ահա գեղ, տաղանդ մարդուն՝
Կը տեսնէ հազիւ որքան վարդ փրթթուն .
Միայն աշխարհիս մէջ մընայ անանց
Ա՛յն որ եղած է մի բարեգործ անձ :

Ի՞ՆՉ Է ԿԵԱՆՔԸ

Հարցում ահա յոյժ դըժուարին . —
Կեանքն, պիտի ըսէր բարին ,
Ապրիլն է ուղիղ, պարկեշտ
Ու վայելել օրեր քաղցր հեշտ :

Կեանքն ինձ համար, պիտի ըսէր
Այր կամ թէ կին մը պըճնասէր ,
Ունենալն է պալատ, ձի, կառք
Եւ վայելել պատիւ ու փառք :

Կեանքն, պիտի խորհէր պարզ ոք ,
Որոյ վիճակ չէ շատ բարւոք ,
Ունենալն է մի լաւ ապրուստ ,
Ուստի խըմբել, ըլլալ հարուստ :

Կեանք ըսելով կ'իմանամ ես ,
Պիտի ըսէր մի յոռետես ,
Ո՛հ , բեռ մը ծանր, կարի դըժուար ,
Որ պահանջէ կորով ու կար :

Պիտի ըսէր մի քահանայ
Կեանքին համար . Ծաղիկ մ'է նայ .
Ըզգո՛յշ, որդեակ , որ շունչ մը չար
Ձըլլայ անոր մահուան պատճառ :

Աղջիկ մ'անմիտ , զըւարճասէր ,
Այսպէս մեզի պիտի ըսէր .
Կեանքն է երգ , պար , ցընծութիւն , տօն ,
Կայտուել , ոստնուլ հոս կամ թէ հոն :

Իսկ մի այր մարդ չըւայտ չըռայլ
Պիտի ըսէր . Երբ քայլ առ քայլ
Կը հետեւիս կընոջ մ'աղուոր ,
Այն է որ լոկ կոչուի կեանք , օր . . . :

Մի ոկրամուլ պիտի ըսէր .
Շիշ մը գինի , պընակ մը սեր ,
Մի պարարտ սաղ , միրգեր պէսպէս ,
Կեանքն անոնց մէջ կը տեսնեմ ես :

Մի ցաւագար այր կամ թէ կին
Պիտի ըսէր . Կեանքըն անգին
Գանձ մ'է , երբ կրես մարմին առողջ ,
Ապա թէ ոչ՝ մահ մի ողջ ողջ :

Իսկ ողջամիտ ոգի մ'արդար
Պիտի ըսէր կեանքին համար .
Է Արարչէն տըրուած մի չնորհ ,
Պարտ է ընել արդիւնաւոր :

Ի՞նչ է այս կեանքն , ո՞հ , արդարեւ . . .
Լուսոյ նըման չող մը թեթեւ ,
Մի ճառագայթ եւ կամ ասուպ ,
Այն ինչ փայլած՝ մարի ընդ հուպ :

Ապա պարտ է որ խորհինք մենք՝
Թէ աշխարհիս մէկ մէկ հիւր ենք .
Երբ գիշերոյն յաջորդէ տիւ ,
Ո՛հ , մեր կեանքէն պակսի մի թիւ :

Ուստի ընենք բարի գործեր ,
Մըխիթարենք մանուկն ու ծեր ,
Սըրբենք արցունք , խնայենք քըրտանց ,
Աղքատին հետ բաժնենք մեր գանձ :

Ձէ՛ արժանի ապրելու այն
Որ իւր օրեր վատնէ ունայն ,
Ու որոճայ մըտքին մէջ նեղ՝
« Թո՛ղ ինձմէ վերջ լինի ջրհեղեղ . . . » :

Անցնել օրեր ըզգօն ու լաւ ,
Սըփռել իւր շուրջ բարիք անբաւ ,
Ու չըմբտած տակաւին մարդ
Անկողնոյն մէջ կակուղ ու հարթ ,
Ձեռներն ի կուրծ , աչերն յերկին ,
Հանգարտ խըղճիւ յանձնել հոգին
Բարեխընամ Հօրն աշխարհի . . .
Այս է անա որ կեանք կոչուի :

ԲՈՅՐԵՐ

Ժըպտուն գարուն կը բերէ մեզ
Ծաղկանց, բուսոց մի ըստուար դէզ,
Որք գըրեթէ մասամբ մեծաւ
Հաճոյք առթեն սըրտից անբաւ :

Ո՛հ, չի՞սիրեր աղջիկ մը Ժիր
Վարդն հոտաւէտ, վառ ու կարմիր .
Եւ չի՞ սիրեր տըղան տնոգոտ
Հեզ մանուշակն անուշահոտ :

Եղրեւանին անուշաբոյր
Կարծես սըրտին կուտայ հրապոյր .
Իսկ խորդենին արդէն քընքուշ
Կ'ըլլայ համեզ, աղուոր անուշ :

Ո՞վ չի սիրեր յամիկին հոտ
Կամ շահօքրամն որ խընկէ զօդ,
Փոքրիկ սըմբուլն որ հետ խուռնկին
Խառնելով բոյրն թըռի յերկին :

Անբիծ շուշան, նարգէս, յափուկ
Ունին հոտեր, ո՛հ, շատ փափուկ .
Իսկ գողար հիրիկն ու խընկենին
Ասոնցմէ շատ խիստ հոտ ունին :

Հովտաց շուշանն ու թըրընջխոտ
Ունին աղուոր անուշիկ հոտ .
Իսկ աղջկըտակն ու մարեմխոտ
Շատ անգամներ տեսնենք մեր մօտ :

Սամիթ, չաման, մեխակ, զոպան,
Մեր կերակրոց համ հոտ կուտան .
Կորզիւն, զուկին, անանուխ, գին
Բուրեն համակ անուշազին :

Դեղին առուոյտ, փոքրիկ հուսամ
Ի դարակ ձեր ունիք յուսամ .
Չըմոռնանք դեռ թէ մեր անթեմ
Կը լինի դեղ ցաւերու դէմ :

Ասոնցմէ զատ կան բիւր հոտեր
Որ մեր զարդուց մէջ խաղան դեր .
Անոյշ հոտեր արուեստական
Գործածողների արդէն շատ կան :

Կանաչի ձեռք մը փափկիկ, յոյր
Երբ լինի քաղցր անուշաբոյր,
Մարդ ալ կարծես կ'ըզձայ սըրտանց
Մօտեցընել զայն իւր չըրթանց :

Մեր վրայ կ'ազդեն անոյշ հոտեր .
Թէ տեսնենք զօք մեզ առընթեր
Անուշահոտ՝ ի դուրս, ի տան,
Աչերըն մեր դէպ յայն կ'երթան :

Բայց յորդորեմ ես միշտ ըզձեզ ,
Որ երբ զիպիք ծաղկանց պէսպէս ,
Կամ ի բլնէ էք ծաղկասէր ,
Քաղեցէք զայնս . չէ՛ չեմ ըսեր :

Բայց ամէն մէկ քաղցրաբոյր կին
Անցնել ծաղկի պէս լամբակին՝
Չէ մի լուրջ գործ խոհեմ մըտաց .
Որ չէ ծաղիկ՝ թողէք ի բաց . . . :

3 Փետրուար 94 .

ԲԱՊԵՐԸ

Քանի մը բաղեր , թըւով վեց կամ ութ ,
Շարուած են ձորին ջրոյն մէջ տըղմուտ ,
Ոմանք խայտաբղէտ , ոմանք ձիւնի պէս .
Լըւացուն վերջինքն , ու կը դիտեմ ես :

Ջրոյ կաթիլներ կը սահին արագ
Փետրոց վըրայէն փայլուն ու բարակ ,
Եւ դեղնագոյն ջուրն աղտեղի կեղտոտ
Ձի թողուր մի բիծ անոնց փետրին մօտ :

Ձիրենք պաշարող ջրոյն անգիտակ՝
Ցըցեն իրենց գլուխ փոքրիկ , ըսպիտակ .
Բախեն թեւօք ջուրն ի կերպ գոհունակ ,
Հիմայ են գունով բընաւին ճերմակ :

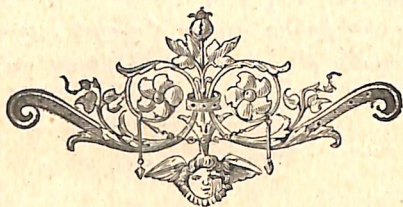
* * *

Յեխոտ ջրոյն պէս կան ծընողք քանի՛ . . .
Որոնց կեանքէն մարդ պըժգայ ու գանի ,
Եւ որոնք իրենց յոռի վարմունքով
Չար օրինակներ լինին զաւկաց քով :

Վերջինքն անգիտակ չըփուին ամէն օր
Նեխոտ ծընողաց , մօրըն կամ թէ հօր .
Այլ անոնց գործոց մէջ չեն խաղար դեր ,
Եւ ունին անբիծ ճակատ ու սըրտեր :

Բարեոյն մէջ կենան իբրեւ ամուր ժայռ ,
 Չարագոյն գործեր չեն լինիր մի քայռ
 Անոնց վըզին չուրջ . կը մընան պարապ
 Ու փայլին յաւէտ գերդ անբիծ կարապ :

7 Փետրուար 94 .

ԹԱՆԿԱՎՈՒՆ ԽՈՏԸ

Երկու աղախնայք , Մարիամ եւ Վարվառ ,
 Օգոստոսի մէջ տաք օր մը հրավառ ,
 Բարձած իրենց յուս մէկ մէկ մեծ զամբիւղ ,
 Յոգնած շընչառկառ քըրտանց մէջ ի լիւղ ,
 Բըռնած կ'երթային գիւղ տանող ճանքան :
 Թէպէտ եւ Մարիամ քայլեր լուռ անբան ,
 Այլ մերթ կանգ կ'առնուր ու կը տըրտընջար՝
 Կոչելով իւր բախտ զազան , զահիճ , չար :
 Իսկ ժրպտուն Վարվառ խօսէր ու խընդար ,
 Կարծես թէ իւր բեռն էր շատ զիւրաւոր .
 Ցատկէր ու վազէր , ընէր բիւր կատակ ,
 Չէր ըզգար կարծես արեւն այրող տաք :
 Երբ զայս կը տեսնէր ցաւկոտըն Մարիամ ,
 Կ'անուանէր զանի տըխմար , խենդ , անհամ .
 Ի՞նչպէս ալ , կ'ըսէր , ունիս սիրտ ուրախ ,
 Քու բեռըք անշուշտ չէ շատ ծանրը , ախ... :
 Քո բեռէն շատ ծանր , ո՛վ սըրտիս հատոր ,
 Կը պատասխանէր Վառվառ քըրտնաթոր .
 Բայց այնպէս մի խոտ հոն զըրած եմ ես
 Որ կը թըւի բեռս թըռչունի մը պէս : —
 Ա՛հ , ուստի՞ գըտար այդ թանկագին խոտ ,
 Ըսէ՛ չուտ , Վարվառ , կա՞յ տեղերըս մօտ .
 Ես ալ ժողովեմ այդ բոյսէն ազուոր ,
 Ըսէ՛ ինչ կոչեն անունըն անոր :
 Մարիամին ունկան մօտեցաւ Վարվառ
 Ու կըրկնեց հատիկ հատիկ , բառ առ բառ .
 Կուգե՞ս գիտնալ դու թէ ի՞նչ կոչուի ան...
 Համբերութի՛ւն... ա՛յս անունը կուտան :

13 Փետրուար 94 .

(Հետեւողութեամբ)

Ս. Ս Տ ՈՒ Ս. Ծ Ի Մ

Երբ լինի յուզուած մարդկային հոգին
Ի տես իրերու ուրախ , ցաւագին ,
Աղաղակ ուժղին , կ'ըսես , կ'արձակէ ,
Եւ կը հարցնես ինձ . « Բաղցրագոյնն ո՞րն է »

* * *

Երբ տաժանելի գէշ ախտերէ մին
Իրեն խաղալիկ կ'ընէ մեր մարմին ,
Մեր հոգիք հիւանդ զերդ լալագին բու
Կ'արձակեն ըստէս մի ցաւագին ո՛ւհ . . . :

Կը պատահի մեզ , ո՛հ , խիստ շատ անգամ
Որ ողջ կը թողունք մեր մի բարեկամ .
Այլ երբ քիչ մը վերջ գտն զուժեն իւր մահ ,
Մեր սիրտըն ժայթքէ մի դառնագոյն ա՛հ . . . :

Երբ երիտասարդ՝ ունինք բիւր յոյսեր ,
Այլ ցաւ կը քաղենք ոչ թէ անոյշ սէր .
Եւ երբ խոյս կուտայ մեզմէ բախտն ուրախ ,
Կ'արձակենք յայնժամ մի ըղձական ա՛խ . . . :

Երբ կ'ընդունինք մենք մի սիրուն նըւէր
Եւ կամ թէ տեսնենք սերտ բարեկամ մեր ,
Կը հըրճուի մեր սիրտ , լինի ուրախ , գոհ ,
Կ'արձակէ յայնժամ մի գոհունակ օ՛հ . . . :

Այլ երբ կատարուի մեր համայն ըզձեր ,
Որոց համար մենք ըստէս ենք լացեր . . .
Երբ սիրէ ըզմեզ սիրտ հաւատարիմ ,
Նայելով յերկին գոչենք . Աստուած իմ . . . :

Այս է ամենէն սրբոյ մօտիկ ձայն ,
Ամէն ականջի քաղցրիկ հընչէ այն ,
Եւ մարդուն համար ապիկար , անկայ
Ասկէ աւելի քաղցր աղաղակ կա՞յ . . . :

16 փետրուար 94 .

ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ՎԱՐԳ

Մանուկն

Ասա՛ տեսնեմ, Վարդ փրթթուն ,
Է՞ր կը ծըլէս ծաղկիս դուն .
Ի՞նչ է այս տեղ քո պաշտօն ,
Պատասխանէ , խնդրեմ , օ՛ն :

Վարդն

Հայր Արարչին գործն եմ ես ,
Կը զարգարեմ մի պարտէզ .
Մեղուին կուտամ իմ համ , բոյր ,
Երբ սա տայ ինձ իւր համբոյր :

Ինձմով կ'եփուի լաւ անուշ ,
Զիս զարդ կ'ընէ կոյս քընքուշ .
Եւ երբ լինիմ ձիւնի պէս ,
Հարսին ձեռաց շուքն եմ ես :

Իսկ երբ մի օր ես թօշնիմ ,
Սերմերս քաղէ , զեփիւնն իմ ,
Ու տանելով ցանէ հոն
Ուր փրթթեցաւ իմ կոկոն :

Կարգըն հիմայ քուկդ է արդ .
Ի՞նչ է պաշտօնդ իբրեւ մարդ ,
Ըսէ՛ , մանուկ պիտիտիկ ,
Եւ ես կ'ընեմ քեզ մըտիկ :

Մանուկն

Մայրքս կ'ըսէ . Մանուկ ես ,
Պէտք է խաղաս ու կայտառս .
Բայց կ'ըսէ ինձ . Երբ մեծնաս ,
Պէտք է մի լաւ անձ ըլլաս :

Կը պատուիրէ նա ինձ միշտ ,
Մի՛ պատճառեր այլոց վիշտ .
Եղիւ բարի , պարկեշտ , լուրջ ,
Յարգանք տեսնես դու քո շուրջ :

Կ'ըսէ նա ինձ ամէն օր .
Գըթա՛ հիքին ալեւոր ,
Յօժար սըրաիւ տուր ջուր , հաց ,
Որ օրհնէ քեզ Տէր Աստուած :

Ապրէ , կ'ըսէ , անբասիր
Եւ օգնութեան շուտ հասիր .
Սիրէ՛ ընկերդ անձիդ պէս ,
Յայնժամ ըզքեղ կ'օրհնեմ ես :

22 Փետրուար 94 .

ՄԱԿԸՆԹԱՅՈՒԹԻՒՆ

Ծովըն է հանդարտ եւ ջրերն յըստակ,
Հեշտիւ նըշմարուի նորա ջինջ յատակ,
Փոքրիկ ձըկներու խըմբակ մի ըստուար
Սուրայ դէպ ի վեր եւ կամ դէպ ի վար:

Կապոյտ երկընքէն արեւըն զըւարթ
Տեղայ ծովուն վրայ շողեր բարդ ի բարդ,
Եւ աւազապատ անսահմանըն ծով
Գոգ շըրջապատուած է ոսկեայ գըծով:

Յանկարծ մըթագնի երկին կապուտակ,
Երեսըն ծածկեն սեւ ամպոյ կուտակ,
Ծովն ալ զարմացած անոր կը նայի
Ու գոռայ մոլնչէ կարծես առ ահի:

Հիմայ ջրերն են դեղին ու պըղտոր,
Չի տեսնուիր իսկ չիւղի մը կըտոր,
Գազան ալիքներն ամէն ինչ լափեն,
Ջուրն է բարձրացած շատ վեր ծովափէն:

* * *

Մակընթացութեան պէս ցաւ ու պատրանք
Քայքայեն փըշրեն մեր սիրտերն ու կեանք.
Աշխարհիս մէջ լոկ այն է բարեբաստ
Որ փոթորկին մէջ կը գըտնէ մի լաստ:

ԵՐԱԶ ՊԱՆԴԵՍԻՆ

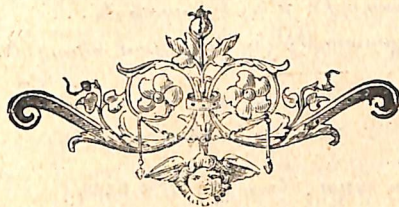
Գիշեր է. կապոյտ երկընքին վըրան
Անհամար աստեղց բոյլեր պըլպըլան,
Եւ արծաթ լուսնոյն ջինջ շողերուն տակ
Կը փայլի երկիր ձիւնով ըսպիտակ:
Վերջին գիշերն է մեծ բարկեղանին,
Աղմուկն ու ժըխոր փողոցներ տանին.
Հակառակ ձիւնին եւ սաստիկ ցըրտոյն
(Որ մարդոց համար է մի ազդու թոյն,) Կանայք
Նուազարան առած ընկեր են փողոց:
Հոս առնօնիք մ'է որ ձայնով խըռպոտ
Կը գոռայ, ճըչէ մի փոքրիկ տան մօտ.
Հոն մի շանքեղնա՝ որ նուագէ մի պար,
Անդ ձայն մ'որ գոռայ. «Հոս եկուր, ախպար...»
Որոյ պատտախան՝ արձագանգ կուտայ
Մի կոկորդալի ու շատ սուր քան քան:
Կարծես ամենէն խոնարհ անշուք տուն
Երեւոյթ մ'առած է ուրախ ժըպտուն.
Պատուհաններէն դուրս լոյսեր ցայտեն,
Եւ հուր կը ժայթքեն ամենուն այտէն.
Հոն զըւարթ դինւոյն այլ եւ այլ տեսակ
Դեղին այտերուն տայ գոյն կարմրորակ:

* * *

Խանի մի անկիւն , խըցկի մը մէջ մութ ,
 Պառկած են այրեր թըռով վեց կամ ութ .
 Հոն է մեր Արթօն խոնջ ու քրտնաթոր ,
 (Զի շատ աշխատած տըքնած է այն օր .)
 Դուրսը գոռացող աղմուկին անդէտ՝
 Նընջէ անխըռով իւր ընկերաց հետ :
 Կըռնակի վըրայ պառկած է Արթոյ ,
 Եւ մի ճառագայթ ջինջ պայծառ լուսնոյ
 Կը լուսաւորէ իւր իրանն հովիւ .
 Ծալլած սըրտին վրայ է ձեռներն երկու ,
 Բարձր ու լայն ճակատն է խաղաղ հանդարտ .
 Այլ իւր կիսախուփ աչերն անթարթ
 Կարծես կը ժըպտին էակի մ'անտես :
 Մերթ գողան ձեռներն ծերունոյ մը պէս .
 Ո՛հ , անշուշտ Արթօ տեսնէ մի անուրջ .
 Բայց ո՞վ են արդեօք եղողներն իւր շուրջ . . .
 Իրեն պէս առոյգ եղբայրներ մեծկակ
 Որ ուսը դընեն ծանրագոյն մի հակ ,
 Թէ ըստահակներ կատակաբան , ժիտ ,
 Որ հարցնեն . « Արթօ՛ , ի՞նչ տանիս , օժիտ : »
 Ո՛հ . երազըն իւր ոսկեղէն , թըռչաւուն ,
 Փոխադրած արդէն իւր հայրենի տուն՝
 Հոն տեսնէ իւր պապ ճերմակ մօրուքով ,
 Համրիչ ի ձեռին նըստած մօրը քով .
 Իսկ մի քայլ անդին կայ իւր հօրը գիրկ
 Մանչուկ մը կայտառ , կարմրերես ու գիրգ .
 Քըչիկ մ'ալ հեռու իւր հարողն կանգուն
 Կ'օրօրէ կըրտսերն որ վաղ կայ ի քուն :
 Ընտանի բաներ տեսնէ նա անդուլ ,
 Հոն սենեկին մօտ են իւր այծն եւ ուլ .

Կը տեսնէ կովերն , գառներն պարարտ ,
 Զոր քերած է վաղ բարերարըն Մարտ :
 Ճիչ մը կը լըսուի այդ մայիւն մը չէ ,
 Մանկիկն է քնացող զերդ տատրակ մընչէ .
 Որբանէն խըլէ մայրն այդ ոսկեայ գունդ
 Ու տայ Արթօին , ոյր սիրտն երնէ թունդ ,
 Այսչափ զեղեցիկ չէ եղած իւր կին ,
 Կ'ուռի իւր լանջ , սիրտ տըրուիէ ուժգին ,
 Աչերն արտասուօք ու սիրտ ի թընդոջ՝
 Կ'երկարէ թեւերն զաւկին ու կընոջ ,
 Որ անոնց ճակտին մէկ մէկ համբոյր տայ
 Ու գըրկէ իւր կից ընկերն որ խորդա՛յ :

16 Մարտ 94.

ԳԼՈՐՈՒՆ ԻՍԱՐԸ

Երկու պատանիք, Օննիկ ու Մաքսուտ,
Հագիւ բոլորած գարուն տաճն եւ ութ,
Անցընելէ վերջ քըննութիւն յաջող՝
Առին վերջապէս թուղթ մ'ոսկեզօծ ճոխ.
Ու սէգ յաղթական տուն դարձան մի օր՝
Լըսելով խօսքեր բիւր շքնորհաւոր:
Դեռարոյս արդայք գովեստիւք հրպարտ՝
Կարծէին զիրենք արդէն մի մեծ մարդ.
Երկուքը մէկէն կ'ըսէին. Փարգա՛ստ
Որ ընենք մի գործ խոնարհ ու նըւաստ...
Օննիկ, կ'ըսէր մին, չըլլայ՝ որ մի օր
Բաղձաս դու լինել մի արուեստաւոր.
Արուեստաւորին ի՞նչ է ապագան...
Ո՛հ, աղքատութիւն վաղ կամ անագան:

* *

Ղազարոս աղա, հայրիկն Օննիկին,
Օր մ'ըսաւ մէկ կողմ կանչելով իւր կին.
Շագի՛կ, ծերացայ ու ալ առջի պէս
Հունա հուսա չեմ կըրնար վազել ես.
Տըզաս քովս կ'առնեմ, կ'ըլլայ օգնական,
Հինգ դուրուշ կուտամ ես շաքարեղան.
Ճանրմ պիտի զիտ մ'ըլլայ թեւը տե՛...
Կ'ուզէ՛նէ պահէ, կ'ուզէ՛նէ նետէ:

Օննիկին մայրը, կընիկ իմաստուն,
Ըսաւ ամուսնոյն. «Ի՛նչոր կ'ուզես տուն
Նէ անանկ ըրէ, պարպանա՛ն Ղազար.
Հինգնոցն առնէ տե՛, ծառք պագնէ հազար»:
Ղազարոս աղա էր երկաթագործ,
Իւր արուեստին մէջ ճարտար, հմուտ, փորձ.
Հետեւեալ օրն իսկ տոպրակըն յանութ՝
Տըզուն հետ մէկտեղ զընաց իւր խանութ.
Այն որ օր մ'առաջ Հիւկոն ընէր գոց՝
Թողուց իւր զըրքերն ու առաւ... փըքոց:
Օննիկ արդայ մ'էր ուժեղ, կորովի,
Թէպէտ վիճակէն գո՛հ չէր յիւաւի,
Բայց տակաւ տակաւ վարժեցաւ անոր
Ու օժանդակեց իւր ծերունի հօր.
Եւ երբ սահեցան վեց կամ ութ տարի,
Օննիկ պատանին վարպետ մ'էր բարի,
Իւր լաւ արուեստով կը խաղար մեծ դեր
Ու հրամանին տակ ունէր բանուորներ:
Ճարտարութիւն իւր ցըպով մոզական՝
Օննիկին եղած էր մեծ օգնական,
Ու փոխան հընուկ կըրպակին իւր հօր
Հիմայ կը կանգնէր չէնք մը փառաւոր:
Ա՛լ Ղազար աղա տունը կը նըստէր,
Գործարանին պեան ա՛լ լոկ Օննիկն էր,
Որ երբ քըրտնաթոր կը դառնար իւր տուն,
Բոլորէին զինք զաւակունք ժըպտուն:

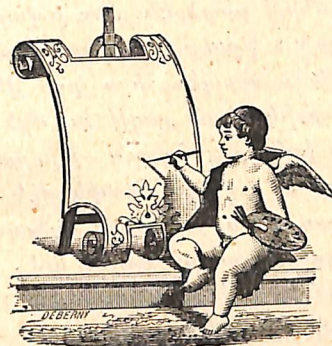
* *

Իսկ Մաքսուտ մընաց չորս ամիս ի տան,
Չէր ժըպտեր իրեն բախտըն անպիտան.

Ամէն դուռ դարկաւ, զործ չըկայ ըսին,
 Ի զո՛ւր աղաչեց պաղատանօք սին .
 Եւ որովհետեւ ունէր շատ լաւ գիր,
 Վաճառականի մ'եղաւ գըրագիր .
 Բայց նա մարդ ժըլատ, անկիրթ ու կոպիտ,
 Բարկանալուն պէս պօռար . «Չարիտի կի՛թ»
 Զըզուած այդ գործէն՝ պատճառով մը սուտ
 Թողուց իւր պաշտօնն ու փախաւ Մաքսուտ :
 Ի զո՛ւր անոր մայրն բարի, որդեսէր
 Միշտ համոզելով «Որդեակ իմ, կ'ըսէր,
 Այսպէս ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագադ,
 Մե՞ղք չէ երբ մի օր ըլլաս դու աղքատ .
 Թո՛ղ հրպարտութիւնդ, սովրէ մի արհեստ,
 Մի՛ ըլլար, զաւակս, ամբարտաւան, հետտ .
 Եկու քեզ դըննեք գերձակի մը քով,
 Շուտ կը սովորիս զայն դու քո լաւ խելքով .
 Արուեստ ունեցող չի մնար անօթի,
 Ի՞նչ կայ խըպնելու, ի՞նչ կայ տմօթի»
 Մըտիկ ընելով ուշիւ տղան յամառ՝
 Պատասխանէր մօրն . «Անցնի այս ամառ,
 Յետոյ կը շինեմ տափատ ու կօշիկ . . .»
 Ու կը ծիծաղէր մեր պարոնըն շիփ :
 Ինչպէս որ մի քար գընտաձեւ, կըլոր
 Գրեթէ անդադար կայ միշտ ի գըլոր,
 Եւ կամ թէ որպէս յաղթաճուր հեղեղ
 Քըչէ սին տերեւն անդուլ տեղէ տեղ,
 Նոյնպէս եւ Մաքսուտ վաղեց հոս ու հոն,
 Եւ հազիւ գըտած մի բարւոք պաշտօն՝
 Յոյց տար պետերուն այնպէս դէմք գոռոզ,
 Որ քիչ վերջ ըսին, «Ա՛լ գործ չունիս հոս» :

Երկար տարիներ խեղճն անգործ մընաց,
 Մըսխեց հօրն ինչքեր, խըլեց մօրն հաց,
 Հէք այրւոյն սըրտին եղաւ մի սուր փուշ .
 Եւ երբ նա զըղջաց, ատենն էր շա՛տ ուշ . . .

27 Մարտ 94.

ԿԱՂԱՄԱԽԻՆ ՎԻՇՏՔ

Մի անտառակի մէջ ժամանակաւ
Կ'աճէին ծառեր մեծ մեծ հասակաւ .
Բայց ինչպէս եղաւ, չեմ գիտեր, մի օր
(Մի օր չարաշուք, օր մի ահաւոր,)՝
Մեր Կաղամախին տեսաւ հաստարմատ
Որ բուսած էր քովն Վարդ մ'հաղիւ վեց մատ .
Բայց Կաղամախին չըրաւ բընաւ հոգ՝
Թէ գեղեցիկութեամբ փայլէր նա միշտ լոկ .
Ու նայելով մերթ բարձրէն դէպ ի վար՝
«Ո՛վ զարմանք,» կ'ըսէր, «այս ալ չ'երկըննար»
Անցան տարիներ այսպէս հինգ կամ վեց,
Ծառերն փոքրիկ եղան յաղթ ու մեծ .
Իսկ Վարդըն խոնարհ, ճըկուն, թիւրաթեք
Չըմեծցաւ բընաւ ո՛չ իսկ մատիկ մէկ .
Իսկ երբ հասաւ շոյտ գարունըն աշխոյժ,
Փոքրիկ Վարդենին առաւ կորով ոյժ .
Տըւաւ ծաղիկներ ա՛յնքան հոտաւէտ՝
Որ կըրնար մըրցիլ ամէն բոյրի հետ .
Կին, աղջիկ, մանուկ ու երիտասարդ
Քաղէին անկէ ի չուք եւ ի զարդ .
Ու երբ իրիկունան զոյգեր գային հոն,
Դառնային ի լանջա ունկով կոկոն .
Ծաղկասէր մեղուն երբ փոյթ հեւ ի հեւ
Վազելով բըզզար Վարդենույն վերեւ,
Չէր գըրաներ ծաղիկ որ տայ իւր համբոյր,
Եւ պագնէր խանդիւ տերեւներն անբոյր .

Երբ զայս կը տեսնէր Կաղամախին սէգ,
Իւր դրացիներուն կը հարցնէր . «Ըսէ՛ք,
Ո՛հ, ի՞նչ ունի այս կարճ, տըգեղ գաճաճ՝
Որ ամէնքն անկէ կը մընան գոհ, հաճ .
Է՞ր կոյսըն այնու կը չինէ նարօտ,
Ու պըլպուլն անոր կը զգայ միշտ կարօտ»
Այսպէս կը ճառէր Կաղամախին յաղթ
Ձինքը կը կըրծէր նախանձու չար ախտ .
Երջանիկ օրերն փոխուէին ի սուգ,
«Կեցի՛ր,» կը գոռար, «կը տեսնես, թըզո՛ւկ»
Եւ երբ նա այսպէս բորբոքած մի օր,
Կից թըմբին մեղմով կը հըծծէր անոր .
«Բայց, բարեկամ, է՞ր բարկանաս ալդքան
Ու խեղճին գըլխուն տեղաս անէծք, գան,
Ջըղերո՛ւդ զըպաւ անոր լաւ համբաւ
Օ՛, ինչ որ ըսիր, ա՛լ համարէ բաւ .
«Բայց ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսես, զըրացի՛,
Ես բնաւ պատիւ չեմ համարեր ինծի,»
Կ'ըսէր հըսկայ ծառն, աչերն կիսախուփ,
«Որ մէկ մատնաչափ բարձրութեամբ մի թուփ
Ընդունի դիմացս պատիւ ու յարգանք .
Ասկէ աւելի կա՞յ մեծ անարգանք՝
Որ ես իմ աղուոր նոճի հասակով
Ձերօ համարուիմ այդ թըզուկին քով» —
«Բայց, պատասխանեց, թըմբին, սիրելի՛ս,
Դու հասակէդ զատ ոչ այլ ինչ ունիս . . .
Իրա՛ւ նա թէպէտ է կարճ ու պըզտիկ,
Բայց բոյրովն անոյշ է սըրախ՝ մօտիկ .

Ա Յ Յ Մ Ը

Գործի մը համար, եւ յոյժ կարեւոր,
Մի բարեկամի դացի օր մի ես,
Ու տեսայ անոր տունըն շատ ազուր
Ձեռագործներ նուրբ, սիրունիկ, պէսպէս:

Բարեկամս չունէր բայց տակաւին կին,
Ոչ ալ տանը մէջ մայր կամ քոյր անձնուէր.
Անշուշտ ծանօթներ, մատամբ նըրբագին,
Բանելով զանոնք իրեն էին տուեր:

Եւ արդարեւ ես աչօք ուշագիր
Երբ զիտեցի հոն գըտնըւող զարդեր,
Ըսի իմ անձիս՝ աղջիկ, օհ, զարթիր,
Հոս կանանց մատերն են որ խաղան դեր:

Դէմս պատին վըրայ ճերմակ կախուած կար
Մի Բօռք-ժողովն աչ ճոխ ու ասեղնագործ,
Որոյ վրայ բանուած զոյգ գըրեր երկար
Կ'ըսէին. «Երեսուն ունի մատներ փորձ»:

Պատահաններուն կարծեմ ճիշդ մէջտեղ
Կար խնրվայե վիս-քօշ մը գողտրիկ.
Անշուշտ մի աղջիկ, համակ չնորհ ու գեղ,
Յօրինած էր զայն մատամբ ճարտարիկ:

Գետինըն թաւշեայ տըրի մէջ ազուր
Կային կաղամարք զոյգ ոսկեգօծեալ,
Այնչափ մաքրափայլ, այնչափ պայծառ նոր,
Որ չէր գործածուած կարծես վայրկեան մ'ալ:

Սեղանին վըրայ կար փոքրիկ մի փքոց,
Գործըւած կարծեմ կապոյտ բըշխշե.

Թէպէտ չէր տար օգ, ոչ ալ վառէր բոց,
Բայց մէջի պատկերն կ'ըսէր. «Զիս յիշէ»:

Երբ ոք բանալու ըլլար այն փքոց,
Պիտի տեսնէր հոն տատրակ մը ճերմակ,
Որ բըռնած էր իւր կրտսեցին մէջ գոց
Մի խոշոր ու լաւ կընքըւած նամակ:

Ուրիշ տեղ մ'ալ կար մի ծաղկեայ կողով,
Ուր զոյգ թըռչուններ փոքր ու գեռատի
Թառած մի ճիւղի վըրայ քով առ քով
Նըստէին միմեանց մօտիկ քիթ քըթի:

Դիտեցի երկա՛ր այն մունջ նըւէրներ,
Ոյց մէջ կարգայիր լոկ մի նըպատակ,
Թէ այդ բարեկամ զիրենք միշտ սիրէր
Ու չարհամարհէր իրենց սիրտըն տաք:

Եւ երբ կը խորհիմ թէ կան աղջկունք փորձ,
Որք մուրալով իսկ սիրոյ մի պատահ՝
Կ'եննեն կը շինեն նուրբ նուրբ ձեռագործ,
Փըքոց զարդարուն կամ թըռչունն ու թառ:

Վա՛խ վա՛խ որ, կ'ըսեմ, չունիք սիրտ հըզօր
Ու պարապ տեղ դուք կ'ընէք փո՛ւճ բաներ...
Ու տեսնելով չուրջս զանոնք ամէն օր՝
Ցաւելով կըրկնեմ մըտքէս. Ապուշներ...:

14 Ապրիլ 94.

ԻՄ ՍԷՐԸ

Իմ սէրս բընաւ չէր բուռն , Եւզին ,
Այլ զերդ աղբիւր մը մեղմագին
Որ կը սահի մէջէն հովտին ,
Ուր ծաղիկներ հոյլ հոյլ փըթթին :

Սիրտըս չէ նման եղէգին այն
Որ ցընցըւի հովէ մ'ունայն ,
Այլ զերդ կազնին է հաստատուն . . .
Մի' , Եւզին , մի' ծիծաղիր զուն :

Ինչ որ ըզգաց սըրտիկըս հէք՝
Չըխօսեցայ զայն քեզ երբեք .
Անոր համար ըսիր մըտքէդ՝
Այս մարդն ալ է սիրոյ անգէտ :

Դու նըմանիս այն թըռչնեկին
Որ կ'երգէ միշտ զըւարթագին .
Քեզ կը սիրէ , ո՛հ , ամէն անձ . . .
Դու կը հըրճուիս ես զգամ նախա՛նձ :

Հիմայ որպէս թիթեռն անմիտ
Մի սատանի դըրիր դու միտ .
Չեմ զարմանար , քեզ պէս մի հուր
Կը յարի միշտ կենաց յահուր :

Գիտեմ այնպէս մի սէր խընդրես
Որ հոսի ցանդ հեղեղի պէս ,
Բոց մը ըլլայ կիզիչ , այրող ,
Որ տաքցընէ ըզքեզ , սի՛ն հող :

Երթաւ բարեա՛ւ . . . մեծ է աշխարհ ,
Քեզ նըմանեաց հանդիպինք յար .
Մաղթեմ որ քո սիրելիդ նոր
Չըխարէ զքեզ վաղ կամ միւս օր . . .
23 Ապրիլ 94 .

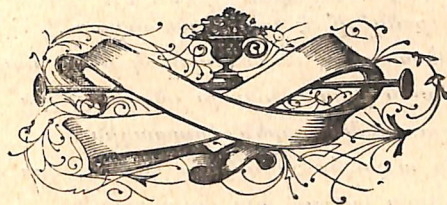
ԶԲՕՍԱՆԻՔ ԳԻՉԻ

Ժիր աղջիկ , ահա գարունն եկաւ ,
Եւ նոր ոյժ կ'առնու մեր մարմինն կաւ .
Այլ եւրս ձըմրան պաղ սառուցիկ հով
Ձի պակուցաներ ըզմեզ ցուրտ ահով :
Կապոյտ է երկին , կանաչ են դաշտեր ,
Ձըմրուխտ է ցաներ երկրի վըրայ Տէր .
Այս այն եղանակն է , սիրուն աղջիկ ,
Որ սիրքն ու թիթեռ վարդին տան պաչիկ .
Այս այն եղանակն՝ որ քեզ պէս կոյսեր
Բաղձան երազել լոկ անուշիկ սէր .
Այս այն եղանակն՝ յորում սիրտ մատաղ .
Կը բաղձայ ունկամբ լըսել սիրոյ տաղ .
Եւ ի՞նչ է արդէն երգն թըռչնեկին . . .
Սիրոյ մի օրհնէնք որ թըռի յերկին :

Ես ալ նըման քեզ , ո՛ր աղջիկ պայծառ ,
Կը սիրեմ թըռչուն , մարդ , ծաղիկ ու ծառ ,
Ձի երբ կը հասնի սեւազգեած գիշեր ,
Մըտքիս մէջ զարթնուն անհամար յուշեր .
Եւ երբ իմ քուրիկս , մայրիկս անուշիկ
Քընանան խաղաղ ու մըշիկ մըշիկ ,
Ես անկողնոյս մէջ ծընրաղիր ու ձիգ՝
Կը յուզեմ ինքնին խորհուրդ ու կարծիք :
Գիշերս է հանդարտ , լըռիկ ու անձայն ,
Լոկ երգ մը լըսեմ , ճըլուըլուն մ'է այն .

Աչերըս յառած դէպ անամպ երկին՝
Ականջ կը դընեմ այդ քաղցրիկ երգին .
Ճի՛ւ ճի՛ւ ճի՛ւ ճի՛ւ ճու՛ի՛ կ'երգէ մի թըռչուն ,
Անոր պատասխան տայ ձայն մի հընչուն .
Բաղձամ այդ լեզուին լինելու գիտակ ,
Անշուշտ մըրմընջեն խօսքեր վառ ու տաք .
Ո՛ր գիտէ , թերեւս գողտրիկ թըռչուն մ'էդ
Իւր քաղցրիկ ձայնով թովէր արուն սէգ ,
Եւ կամ թէ կանգնած իւր բոյնին յեզեր՝
Փոքրիկ ձագերուն օրերդ մը կ'ըսէր :
Աղջիկ , հաւատա՛ որ նոյն ժամուն ես
Բաղձացի լինել մանուկ փոքրիկ հեզ ,
Որ քընանայի ժըպտուն ու հանդարտ
Համբոյցներուն տակ մօրըս մանկամարդ :

3 Մայիս 94.

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՀԱՄԱՐԵ

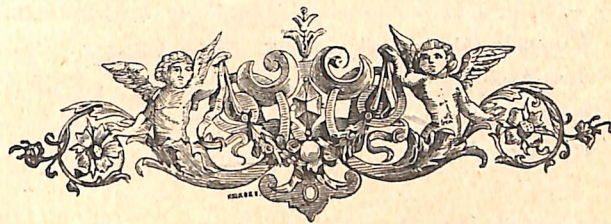

Մեր թանն համով չէ , կ'ըսէր Ասատուր ,
 Ա՛ռ իմ բաժինս , մայր , եւ ուրիշին տուր ,
 Զ'արժեք պարապ տեղն որ շարժեմ գրգռել . . . :—
 Հիմայ չեմ կըրնար եփել ուրիշ մ'ալ ,
 Բայց երեկոյին մի լաւ համով թան
 Կը գընես պատրաստ ի սեղանատան ,
 Պատասխանեց , մայրն , իւր տըհաճ զաւկին :
 Ասատուր տղայ մ'էր յաղթ ու զուարթագին
 Նախաճաշէն վերջ մայրն յըզեց զայն արտ ,
 Հոն հերկեց անդուլ երկիրըն անհարթ
 Եւ աշխատեցաւ մինչ արեւամուտ .
 Եւ երբ տուն դարձաւ , գըրեթէ էր մութ .
 Սեղանին վըրայ լայն ու բոլորչի
 Թանըն կ'արձակէր բոյր ու գոլորչի :
 Բայց ըսքանչելի՛ է այս թան-ապուր ,
 Գոչէր Ասատուր , մայր , պընակ մ'ալ տուր :
 Բարի մայրն լեցուց պնակն անոր կըրկին
 Ու տալու ատեն՝ յարեց ժըպտագին .
 Այս այն ապուրն է , սիրուն տղաս , զոր դուն
 Գըտար շատ անհամ այս առաւօտուն .
 Ես չաւելցուցի հոն ոչ մի համեմ ,
 Բայց զի ջանացիր դու արեւուն դէմ ,
 Թափեցիր քըրտինք , աշխատեցար լաւ ,

Անոր համար քեզ թանն համով եկաւ :
 Արդ աշխարհիս մէջ գիտցիր որ , տըղաս ,
 Միշտ լաւ ախորժակ պիտի ունենաս ,
 Երբ նըստելու տեղ գոհ սըրտով ժըպտուն
 Լաւագոյն գործով յար ըզբաղիս դուն :

9 Մայիս 94 .

(Հետեւողութեամբ)

ԶՈՒՍՐԹ Ս.ՂԶԻԿԸ

Անունս Արփինէ աղջիկ մ'եմ խընդուն ,
Շատ քիչ կը տըրտմի իմ դէմքըս փըթթուն ,
Գոհ ու երջանիկ կը խընդամ ես միշտ ,
Չունիմ ոչ մի ցաւ , թիթեռնիկ մը ճիշդ :

Ծանօթներս կ'ըսեն . « Աղջիկ , երանի՜
Որ սըրտիկըն քո դեռ մի ցաւ չունի .
Նըմանիս » կ'ըսեն , « Թըռչնեկին ազուոր
Որ կը գեղգեղէ անդուշ ամէն օր » :

Մայրըս Կաղանդին տըւաւ մի պուպրիկ ,
Կը շինեմ անոր հանգերձներ փոքրիկ ,
Կը յորդորեմ զայն որ խելօք կենայ ,
Որպէս զի շաքար տայ Աստուած սրսկայ :

Ճերմակ մի այծիկ ես ունիմ ընկեր ,
Շատ անգամ ձեռքս կուտամ ջուր ու կեր ,
Անոր հետ վաղենք ըստէպ լեռ շխտակ ,
Ու տայ ինձ իւր կաթն համեղ ու դեռ տաք :

Շընիկըս մանրիկ ձեռներըս լիզէ ,
Ինձ թըւի թէ բան մի ըսել կ'ուզէ .
Ձի երբ կը պոռամ , չեմ ուզեր զքեզ , ո՛չ ,
Ականջներն կախած չի շարժեր իւր պոչ :

Բայց քոյրըս երեց կ'ըսէ . « Երբ ըլլաս ,
Փոքրիկ Արփինէս , մի օր չափահաս ,
Գըգուիչ բիւր խօսքեր չըպիտի լրսես
Ինչպէս որ այժմիկ կը չըռայլեն քեզ :

Անոնք որ ըզքեզ տեսնելով պըզտիկ՝
Կուգային քովիկդ , ընելու տիտիկ ,
Երբ տեսնեն մեծցած՝ ըզգոյշ , վարանոտ
Չըպիտի նըստին քու քովըդ կամ մօտ » :

Երբ լրսեմ այսպէս , սիրտըս կը ցաւի ,
Արցունքներ կուգան աչացս մէջ ծաւի .
Բայց կը ափովուիմ շուտ , երբ շընիկս ու այծ
Ժիր ոստումներով ինձ կուտան մի այց :

Աստուած իմ , խընդրեմ ու պաղատիմ քեզ ,
Թոյլ ինձ որ յերկա՛ր մանուկ մընամ ես .
Սիրեմ իմ պուպրիկ , վազեմ հովիտ , ձոր ,
Ու շատ ուշ ըլլամ աղջիկ մը խընձոր . . . :

15 Մայիս 94.

Ա. Փ Ս ՈՒ Ս . . .

Սըրտի մի անմեղ սիրով բովանդակ
Սիրեցի ըզքեզ , ո՛ր աղջիկ չըքնաղ .
Այլ զիս խաբեցին ակնարկներդ տաք ,
Սատա՛ն մ'ես եղեր , չըզիտէի , վա՛խ . . . :

Անքիծ մի սըրտի խանդովըն բոլոր
Փարեցայ ըզքեւ զերդ ճապուկ բաղեղ .
Այլ քու հոգւոյդ մէջ խաւար ու մոլոր
Կը հոսի եղեր կըրից ժանտ հեղեղ :

Անուրջներուս մէջ կենդանի ու վառ
Կը յարգէի զքեզ սըրբունհի մը զերդ ,
Եւ արբչիւ քեզմով գո՛հ ու խանդավառ՝
Չըտեսնէի բնաւ թէ վաճառես սէրդ :

Հիմայ որ ճանչեմ ըզքեզ , գըճուճ կին ,
Քո ըղձեր յոռի , սիրտըդ փոքրոգի ,
Ըզքեզ սիրելուս զըղջայ իմ հոգին ,
Ու սիրտս ալ անհուն կերպով մորմոքի . . . :

20 Մայիս 94 .

ԳՈՐՏ ԵՒ ՄՈՒԿ

Կըսիւ հանէին ըստէպ Գորտն ու Մուկ՝
Յարուցանելով ժըխոր եւ աղմուկ .
Պէտք է որ , կ'ըսէր Գորտ երկակենցաղ ,
Իմըս ըլլայ այս տեղերըս ծանծաղ :
Ո՛չ , պատասխանէր Մուկըն բարկացած ,
Իմըս է անոնք , կենդանի դու ցած :
Գորտըն սըրտմըտէր ու կըտրելով հուր՝
Անկարելի է , ես քեզ չեմ թողուր
Այս տեղերըն լաւ , անարգ կենդանի ,
Գոռար կըրկըռար , կըրո՛ղն քեզ տանի :
Այս նախատանաց ա՛լ Մուկն անհամբեր՝
Կը ցատկէ Գորտին դէպ երեսն ի վեր :
Մինչ այսպէս յիմար Մըկնիկըն ու Գորտ
Կըռուէին կատղած կոկորդ առ կոկորդ ,
Յաղթանդամ ուրուր մի կ'անցնէր անտի .
Տեսաւ այս երկու ոսոխներն անտի ,
Խոյացաւ ի վայր , բըռնեց ծոծրակէն
Մըկան ու Գորտին , լ'երկուքն ալ մէկէն
Տանելով իւր բոյն , լըռիկ ու անփոյթ ,
Կատարեց համեղ մի լաւ հացկերոյթ :

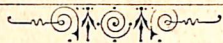
*
*

Արդ չըլլայ որ դու , ո՛վ մանուկ տըհաս ,
Երբ մեծնաս մի օր , կըռուարար ըլլաս .
Դու լեր ուղղամ' ո՛ւ , աննենգ , անաչառ ,
Որ չնեղեն ըզքեզ նախանձոտն ու չար :

28 Մայիս 94 .

(Հետեւողութեամբ)

ՔՈՒՆԸ

Անունդէն վերջ անմիջապէս
Քուն բարերար պիտոյ է մեզ .
Նա է որ տայ մեր մարմնոյն կար ,
Քունն է իրօք շատ օգտակար :

Երբ կ'աշխատինք մենք օրն ի բուն ,
Փակին աչք մեր ի քաղցրիկ քուն .
Քանի՜ քաղցր է՝ երբ յօգնողին
Տաս կակուղիկ մի անկողին :

Երբ կը լինինք մենք մանաւանդ
Ծեր , տառապեալ եւ կամ հիւանդ ,
Քունըն յայնժամ կը լինի մեր
Բարեկամ սերտ ու անձնըւէր :

Քանի՜ քաղցր է , ո՛հ , երբ հանին
Կանգնի մօտիկ փոքր որդանին ,
Կամ երբ մայրիկն յոտին կանգուն՝
Դիտէ ժըպտուն իւր մանկան քուն :

Քընոյ ընկերք են անբաժան
Արտքի ցընորք , երազն աժան .
Բա՛ւ թէ փակես աչեւդ ի նինջ ,
Կը տանի գքեզ մի աշխարհ ջինջ :

Երբ կ'ունենանք մի ցաւ կամ սուգ ,
Մերթ կը հեղունք աղի արտառք ,
Եւ այն ատեն կենսատու քունն
Է մի բարիք խոնջ աչերուն :

Քանի՜ դառն է քունըն անոր
Որ չի կըրեր խիղճ մի անդորր .
Անոր համար քունն է տանջանք ,
Այգըն ծագի , ա՛յս նորա ջանք :

Իսկ հակառակն , երբ մի լաւ ոք
Չէ գործած ինչ պատճառող հոգ ,
Կը քընանայ խորունկ մուշ մուշ
Թէ բարձին մէջ ըլլայ իսկ փուշ :

3 Յունիս 94 .

ԻՄ ԵՐԱՋՆ

Մարմինըս խոնջեալ հանգչած էր այն ինչ ,
Որորեց զիս փոյթ երազ մ'աղուոր ջինջ .
Թողած էի ես աշխարհս այս ունայն
Ու կը թեւէի միջոցին մէջ լայն :

Տեղւոյն առաստաղն էր չըղարչէ նուրբ ,
Շուրջըս տեսնէի զըւարթուններ սուրբ .
Ամէն ինչ էր լոյս , ցոլում , ժըպիտ , փայլ ,
Կը դիտէի շուրջս յուզեալ ու այլայլ :

Պէսպէս ծաղիկներ գողտր ու հոտաւէտ
Խաղային գետոյն ալիքներուն հետ .
Զըմրուխտէ կընճիթ ունէր ժիր մեղուն ,
Արծաթ կը ծորէր աղբերակ բըղխուն :

Զըկային անդ բնաւ պալատ ու խըրճիթ ,
Այլ տաղաւարնիր մաքուր ու վըճիտ ,
Որոնց յատակ լայն գերդ մի փափուկ քուղ
Ծածկէր դալարեաց կապերտ մը կակուղ :

Իսկ տաղաւարաց ձեղունն ու գագաթ
Պըճնէին ծաղկունք ըսպիտակ գերդ կաթ ,
Եւ անտի պըլպուլ , թըռչնեկիկըն գանձ ,
« Ուլսաննայ » կ'երգեր ի միջոյ ծաղկանց :

Հանելուկ կ'ըսէր անծեղ կըլորիկ ,
Պատասխան կուտար խոհուն փըլորիկ .
Չէ' , կ'ըսէր , քովէն սեւուլիկ կըտցար ,
Վարպետ փըլորիկ , ասի չըգիտցար :

Զարմացած , արբշիռ գինովի մը պէս ,
Աչերս անդադար շուրջս յածէի ես .
Կ'ըսէի ո՞ւր եմ . . . երկի՞ր թէ յերկին . . .
Զայն մի ըսաւ ինձ . « Ե'լ , աղջիկս Վերգին » :

Ո՛հ , այդ ձայն հընչուն տատրակի մը չէր
Որ ահանջէս վար . « Ե'լ , աղջիկս , մընչէր . »
Եւ ոչ ալ էր ձայն գործոն ծիծառին ,
Որ կը ձայնէր զիս ի բարձուէ ծառին :

Ի քնոյ ծանրացած աչերըս ըմբոստ՝
Այդ ախորժ ձայնէն բացուեցան ընդոստ ,
Ու տեսայ մայրիկս որ ձայնիւն անուշ
Կ'ըսէր . « Աղջիկս , ե'լ , ե'լ , ատենն է ուշ : »

11 Յունիս 94.

Մ Ա Ր Տ

Խընդացէք, աղջկունք, ահա եկաւ Մարտ,
Մըղելէ յետոյ ձըմրան գէմ մի մարտ՝
Հըրճուեցէք անդուլ, թըռչունք բանտարկեալ,
Զի կը վայելէք արդ հեշտ գարունն ալ :

Արցունքոտ երկնից արեւ դուրս ցայտէ,
Վարդեր կը կաթեն ամէն մէկ այտէ .
Ո՛հ, կարծես աշխոյժ, կորով կ'առնէ մարդ .
Ողջո՛յն գալըստեանդ, գարնանաբեր Մարտ :

Տեսէք աղջիկներ մեր հիւր, նորեկ Մարտ,
Ծաղկեցուցեր է լեռ, բըլուր ու արտ .
Օ՛ն գացէք, աղջկունք, յեմակ ու արօտ,
Ու ձեր ջինջ ճակտին հիւսեցէք նարօտ :

Զեր հասակին ալ փըթթուն որպէս վարդ՝
Նոր փայլ է տըւեր պարգեւատու Մարտ .
Գարնա՞ն նայիմ ես թէ ձեզ, չեմ գիտեր . . .
Ա՛հ, ինչե՛ր կ'ընես, առատաձիր Տէր :

Անշուշտ քիչ օրէն անտառաց հանգարտ
Երգող թըռչուններ պիտի բերէ Մարտ .
Հոն կեռնեխ, խայտիտ, աչերէ անտես,
Քաղցրիկ երգերով պիտ' ընեն հանգէս :

Դուք ալ ձեր բերան բացէք, աղջկունք, օ՛ն,
Հիւսեցէք տաղեր, հընչեակ ու գեղօն .
Տեսէք, կը ժըպտի արդէն ձեզի Մարտ,
Պէտք է որ երգէք, պարէք, խընդաք արդ :

Տեսէք ի շուրջ ձեր մանչեր դեգերին,
Որոնք կ'ըսեն, « Ե՛նք ձեր ինչքն ու գերին . »
Զըլլա՛յ, աղջիկներ, չըլլա՛յ հաւատաք
Ու ելնէք մէկէն ձեր սիրտն անոնց տաք :

Ո՛հ, գիտցէք, յայնժամ պիտի գժգմի Մարտ,
Ու պիտի տեղայ ձիւն բուք բարդ ի բարդ,
Եւ դուք կը ծկըտած վառարանին քով՝
Պիտի տոչորիք ձեր նոր կըրակով :

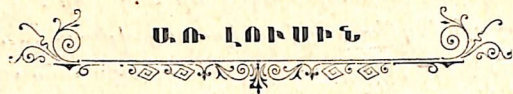
22 Յունիս 94.

Դ Ր Ա Մ

Միա՛կ ցանկալին աշխարհիս համայն ,
Ամէն փակ դռներ կարէ բանալ այն .
Չունի ոչ մի բան անոր չափ յարգ , գին ,
Արդէն պաշտըի գերդ մի կռոց բազին :
Ուրեմն ողջո՛յն քեզ , մետաղըդ յաղթող .
Բայց խընդրեմ , մի պահ ըզբազմունքըդ թո՛ղ ,
Եկու միատեղ տանք մի քանի այց .
Դու լեր միշտ դըրամ , իսկ ես գըթոյ կայծ :
Տե՛ս դու այդ աղջիկ պարկեշտ , գեղանի
Որ անչափ սիրէ մի լաւ պատանի .
Հայրըն կը գոռայ . « Չըլար , աղջիկ , չէ՛ ,
Մամոնայ չունի , խելքըդ տուն կանչէ : »
Տե՛ս սա կինըն հէք տառապեալ զըժբախտ ,
Աւա՛ղ , կըրծէ զինք աղքատութեան ախտ .
Բայց ապրի ո՛րքան է համեստ , բարի ,
Իմ սիրտըս արդէն անոր կը փարի :
Տե՛ս սա պատանին թաւական հըմուտ ,
Որ մի լաւ զըպրոց բաղձայ ընել մուտ .
Ափսո՛ս , չունի նա ոչ մի օգնական ,
Չըպիտի բանուի ակն այդ պատուական :
Բայց տե՛ս սա անմիտն , անխելք , իմաստակ ,
Որ խըլէ պատիւ , զի ունի ըստակ ,
Սիրամարգի պէս քիթը տընկած վեր՝
Կը փորձէ առնուլ իմաստնոյ հովեր :

Տե՛ս դու սա աղջիկն հարուստ ու մոլար ,
Որ կոտրէ սիրտեր որպէս մի ձիգ լար .
Ի՜նչ անմեղ հոգւոց նա կուտայ վընաս . . .
Աղջիկ մը չէ այն . . . այլ մի պառուհա՛ս :
Տե՛ս , սա մարդն ունի զաւակներ արդէն ,
Որք չեն որոշուի քաղցրաբոյր վարդէն .
Այլ անարգ կանանց կուտայ իւր ըստակ ,
Ի՛նչոնց հետ մէկտեղ վատնէ իւր վաստակ :
Արդ դու , ո՛վ զըրամ , վատ գործի մի ես ,
Զի բիւր կեղծիքով անխելքն գըգուես .
Դու դարձեալ լինիս վատ կըրից սատար ,
Ու անոնց ըղձերն հանես ի կատար :
Այո , ո՛վ զըրամ , դու ես կեղծ գիմակ .
Մի սատան որ միշտ կը չարժես զըմակ .
Երբ փոքրիկ աղջիկս եղաւ խելահաս ,
Տեսաւ շատ անգամ քո տըւած վընաս :
Ուստի ո՛վ զըրամ , ո՛վ փայլուն մետաղ ,
Մի՛ յուսար ինձմէ ներբողալի տաղ .
Զի տեսած եմ քո տըւած բիւր զոհեր ,
Ա՛յնքան բազմաթիւ որքան գըլխոյս հեր :
Բայց չեմ ուրանար , զըրամ , ես երբեք
Թէ մեր կենաց մէջ սուղ ու դիւրաբեկ ^{սխալ} ~~պատահ~~ ^{պատահ} ~~պատահ~~ ,
Կը խաղաս մի դեր ա՛յնքան բարերար ,
Որ գըբեզ ուրանալ բընաւ չէ հընար :
Դու յա՛յնժամ կ'ըլլաս մի բարիք ու գանձ ,
Երբ կը տիրէ քեզ մի անըստգիւտ անձ .
Այնպէս որ ըզքեզ երբ չ'ունենայ ալ ,
Մընայ դարձեալ ինք միշտ մա՛րդ կատարեալ :

Այ իմ լուսնակ , երկնի բամբիշ ,
 Է՞ր հայիս ինձ այգպէս պիշ պիշ .
 Աչերս փայլին պայծառ դէմքէդ ,
 Թո՛ղ որ խօսիմ քեզ պահ մը գէթ ,
 Խընդրեմ աղջկանս համար , լուսնակ ,
 Լեր դու մի նոր արտոյտ խօսնակ .
 Իմ կենաց մէջ , ի՞նչպէս ըսեմ . . .
 Սակաւ ինչ մութ , սեւ ու նըսեմ ,
 Քու լոյս ժըպտէդ , ջինջ զերդ կաթէ ,
 Կայլակ մը գէթ , շող մը կաթէ .
 Զի փոքր անձ՝ եւ մութ խաւար
 Պիտ՝ ընէ զիս իրեն աւար :
 Բայց նոր կոխած գարնան ի սեմ ,
 Ո՛հ , ի՛նչ տըխուր բաներ կ'ըսեմ . . .
 Թո՛ղ զիս ուրեմն , ուրախ լուսին ,
 Զի՞ քեզ պիտոյ իմ կեանքն սի՛ն ,
 Դու միշտ զըւարթ , անխռով աղու
 Կաս հանսպազ ի մէջ խաղու ,
 Դու երջանիկ երկնային բոց ,
 Խաղաս անդուլ ի հետ ամպոց ,
 Ու անդադար գիշերն ի բուն
 Կը փայփայես ծովն ծրփուն .
 Դու զերդ մանկիկ մի փափկաթեւ
 Ստանդց մէջէն սուրաս թեթեւ ,
 Պահ մը լոյս տաս այն ճակատին

Ուր յուզումներ անճառ փըթթին .
 Պահ մը դիտես լըսիկ , խոհուն ,
 Խոր անդունդներ՝ ծովուն անհուն ,
 Պահ մը ժըպտիս դու այն կուսին
 Որ իւր գըլուխն յեցած ուսին՝
 Խօսեցելոյն իւր ետանդուն
 Կ'ըսէ ժըպտով . « Ա՛հ , խօսէ՛ դուն . . . »
 Լուսնակ , դու սիրտ մ'ես կենդանի ,
 Սիրոյ զեղմանց յար ընտանի ,
 Համակ դորով ու համակ յոյզ ,
 Անմեղ տարփից կաս միշտ ի խոյզ .
 Աղէ՛ , լուսնակ , գիշերոյ ձիւր ,
 Ճառագայթէ ու ցլացիր .
 Ճառագայթէ՛ , գի պարտդ յաւէտ
 Է տալ հոգւոց խինդ լուսաւէտ :

9 Յուլիս 94.

ԾԵՐՆ ՈՒ ԵՐԿՈՒ ԿԱՆԱԹՔ

Վաղ տարիքն առած մի ծերունի անձ
 Բաղձար հաճելի ըլլալ զոյգ կանանց ,
 Մին էր տակաւին թարմ , իսկ միւսն հասուն ,
 Մին ոչ գեղեցիկ , միւսըն հոգեսուն :
 Արդ , երբ այս վերջինս ըստիտակ թելեր
 Տեսնէր մարդուն զլուխ , փութով կը խըլէր .
 Իսկ մանրը խնամով միւս սատանիկ կին
 Մի առ մի փետտէր սեւերն ըստ կարգին .
 Այսպէս ծերոյն զլուխ կանանց ձեռքին տակ
 Քիչ օրէն զարձաւ մաքրափայլ զընտակ . . . :

* * *

Ո՛վ որ կը յանձնէ կընով իւր զըլուխ ,
 Կը խուզուի անկից ուշ կամ թէ կանուխ :

12 Յուլիս 94 .

(Հետեւողութեամբ)

ԹՈՒՂԹԸ

Մինչդեռ մըտամփոփ կարգայի մի գիրք ,
 Հովիկըն յանկարծ կը նետէ իմ գիրկ
 Թըղթի մը կըտոր տըծեւ , սեւագոյն .
 Գիրքըս կը թողում , կ'առնեմ զայն իսկոյն :
 Արդէն փոշոտած այդ փոքրիկ պատառ
 Ձի բովանդակիր մի վանկ եւ կամ տառ .
 Բայց այսու հանդերձ այդ թըղթին կըտոր ,
 Երբ խօսի , կըրնայ լեցնել մի հատոր :

* * *

Երբ մանուկ էինք փափկիկ ու աղուոր ,
 Թախանձած ենք մերթ մեր սիրեցեալ մօր ,
 Որ գնած է շաքար , ու զայն ծախող մարդ
 Դըրած է զեղին թըղթի մը մէջ հարթ :

Երբ մեր ձեռաց մէջ դեռ մի քերական
 Հեգէինք անդու հայրիկ ու մական ,
 Անդին թըղթի վրայ դասատու մը ծեր
 Իբրեւ օրինակ շեղ բաներ զըծեր :

Այլ քիչ ատենէն ճոխացաւ մեր ցանկ ,
 Մեր ուսումներուն մէջ յառաջացանք .
 Սորվելէ յառաջ բայց ցուրտըն ու ջեր
 Մըրոտեցինք մենք շա՛տ մաքուր էջեր :

Ա.մէն երեկոյ , անդուլ ամէն օր ,
 Կը հրատարակուին լըրագրեր նոր նոր ,

Որ լուրեր տան մեզ քիչ շատ շահեկան ,
 Զոր ընձեռե՛ մեզ թուղթն պատուական :

Երբ ունինք , աւա՛ղ , մի մահ , դառն աւեր ,
 Սեւածիր մի թուղթ մեզ տայ հրաւէր .
 Իսկ երբ հարսանիք կամ մի սիրոյ ուխտ ,
 Դարձեալ կը ժըպտի մեզ բարերար թուղթ :

Ունինք մի ծանօթ հետուն տարադիր ,
 Եւ բաղձանք յըղել մի խօսք սիրադիր .
 Բայց մեր սրբոյ իղձն որո՞ւ տանք աւանդ . . .
 Թուղթն ահաւատիկ մեզ կը սպասէ անդ :

Կանաչ ծածկոցով սեղանին բոլոր
 Կազմած են չորս հատ աղբիւր մի կըլոր ,
 Ամէնքն ալ են լուռ , բընա՛ւ չը խօսին ,
 Հոս , աւա՛ղ , միայն թուղթն ունի դեր սին :

Բայց իւր ընծայած օգուաներ անթիւ
 Տեանելով ցըմիշտ դիշեր , ցերեկ , տիւ ,
 Կը ներենք անոր այս փոքրիկ մեղքին ,
 Ա՛յնքան նոսր ունի արժանիք եւ գին :

Հիմայ ընթերցող ինձ հետ եկու տես՝
 Թէ թըղթէ չիւռնին այցեատման , բարտէս ,
 Եւ սա անախորժ կարմիր թերթ փրծուն
 Հարկաւ ճանչցար դո՛ւ՝ թէ թուղթ մ'է ծրծուն :

Թըղթէ կը չիւռնին լուսամտի ու տուփ
 Խաւաքարաւ , թոռեցիկ ու կողով անխուփ ,
 Արժեթըղթեր թանկ , պէս պէս ձեռագործ
 Կը չինէ անտի մի ձեռք բաղձափորձ :

Կարծեմ թէ անշուշտ ահաւոր ես քո մօտ
 Շինուած թըղթեղէն չըմուշկներ կամ օգ ,
 Նուրբ թաշկինակներ , աթոռ ու օձիք
 Կըտաւի պէս թանձր , հաստատուն ու ձիգ :

Թերեւս կուգայ օր որ ամբողջ մի չէն
 Կանգնի արներով յաղթ ու թըղթաչէն . . .

Որոց մէջ աղջկունք հագած թուղթ հանդերձ՝
 Պիտի նըստին անդ պատուհանաց մերձ :

Սակայն դեր թըղթին դեռ հոս չի յանգիր .
 Մերթ կը պատահի որ էջ մի անգիր

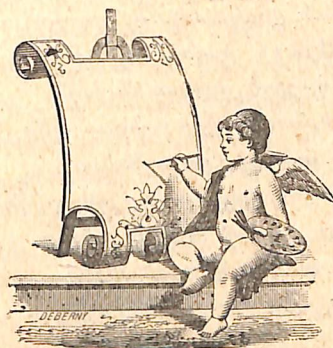
Մեզ շատ աւելի կըլլայ օգտակար ,
 Քան մի բարեկամ կեղծ ու ապիկար :

Ա՛յնպէս ըտէներ գրանրւին , յորում
 Մարդ կ'ըսէ ինքնին սիրաբը բանամ ո՞ւմ . . .

Ահա թուղթ ձերմակ , բարեկամ աննե՛նդ ,
 Որ յարգէ գաղտնիքդ , չունի ոխ ու հենդ :

Ուրեմն յաւէ՛տ կաց , ո՛ր պատուական թուղթ ,
 Դու մեր այս կենաց անցաւոր , պանդուխտ
 Կ'ընծայես ա՛յնքան բարեքներ ամբաւ՝
 Որ վայելէ քեզ աշխարհի՛ համբաւ :

17 Յուլիս 94 .

ԵՐԳԷ՛ ԵՐԳԷ՛

Փոքրիկ Զապէլն ու իւր հանին ,
Նըստած մօտիկ պատուհանին ,
Իւր ըզգացմամբ անշուշտ այլ այլ
Մըտիկ կ'ընեն թըռչնոց դայլայլ :

Յիշէ հանին հատակն արբուն՝
Որ գոհ ուրախ , օրեր ի բուն
Երգն ի բերան , ձեռքը մի կար ,
Կ'աշխատէր միշտ ժամեր երկար :

Իւր ընկերներն յիշէր նախկին ,
Արդ իրեն պէս եղած մայր , կին .
Յիշէր խօսքերն այն սըրտագրաւ
Զոր սիրեցեալն իրեն ըրաւ :

Մըտքին մէջ դեռ շատ բաներ կան . . .
Յիշէ զիշերն հարսանեկան ,
Երբ սիրտն յուզմամբ ու դողդոջուն
Ըսաւ « Այո »՝ն ձայնիւ հրնչուն :

Ո՛հ , կը յիշէ տակաւին կինն
Ուրախ ծընունդ իւր անդրանկին ,
Եւ օրըն այն երիցս օրհնեալ՝
Երբ « Մայր » ձայնեց իւր փոքրիկն ալ :

Այսպէս հասած կենաց գիշեր
Ի՛նչչափ բաներ դեռ չի յիշեր .
Երգի մը պէս անոյշ կեանքին
Է վայելած բարիքն անգին :

Ուստի ի լուր սիրուն երգոց

Զի մընար սիրտն ամուլ ու գոց ,
Եւ մինչեւ իսկ կ'ըլլայ մի պահ
Որ չի յիշեր դամբան կամ մահ :

* * *

Գողտրիկ Զապէլ ձեռն ի ծընօտ
Թըռչնիկներուն նայի ծանօթ ,
Ոմանք ունին ա՛յնպէս շեշտեր
Որ կը հասնին մինչեւ առ Տէր :

Փոքր աղջիկն ալ զերդ քընարիկ
Կամ մի դեղձան եւ քանարիկ ,
Թողու մէկէն ձէնիկն թարմ ,
Որոյ ի լուր լռեն թըռնոց տարմ :

Կ'երգէ Զապէլ տըղու երգեր ,
Կ'երգէ թըռչուն մի գողտր ու գէր ,
Թառած ի ճիւղ սալորենույն ,
Ոյր պտուղք չողան ի կարմիր գոյն :

Կ'երգէ մեղուն թողած իւր սոր ,
Որ ի խընդիր վարդէն բոսոր՝
Թըռչի հովտէն սար ու ծըմակ
Ու գըննէ զայն մերթ չոր ցամաք :

Կ'երգէ թիթեռն անմեղունակ ,
Որ գոյներով գունակ գունակ
Շուրջ ըզծաղկօք թըռչտի թեթեւ
Ու կը ծաղրէ մըրջիւնն անթեւ :

Կ'երգէ Զապէլ սկիռն ոստոսաուն
Որ կըծկըտի վըրայ ոստուն ,
Եւ կամ ճըպուռն անգործ , չաղփաղփ
Որ բզէզին դէմ կը լարէ հաղբ :

Փոքր աղջիկներն դեռ նա կ'երգէ
Որ զերծ է ամեն հոգէ, կըրքէ,
Պուպրիկն իրենց զըրած ի տես,
Կուտան անոր ճաշ ու հանգէս:

* * *

Երգէ, աղջիկ դողար ու քընքուշ,
Երգէ զի կեանքդ չունի մի փուշ,
Հըրեշտակ մ'ես դու դեռ անթեւ,
Ձէ հրպած քեզ վիշտ կամ չար թեւ:

Երգէ, աղջիկ փափկիկ ու հեղ,
Երգէ, չէ սիրտ քո հըրակէղ.
Ձեն քեզ համար դեռ խորթանք, դաւ,
Դալար ես դու զերդ տերեւ թաւ:

Երգէ երգէ, անմեղ Զապէլ,
Ձես ճանչեր դեռ աշխարհս Բարեղ.
Պուպրիկ մ'ունիս, այն է քո սէր,
Ու մըտածումդ շաքար ու սեր:

Ո՛հ, քեզ համար բընաւ չըկան
Ո՛չ վիշտ ո՛չ սուգ մի անձնական.
Ապագայն քեզ դեռ չէ ծանօթ,
Մտաղաշ աղջիկ, ծաղիկ անօթ:

Մենք ալ, Զապէլ, կ'երգենք թէպէտ,
Այլ մեզ համար չէ՛ այն մի պէտ,
Մինչ մի խընձոր կամ ափ մը նուշ
Կը բանայ քո բերանն անուշ:

Իսկ բախտըն մեր, ամուլ զերդ քար,
Շատ քիչ տայ մեզ միտդ եւ շաքար.
Անոր ձեռքն ենք մի խաղալիկ,

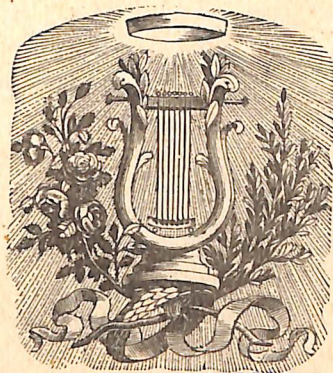
Մեզ կը վարեն վըշտաց ալիք:

Մինչ դուք, մանկունք, պըլպուլ մ'էք դուք,
Չըճանչէք բնաւ ճանճրայթ տաղտուկ,
Թառիք հոն հոս, ձայնէք ձի՛ ձի՛,
Փոյթ չէ թէ թառն ըլլայ նոճի:

Երգեցէք դուք որպէս սոխակ.
Հոգ չէ, ձեր երգ թող ըլլայ խակ,
Մենք չափահասքս յօժար սըրտիւ
Պիտ' ունկընդրենք գիշեր ու տիւ:

Ինչպէս թըռչունք կեանք ու թռիչ տան
Անտառներուն թաւուտ մըթան,
Այնպէս եւ դուք, մանկունք, մեր տանց
Թըռչնիկներն էք ու սըրտի՛ց դանձ:

22 Օգոստոս 94.

Յ Ա Ն Կ

206	3
ԱՌ ԸՆԹԵՐՑՈՂՍ	5
ՎԷՆ ծաղկանց	7
Ակնոցիս պատմութիւնը	14
Զբօսանք գրչի	18
Մանկիկն ի նինջ	20
Ծանի՛ր զեղ	22
Աղօթքը	24
Մայրը	26
Նշանիկ ժամն	28
Գնդասեղը	30
Թէ ինչո՞ւ կ'աշխատիմ	32
Յիշատակ մ'անցեալէն	35
Ինչո՞ւ	37
Քանանայն	38
Վայելք	39
Գեղեցիկն	40
Ահլորը	41
Մեղուն	42
Սպիտակը	43
Մի՛՛՛՛՛ յիշեցէք	44
Արեւամուտ	45
Կը բաղձամ	46
Կը խորշիմ	47

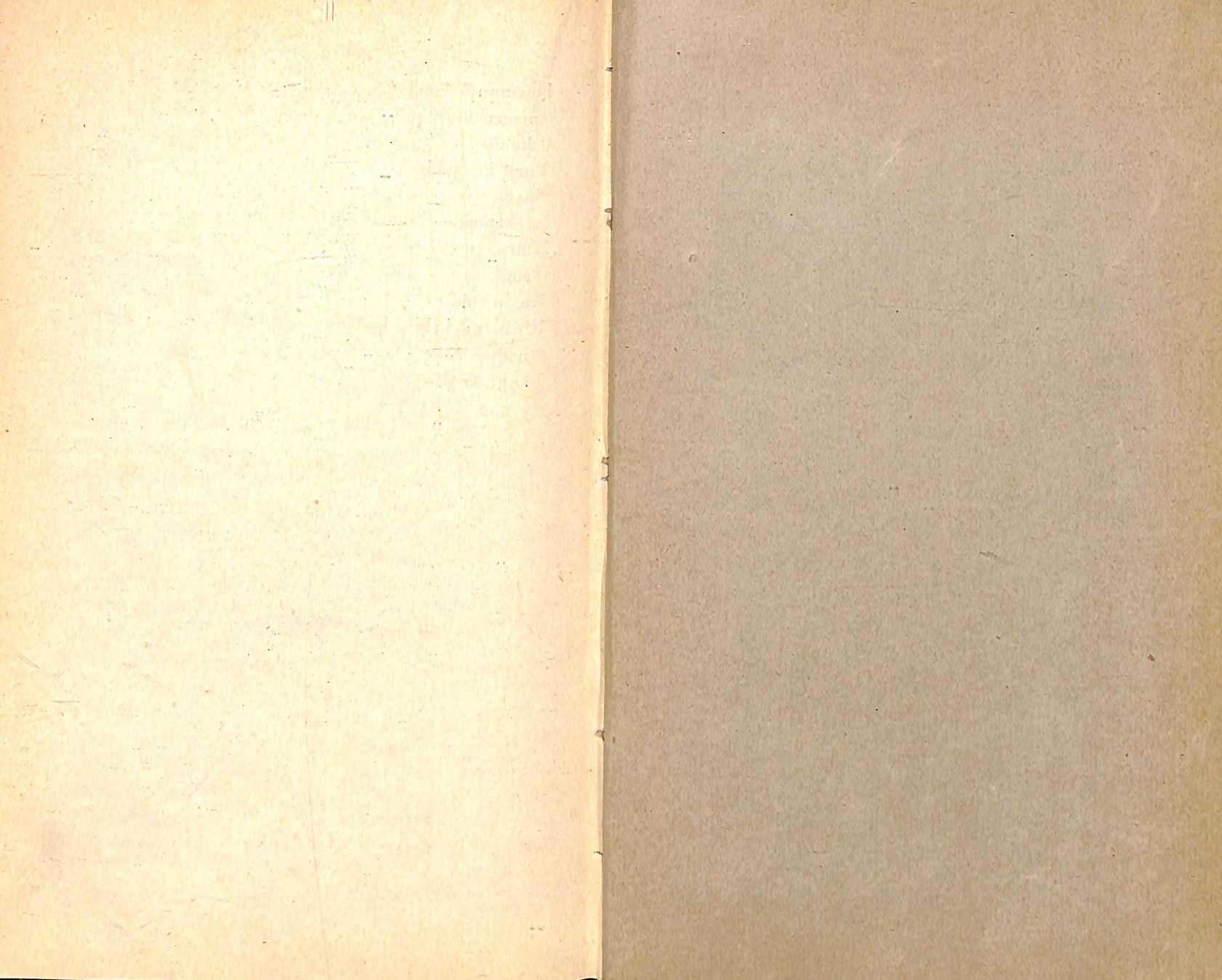
Առ ծիծառնիկ	48
Մասներդ	50
Մի՛ յուսահասիր	51
Պատի օրացոյցը	52
Երեւ հարցման պատասխանները	54
Երբ յաղօ՛ք	56
Դպրոցականները	57
Սիրս եւ երկիր	62
Երեւ վարդերը	64
Առ հովիկն	67
Առ մանուշակ	68
Մորենին	69
Դարուն	70
Զատիկ	71
Սիրե՞ս սեանել	72
Ասուած	73
Գիշեր	75
Հնչեակ	77
Ես կ'երթամ	78
Արհունն	79
Սոխակն գերեզմանաց	81
Մանրիկ, միշտ մանրիկ	83
Կոհակները	85
Մանուկն ու բռնիկ	86
Առ հովիկն զարման	89
Յիշե՛մ զեղ	91
Հիւժախտաւոր աղջիկը	93
Էս կոտորած	95
Մուկ եւ Կալ	96
Ակնարկ մը	97

Ժպտէ ինձ	100
Կայծռո՛ւիկ	102
Խաչ	104
Սարդը	106
Զուր	107
Գինի	109
Սիրամարգը	111
Մեր բարեկամները	112
Ծաղկունք	114
Իմ պարգեւս	116
Վերադարձ	117
Մնաս բարեա՛ւ	118
Հրածեօս	120
Մի՛ մոռնար զիս	121
Հրաւեր	123
Զայներ	125
Առ մայրն իմ	127
Ոսնաձայններ	129
Խաղալիկ	130
ժպիտներ	131
Ի՛նչ կը զգամք	132
Երբ զեղ սեանեմ	134
Էսպրունի	135
Սիրէ, սիրուէ	136
Թող տուր ինձ	137
Դեռակին մօտ	138
Անդամալոյծը	139
Ողջո՛յն տուէք	142
Կը զարմանամ	144
Մո՛ւլ քէ երկին	145

Երբ կը լսեմ	148
Փախչի նի	149
Դաւեանկը	150
Նժդեհը	151
Քոյը	154
Կին	155
Թաւելինակը	157
Մոռցի՛ր զիս	160
Զբօսանք գրչի	162
Դաղցր չե՞ն միքէ	165
Համբոյրդ	167
Կալանդ	169
Քնացի՛ր	171
Անէ՛ծք, անէ՛ծք	172
Առ վարդ	174
Անձնասպանը	176
Վարդ եւ ծաղիկք	178
Ի՞նչ է կեանքը	179
Բոյրեր	182
Բաղերը	185
Թանկագին խոսք	187
Աստուծ իմ	188
Մանուկն ու վարդ	190
Մակընթացութիւն	192
Նրազ պանդխտին	193
Դարուն քար	196
Կալամխտին վիշտը	200
Այց մը	202
Իմ սէրը	204
Զբօսանք գրչի	206

Լաւագոյն համեմը	208
Զուարթ աղջիկը	210
Ափսո՛ս	212
Գոհ եւ մուկ	213
Քունը	214
Իմ երազն	216
Մարս	218
Դրամ	220
Առ լուսին	222
Ծերն ու երկու կանայք	224
Թուղթը	225
Երգէ՛ երգէ՛	228

1691

2013

